

Załącznik nr 1

1. Wstęp

1.1. Wytyczne ogólne ewaluacji RPO w okresie programowania 2014-2020

W artykule 49. *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006, COM(2011) 615 final/2, Bruksela, dnia 14.3.2012 r.*, wskazuje się, że plan ewaluacji [w okresie programowania 2014-2020] może (co stanowi pewnego rodzaju nowość) pokrywać więcej niż jeden program. Plan ten powinien jednak być przygotowany zgodnie z zasadami określonymi dla każdego z funduszy unijnych. Niezbędne jest, aby plan odnosił się do zagadnienia **efektywności, skuteczności i oddziaływania** interwencji.

W artykule 50 w/w *Rozporządzenia* wskazuje się podstawowe wytyczne w zakresie ewaluacji ex-post. Powinna ona dotyczyć przynajmniej **efektywności i skuteczności oraz wkładu** programu w realizację inteligentnego (*smart*), zrównoważonego i inkluzyjnego rozwoju oraz z zachowaniem zasad każdego z Funduszy. Przewiduje się jej trwanie **do końca grudnia 2023 roku**. Zatem ewaluacje ex-post będą prowadzone jeszcze przez 3 lata po zakończeniu okresu programowania.

Z kolei artykuł 19. *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego z dnia 17.12.2013 r.* określa jako kluczowe następujące kryteria ewaluacji: **skuteczność, efektywność oraz wpływ**. Nakazuje się przeprowadzenie dwukrotnej ewaluacji programu: pierwsza ewaluacja powinna odbyć się do końca 2015 r., kolejna zaś do końca 2018 r. Nie jest jednak jasne, czy należy utożsamiać je odpowiednio z ewaluacją *ex-ante* oraz *on-going*. W prezentowanych niżej schematach ewaluacji przyjęto, że tak jest i stąd dla wszystkich Osi Priorytetowych i aspektów problemowych zaleca się przeprowadzenie 2 ewaluacji w okresie do końca 2015 i do końca 2018 r. zaś ewaluację ex-post – do końca 2023 r.

1.2. Definicja ewaluacji

Dziedzina studiów ewaluacyjnych rozwija się już od ponad półwiecza. W tym okresie powstało już wiele definicji ewaluacyjnych. Rozbieżności między nimi wynikają ze zróżnicowanego historycznie i terytorialnie kontekstu prowadzenia badań ewaluacyjnych. Wydaje się więc, że w przypadku ewaluacji RPO najlepiej odwołać się do definicji proponowanej w Poradniku ewaluacji dla pracowników administracji publicznej, opracowanym przez Krajową Jednostkę Oceny. Zgodnie z nim ewaluacja to **systematyczne badanie, prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach. Jego celem jest oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych¹.**

Tak definiowana ewaluacja powinna pełnić przynajmniej trzy funkcje:

- Konkluzywną - pozwala na podsumowanie efektów działań podejmowanych w ramach danej interwencji, ustalenie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy działaniami i efektami;
- Formatywną - służy poprawie jakości działań podejmowanych w ramach bieżących, jak i planowanych interwencji; dzięki wdrażaniu rekomendacji pozwala na podnoszenie skuteczności, efektywności i użyteczności interwencji; służy głównie podmiotom wewnętrznym;
- Społeczno-polityczną - pozwala na zwiększenie poziomu uspołecznienia interwencji; przyczynia się do zwiększenia poparcia społecznego i politycznego dla interwencji; służy podniesieniu motywacji i współodpowiedzialności aktorów zaangażowanych w realizację;

2. Konceptualizacja ewaluacji na potrzeby Planu ewaluacji RPO – Lubuskie 2020

2.1. Plan ewaluacji

Plan ewaluacji RPO – Lubuskie 2020 powinien uwzględniać podstawowy podział na rodzaje ewaluacji. Autorzy ogromnej większości opracowań są zgodni, że należy dzielić je na trzy podstawowe typy:

¹ Por. *Ewaluacja: poradnik dla pracowników administracji publicznej*, dostęp 26.03.2014 r. s. 12.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- **Ewaluację ex-ante.** Ewaluacja prowadzona bezpośrednio przed rozpoczęciem interwencji. Ma ona pozwolić na określenie trafności i adekwatności proponowanych rozwiązań. Służy także oszacowaniu, czy przygotowana interwencja stanowi odpowiedź na rzeczywiste potrzeby beneficjentów. Ma także dostarczyć informacji na temat przewidywanych trudności wdrażania interwencji, a także dostarczyć kryteriów dla określania efektywności, skuteczności, wpływu i oddziaływania interwencji
- **Ewaluację bieżącą (*on-going/mid term*).** W starszych ujęciach zalecano prowadzenie ewaluacji dokładnie w połowie okresu interwencji. Jest to jednak podejście zbyt arbitralne, nie uwzględniające dynamiki poszczególnych działań, występujących trudności, odroczonego oddziaływania itd. W przeciwieństwie jednak do tego ujęcia klasycznego sugerujemy realizację **ewaluacji *on-going* efektywności (produktów) i skuteczności (rezultatów bezpośrednich)** w okresie 3 miesięcy po momencie przekroczenia połowy wydatków z alokacji przeznaczonych na określoną Oś Priorytetową (a nie w połowie okresu programowania). **Ewaluację *on-going* oddziaływania** zaś – po ujawnieniu się wystarczająco licznych rezultatów pośrednich i oddziaływań. Takie postępowanie pozwoli na ocenę poczynionych w fazie programowania założeń (szczególnie co do celów i wskaźników), a także posłuży do diagnozy kontekstu przedsięwzięcia.
- **Ewaluację *ex-post*.** Ma służyć pełnej ocenie efektywności, skuteczności i oddziaływania interwencji. Ma pozwolić na ostateczną ocenę stopnia realizacji określonych celów RPO oraz ocenę ich trafności oraz użyteczności interwencji. W przypadku większych projektów przyjmuje się realizację 1 rok po zakończeniu interwencji. Należy to jednak odnosić do interwencji w obrębie określonej Osi Priorytetowej lub aspektu problemowego, co może oznaczać możliwość przeprowadzenia ewaluacji wcześniej niż rok po zakończeniu całego okresu programowania. Nie należy odraczać ewaluacji *ex-post* dłużej niż to konieczne (ze względu na ew. opóźnienia realizacji poszczególnych działań), aby móc wykorzystać jej wyniki w kolejnym okresie programowania.

2.2. Kategorie ewaluacji

Ze względu na zakres przedmiotowy ewaluacji postuluje się wyodrębnienie 3 kategorii ewaluacji:

- **Ewaluacje szczegółowe**, tj. odnoszące się do realizacji celów w obrębie określonej osi priorytetowej. W obrębie 3 Osi Priorytetowej postuluje się odrębne cykle ewaluacji, odnoszące się do każdego Priorytetu Inwestycyjnego, zaś w przypadku Osi Priorytetowej numer 1 – dwa odrębne cykle ewaluacji dla Celów Tematycznych 1 i 3. Rozdzielanie ewaluacji w obrębie tych Osi Priorytetowych wynika ze słabego powiązania działań i daleko idącej odmienności metodologicznej badań. Schemat planowanych ewaluacji szczegółowych przedstawiony jest w tabeli 1. Dla każdej Osi Priorytetowej przewiduje on minimum 3 badania ewaluacyjne (poza określonymi wyjątkami). Szczegółowy schemat przedstawiony jest w tabeli 4.

- **Ewaluacje aspektowe**, tj. odnoszące się do realizacji ogólnych celów RPO w określonym aspekcie strategicznym. Ze względu na szczególne znaczenie, jakie Komisja Europejska przywiązuje do kompleksowości (zintegrowania) poszczególnych interwencji, a także przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i zrównoważonemu rozwojowi, czemu dała wyraz poprzez przygotowanie Strategii 2020, postuluje się prowadzenie odrębnych ewaluacji w zakresie wpływu RPO na:
 - a) Rozwój miast,
 - b) Rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych,
 - c) Rozwój obszarów wiejskich,
 - d) Rozwój obszarów zagrożonych powodzią,
 - e) Rozwój obszarów przygranicznych,
 - f) Realizację szczególnych potrzeb obszarów dotkniętych poważnymi i trwale niekorzystnymi warunkami naturalnymi lub demograficznymi. Schemat ewaluacji aspektowych przedstawiony jest w tabeli 2, zaś ich szczegółowy zakres w tabeli 5.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- **Ewaluacja całościowa** - ex-post RPO. Postuluje się realizację ewaluacji całościowej RPO, dla której podstawowym źródłem odniesienia będzie prezentowana ewaluacja *ex-ante* (całościowa) RPO – Lubuskie 2020. Powinna ona zawierać co najmniej:
 - a) Meta-ewaluację ewaluacji szczegółowych i aspektowych
 - b) Odrębne, wszechstronne i kompleksowe badanie ewaluacyjne.

3. Specyfika ewaluacji w nowym okresie programowania – konsekwencje dla Planu ewaluacji RPO – Lubuskie 2020 na lata 2014-2020

Źródłem dla metodologicznej konceptualizacji badań ewaluacyjnych w nowym okresie programowania jest dokument *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*. W zakresie ewaluacji ex-ante wyróżnia się w nim 3 elementy badania:

- Ocena trafności i spójności wewnętrznej RPO,
- Ocena spójności zewnętrznej RPO,
- Ocena systemu realizacji RPO.

W zakresie ewaluacji prowadzonej w trakcie i po realizacji interwencji, kładziony jest w nim ogromny nacisk na oddzielenie perspektywy produktu (rezultatu bezpośredniego) od oddziaływania. Również przegląd dostępnych ewaluacji programów operacyjnych z okresu programowania 2007-2013 skłania do poglądu, iż (szczególnie przy ograniczonych środkach przeznaczonych na badania) perspektywa jakości produktu (rezultatu) i oddziaływania, jakkolwiek silnie współzależna, była nadmiernie utożsamiana w zakresie wniosków i rekomendacji, ale także w zakresie konstrukcji metodologii badań ewaluacyjnych.

Rysunek 2. ze strony 13. w/w dokumentu podkreśla różnicę między ewaluacją badającą efektywność i skuteczność (produkty i rezultaty), a ewaluacją oddziaływania na zaspokojenie potrzeb:

- **Ewaluacja efektywności i skuteczności, odnosząca się do produktu (rezultatu bezpośredniego)**, jak się wydaje, za podstawę przyjmuje kryterium efektywności wdrażania, czyli relację pomiędzy wkładem a produktem (usługą) oraz skuteczności, czyli relację między wkładem a (bezpośrednimi) rezultatami. We wskazanym rysunku charakteryzuje się ją poprzez pytanie „Czy osiągnęliśmy sukces?”.
- **Ewaluacja oddziaływania**. Drugi typ ewaluacji za podstawowe przyjmuje kryterium oddziaływania, czyli relację potrzeb do osiągniętych rezultatów. W w/w rysunku

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

charakteryzuje się poprzez pytanie ewaluacyjne: „Co chcemy zmienić?” („co się zmieniło?” – w ujęciu z perspektywy *on-going* i *ex-post*).

3.1. Ogólna struktura ewaluacji szczegółowych.

Ogólna struktura ewaluacji dla określonej Osi Priorytetowej przedstawiać się będzie następująco:

Tabela 1. Schemat ogólny ewaluacji szczegółowych RPO.

	Ewaluacja ex-ante	Ewaluacja bieżąca	Ewaluacja ex-post
Ewaluacja efektywności i skuteczności, zorientowania na produkt (rezultat) (czy osiągnęliśmy sukces?)	Ewaluacja ex-ante trafności, spójności zewnętrznej i wewnętrznej oraz systemu wdrażania	Ewaluacja bieżąca efektywności i skuteczności (produkt i rezultat bezpośredni)	Ewaluacja (łączna) efektywności, skuteczności i oddziaływania
Ewaluacja zorientowana na oddziaływanie (co się zmieniło?)		Ewaluacja bieżąca oddziaływania	

Uzasadnienie:

Postulowany schemat ewaluacji bieżącej pozwala niezależnie planować ewaluację efektywności (wdrażanych produktów) i skuteczności (bezpośrednich rezultatów) i uzyskiwanych oddziaływań. Pozwala na zachowanie odstępu czasowego między tymi badaniami. Odstęp ten, zwłaszcza w obszarach, w których występuje wielość instrumentów interwencji o zróżnicowanej dynamice i tempie wdrażania, pozwala na przeprowadzanie każdego z tych badań w optymalnym momencie. Z perspektywy produktów (bezpośrednich rezultatów) będzie to moment, w którym *gross* z nich jest już wdrożona, a jednocześnie środki pozostałe w alokacji pozwalają jeszcze na ich modyfikację w oparciu o uzyskane w procesie ewaluacji wnioski i rekomendacje. Z perspektywy oddziaływania (rezultatów pośrednich) analogicznie – momentem optymalnym będzie ujawnienie się wszystkich istotnych skutków interwencji, ale w momencie, gdy istnieje jeszcze możliwość modyfikacji działań, w taki sposób, że możliwe jest ograniczenie rezultatów niekorzystnych i wywołanie rezultatów pożądaných. Tylko w szczególnych przypadkach momenty te występują jednocześnie (np. ograniczenie emisji), zazwyczaj produkt i rezultat bezpośredni wyprzedza rezultat pośredni.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Postulowane połączenie perspektywy produktu (rezultatu) z perspektywą oddziaływania w ewaluacji *ex-post* wynika natomiast z braku możliwości modyfikacji interwencji, a także z potrzeby pogłębienia kompleksowej wiedzy o zależności między produktem, rezultatem i oddziaływaniem.

3.2. Ogólna struktura ewaluacji aspektowych

Struktura ogólna ewaluacji aspektowych przedstawiać się będzie w poniższy sposób:

Tabela 2. Schemat ogólny ewaluacji aspektowych RPO.

	Ewaluacja <i>ex-ante</i>	Ewaluacja bieżąca	Ewaluacja <i>ex-post</i>
Ewaluacja zorientowana na produkt (rezultat) (czy osiągnęliśmy sukces?)	Ewaluacja <i>ex-ante</i> trafności, spójności zewnętrznej i wewnętrznej oraz systemu wdrażania	Ewaluacja bieżąca (jedna lub więcej!) efektywności i skuteczności (produkt i rezultat bezpośredni) i oddziaływania	Ewaluacja <i>ex-post</i> (łączna) efektywności, skuteczności i oddziaływania
Ewaluacja zorientowana na oddziaływanie (co się zmieniło?)			

Uzasadnienie:

W przypadku ewaluacji aspektowych zasadniczym zagadnieniem jest oddziaływanie RPO na status grup i obszarów problemowych. Dla każdego aspektu przewiduje się przeprowadzenie ewaluacji *ex-ante*, bieżącej i *ex-post*. Nie można ograniczać się jedynie do ewaluacji *ex-post* aspektów problemowych, gdyż brak wiedzy o efektywności, skuteczności i oddziaływaniu RPO w trakcie interwencji na tych określonych obszarach może doprowadzić do głębokich kosztów społecznych i zaprzepaszczenia szans, jakie umożliwiają działania w ramach RPO – Lubuskie 2020. Co więcej, postuluje się szczegółowe monitorowanie realizacji RPO-L2020 w tych obszarach i w razie konieczności przeprowadzenie więcej niż jednej ewaluacji bieżącej – w sytuacji, gdy pojawią się szczególne przesłanki do ewaluacji lub określone zdarzenia zewnętrzne (np. powódzie).

4. Budżet ramowy ewaluacji bieżących i ex-post RPO – Lubuskie 2020

Opracowując budżet ramowy ewaluacji RPO – Lubuskie 2020 kierowano się:

- preferencjami Klienta, które zmierzały do podtrzymania zakresu wkładu finansowego i liczby poszczególnych badań na poziomie zbliżonym do poprzedniego okresu programowania, przy uwzględnieniu wzrostu kosztów działań badawczych i zmian w strukturze RPO;
- metodologią projektowanych badań i kosztami jej realizacji;

Tabela 3. Budżet ramowy ewaluacji bieżących i ex-post – Lubuskie 2020.

	Kwota (w tys. zł)	Udział kosztów w całości budżetu [w %]
Ewaluacje szczegółowe	2.700	64,3
Ewaluacje aspektowe	800	19,0
Ewaluacje całościowa (ex-ante i ex-post)	700	16,7
Razem:	4.200	100,0

Powyższy budżet jest budżetem wstępnym i optymistycznym, jeżeli chodzi o możliwości finansowe. Jego ostateczny kształt będzie zależał od ostatecznej liczby przeprowadzonych badań. Zaplanowano 2 ewaluacje całościowe, 6 ewaluacji aspektowych i 55 ewaluacji szczegółowych. Dla ewaluacji szczegółowej średni koszt wyniesie około 50 tys. zł i 45 tys. dla ewaluacji aspektowej. Liczby te mogą zostać zmodyfikowane, gdy pojawi się konieczność dodatkowych badań lub gdy uzna się zbędność prowadzenia niektórych ewaluacji (np. ze względu na wystarczające dane z monitoringu, co jest możliwe np. w wypadku Osi Priorytetowych 2., 3. lub 5.) lub połączenia ewaluacji, szczególnie w obrębie ewaluacji bieżących. Wreszcie, koszty niektórych badań mogą zostać zredukowane ze względu na ograniczone środki kierowane na pomoc techniczną w perspektywie 2014-2020. W przypadku konieczności ograniczenia budżetu na ewaluację postuluje się proporcjonalne zmniejszenie budżetu dla każdego z badań zamiast rezygnacji z niektórych z nich. W związku z tym zaproponowano współczynniki udziału w budżecie poszczególnych rodzajów i etapów ewaluacji.

ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

5. Metody/techniki badawcze zalecane dla Planu (strategii) ewaluacji RPO – Lubuskie 2020

5.1. Zalecane metody/techniki badawcze.

Zaleca się także zastosowanie następujących metod badawczych:

Analiza desk research (analiza danych zastanych) należy do dość szerokiej grupy badań nie reaktywnych (wtórnych, bazujących na dotychczas wytworzonych materiałach: dokumentach, danych statystycznych, etc.).

Zogniskowany wywiad grupowy (*Focused Group Interview*) można nazwać badaniem laboratoryjnym, łączącym w sobie cechy wywiadu jakościowego oraz obserwacji. Grupa fokusowa, na ogół 6 - 8 osobowa, zebrana w sali nawiązuje moderowaną dyskusję na dany temat. Badani zostają dobrani w sposób celowy – osoby chętne do wzięcia udziału w dyskusji i przedstawienia swoich poglądów i sugestii. Zogniskowany wywiad grupowy stanowi często uzupełnienie danych pozyskanych techniką desk research. Do FGI należy zapraszać osoby reprezentujące zróżnicowany pogląd na badane zjawisko (interwencję), ale posiadające na jej temat pewną przynajmniej podstawową wiedzę. Wywiad nie powinien przekraczać dwóch godzin. Wskazane jest uzupełnianie wywiadu prezentacjami, materiałami multimedialnymi, poglądowymi.

Indywidualne wywiady pogłębione (*Individual Deeped Interview*). Technika pogłębionego wywiadu indywidualnego jest klasyczną techniką badań jakościowych. Dysponujący listą pytań (scenariuszem wywiadu) badacz ma w trakcie rozmowy możliwość dopasowania przebiegu rozmowy do wiedzy i kompetencji respondenta, uzyskując pogłębione bądź uzupełniające informacje, rozszerzające obszar badawczy. Zastosowanie wywiadów pogłębionych pozwala na uzyskanie większej ilości informacji, które rozszerzą obszar badawczy, a także dostarczą wiedzy umożliwiającej udzielenie odpowiedzi na przyjęte pytania badawcze. Istotną zaletą indywidualnych wywiadów pogłębionych jest możliwość poznania osobistych opinii respondentów bezpośrednio zajmujących się zagadnieniami zawartymi w przedmiocie zamówienia. Wadą jest niska reprezentatywność i subiektywność sądów badanych. Dobór przeważnie powinien być celowy. Technika ta powinna być uzupełniana przynajmniej analizą desk research lub technikami ilościowymi

Panel ekspertów. Ekspertami są niezależni specjaliści w ocenianej dziedzinie. Mogą oni wspólnie wydawać osąd na temat wartości interwencji i jej efektów. Panel ekspertów ma za zadanie sformułować syntetyczny osąd, który integruje najważniejsze informacje dostępne na temat programu oraz informacje oparte na innych doświadczeniach. Zaleca się wspomaganie go prezentacjami i materiałami poglądowymi. Powinien być poprzedzony prośbą kierowaną do ekspertów o zapoznanie się z materiałami na temat badanej interwencji. Nie należy mylić panelu ekspertów z *FGI*, które powinno jeszcze podlegać analizie badaczy.

Technika *mystery shopper* (*mystery client*) - wywodząca się z badań rynkowych jakości usług indywidualnych, ale z powodzeniem stosowana jest w badaniach ewaluacyjnych; w tym wypadku bardziej adekwatne byłoby użycie nazwy *mystery citizen*. Jest to metoda badania jakości usług świadczonych na rzecz indywidualnych odbiorców. Odpowiednio przeszkolony i doświadczony ankieter „udaje” przeciętnego klienta, poszukującego przeważnie standardowej usługi. W trakcie rozmowy z osobą obsługującą przygląda się zachowaniu standardów danej usługi. W badaniach ewaluacyjnych mogą to być usługi: doradztwa zawodowego, medyczne, obsługa przedstawiciela MŚP. Jest to wysoce skuteczna metoda, niosąca jednak pewne wątpliwości natury etycznej oraz narażająca na ryzyko „ujawnienia się” ankietera. Więcej na ten temat można znaleźć w prezentacji: D. Nieć, *Zastosowanie metody Mystery Shopper w ewaluacji organizacji publicznych i pozarządowych* <http://www.konferencja-ewaluacja.pl/2010/materialy.php> [dostęp 10.03.2014]

Wizja lokalna – niedoceniana ze względu na swoją prozaiczność, ale wracająca do task technika gromadzenia danych w oparciu o obserwacje (rejestrowane za pomocą obrazu i dźwięku na nośnikach cyfrowych). Jej niewątpliwą zaletą jest oparcie na faktach, a nie na pośrednich deklaracjach respondentów. Stosowana do badania zjawisk występujących w określonym miejscu, np.: postępy rewitalizacji obszarów zdegradowanych, popowodziowych, itp. Wadą jest słaba reprezentatywność. Może być prowadzona w sposób swobodny i dostarczać danych jakościowych, ale także w sposób ustrukturyzowany (jak np. wizja lokalna wykorzystania obiektów kultury) i służyć gromadzeniu danych ilościowych.

CAPI – (Computer Assisted Personal Interview) - wywiad ze wspomaganie komputera, prowadzony osobiście przez ankietera. Jest to więc tradycyjny wywiad kwestionariuszowy, który obecnie wygodniej jest przeprowadzać przy użyciu niewielkiego komputera (notebooka, tableta) niż arkusza papieru. Jest on wskazany szczególnie w sytuacjach, gdy przedmiot wywiadu jest kłopotliwy dla respondenta i gdy jego motywacja do udziału w wywiadzie jest niska (np.: kwestie ubóstwa, wykluczenia społecznego). O wiele droższy od CATI, daje jednak znacznie bardziej wiarygodne dane.

Studium przypadku (case study) – badanie polegające na wszechstronnym studium określonego przypadku: biograficznego lub instytucjonalnego (w RPO zalecane głównie do tego drugiego). Studium przypadku zmierza do wyczerpującego opisu poszczególnego przypadku rezultatu i oddziaływania interwencji. Jest zalecane do opisu przypadków wyjątkowych (szczególnego sukcesu lub szczególnych porażek interwencji) i służy zdobyciu informacji, które mogą być później odniesione do szerszej klasy przypadków, w postaci dobrych praktyk lub praktyk, których należy unikać. Można stosować do opisu np. podmiotu ekonomii społecznej, innowacyjnego MSP czy obszaru zagrożonego marginalizacją.

Web-ankieta, CAWI (Computer Assisted Web Interview) – jest współczesną wersją tradycyjnych ankiet papierowych (dziś również stosowanych w środowiskach o niskim rozpowszechnieniu Internetu). Jest to ankieta wypełniania za pośrednictwem Internetu, dziś przeważnie za pośrednictwem przygotowanej strony internetowej. Jest to technika tania, ale wymagająca dobrego przygotowania metodologicznego i technicznego (dlatego zazwyczaj realizuje się po kilka badań w oparciu o jedną platformę). Zaleca się ją w przypadku badania jednostek instytucjonalnych lub zbiorowości osób powiązanych zawodowo z tematem badań (np. nauczyciele) lub posiadających wysoką motywację do jej wypełnienia (np. otrzymujący wsparcie przedsiębiorcy MSP). Nie zalecana do badań reprezentatywnych społeczeństwa i grup zmarginalizowanych czy zagrożonych wykluczeniem.

Metoda delficka. W metodzie tej wykorzystuje się wiedzę, doświadczenie i opinie ekspertów z danej dziedziny. Wykorzystywana jest do określenia prawdopodobieństwa lub czasu zajścia przyszłych zdarzeń. Postawioną prognozę uzyskuje się poprzez przeprowadzenie serii ankiet wśród

ekspertów. Nazwa metody delfickiej pochodzi od nazwy starożytnego greckiego miasta Delfy, gdzie w świątyni Apollina przy pomocy kapłanki zwanej Pytią przepowiadali przyszłość.

5.2. Perspektywa zastosowania podejścia kontrfaktycznego w ewaluacjach RPO-L2020

Counterfactual impact evaluation możemy tłumaczyć na język polski jako ewaluację efektów netto. Często też mówimy w tym kontekście o ewaluacji wykorzystującej grupy porównawcze czy też w skrócie ewaluacji kontrfaktycznej. Ten rodzaj ewaluacji wykorzystujemy, aby móc odpowiedzieć sobie w sposób rzetelny napytanie: Czy realizacja naszej interwencji faktycznie miała wpływ na określony wymiar sytuacji społeczno-gospodarczej? Ewaluacja kontrfaktyczna pozwala nam określić, czy istnieje związek przyczynowo skutkowy między naszymi działaniami a zaobserwowanymi zmianami społeczno-gospodarczymi. Pozwala nam też ustalić z odpowiednio dużą dokładnością, co by się stało, gdybyśmy nie realizowali naszej interwencji. Tak więc, ewaluacja efektów netto ma na celu ocenę bezpośrednich efektów wynikających z realizacji konkretnej interwencji publicznej w porównaniu z nierzeczywistą sytuacją, gdyby dana interwencja nie została zrealizowana. Istotą ewaluacji jest określenie, czy zmiany które zaszły u beneficjentów naszego projektu/programu (takie jak: zatrudnienie, wzrost obrotów firmy, zarobki) są wynikiem realizowanej przez nas interwencji (szkoleń, grantów, świadczonego doradztwa), czy też są efektem innych zdarzeń zewnętrznych (koniunktury gospodarczej, ogólnego wzrostu zatrudnienia w gospodarce). Ewaluacja powinna więc odnosić efekty naszej interwencji np. dochody beneficjentów projektu/programu do analogicznej sytuacji, w której ci sami beneficjenci nie otrzymują wsparcia².

Ideałem dla zastosowania podejścia kontrfaktycznego jest możliwość przeprowadzenia eksperymentu. W przypadku ewaluacji interwencji publicznych jest to praktycznie niemożliwe. Pozostają metody nieeksperymentalne: obserwacja, metody oparte na schemacie prób dopasowanych według cech oraz metoda *propensity score matching*.

² Bienias, S., Ewaluacja efektów netto interwencji publicznych, prezentacja SGH 2010

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

5.3. Ewaluacja oparta na teorii programu

Jednym z nowocześniejszych podejść w badaniach ewaluacyjnych jest ewaluacja oparta na teorii programu. Huang Tsin Chen jego istotę ujmuje w tym, że formułowanie pytań ewaluacyjnych powinno być poprzedzone „dookreśleniem” co musi być zrobione, aby osiągnąć pożądane efekty, jakich innych efektów programu można oczekiwać i w jaki sposób te cele i efekty zostaną wygenerowane”³. Zaleca się jego stosowanie szczególnie tam, gdzie badaczom zależy na stwierdzeniu rzeczywistego działania programu. Podejście to jest podejściem holistycznym, które nakazuje obserwację i zrozumienie rzeczywistego działania programu, a dopiero na etapie końcowym formułowanie poszczególnych pytań. Założenia leżące u podstaw tego podejścia to:

- konstruktywizm – ujmowanie programu z perspektywy interesariuszy;
- podmiotowość beneficjentów – ujmowanie ich w procesie decyzyjnym, nie tylko badawczym;
- kontekstowość – badanie programu w łączności z jego rzeczywistym kontekstem;
- szukanie przyczyn – badanie zależności przyczynowych;
- intersubiektywizm – gromadzenie ocen z różnych źródeł, triangulacja⁴.

Główne postulaty wynikające z tego podejścia to dialogiczne (Zamawiający, wykonawcy i interesariusze) opracowanie metodologii każdego badania, przygotowane metodologii ewaluacji przy daleko idącym uwzględnieniu realiów i otoczenia realizowanego programu oraz wychodzenie we wnioskach poza przewidywane efekty interwencji. Jest to podejście atrakcyjne z perspektywy badaczy, ale jego adekwatność jest ograniczona ze względu na trudności opisywania przedmiotu zamówienia w przypadku realizacji badań zleczanych na podstawie PZP (jak bowiem formułować warunki zamówienia, jeśli metody mają być wyłaniane w trakcie badania?). oraz rosnący nacisk kładziony na rozwój metod kontrfaktycznych, które służą raczej do oszacowania efektów przewidywanych i obiektywnych. Jest to jednak podejście trafnie teoretyzujące wpływ partnerów społecznych na proces ewaluacji i wpisujące się w postulaty demokracji deliberatywnej.

³ Za: J. Górniak, B. Worek, S. Krupnik, Zastosowanie podejścia badań jakościowych w ewaluacji ex-post, [w:] *Ewaluacja ex-post. Teoria i praktyka badawcza*, Warszawa, PARP 2007, s. 129-132.

⁴ Ibidem.

5.4. Źródła danych.

Podstawową bazą danych, którą należy wykorzystać na etapie *desk reseach* są raporty pochodzące z **bazy badań ewaluacyjnych**, dostępnej na stronie www.ewaluacja.gov.pl.

Istotnym zasobem danych dysponuje **GUS**. Dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego jest to **Bank Danych Lokalnych**. Na terenie Województwa Lubuskiego Istotnym i bardziej elastycznym wsparciem może służyć **Urząd Statystyczny w Zielonej Górze**. Szczególnie użyteczną bazą danych jest stworzona m. in. na potrzeby funduszy strukturalnych baza STRATEG. Niżej będziemy je ogólnie nazywać danymi GUS. Dostępność poszczególnych danych GUS czy regionalnych ośrodków statystyki publicznej zależy od szeregu czynników, takich jak: zamawianie określonych danych przez instytucje publiczne w przeszłości, decyzje władcze organów nadrzędnych co do gromadzenia danych, poziom terytorialny i instytucjonalny agregacji danych, rzetelność sprawozdań, itd. GUS posiada także ogromną bazę danych rozproszonych. Niejednokrotnie zdarza się, że zestawienie obejmujące 1 stronę arkusza kosztuje ponad 10.000 zł. Jest to uwarunkowane czasochłonnością gromadzenia i przetwarzania danych. Istotnym i bardziej elastycznym wsparciem może służyć **Urząd Statystyczny w Zielonej Górze**.

Podobne uwagi dotyczą innych instytucji publicznych i prywatnych, które dodatkowo nie są zobowiązane do udostępniania swoich zasobów danych i mogą odmówić ich udostępniania. Częściej też dysponują danymi niepełnymi, nierzetelnymi bądź zniekształconymi.

Ważnym źródłem danych są **dane z monitoringu programów operacyjnych w okresie 2007-2013**. Dotyczy to przede wszystkim monitoringu wewnętrznego instytucji zarządzających programami operacyjnymi jak i monitoring usług innych instytucji lokalnych i regionalnych, takich jak **WUP, PUP, PCPR, MOPS, WFOŚiGW, Kuratorium Oświaty**.

Dane pochodzić mogą również z instytucji centralnych, takich jak MRiRW, MliR, Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE), GOŚP, MEN,. Istotną bazą będą także dane zawarte w **Centralnym Systemie Informatycznym SL 2014**, każdorazowo jednak dane te powinny być poddane weryfikacji ze względu na ich jakość i rzetelność. Zbieranie tych danych każdorazowo wymaga kwerendy, która sama w sobie jest integralną i odpowiedzialną czynnością badawczą.

Metody i techniki badawcze, wywodzące się z nauk społecznych również dostarczają danych, tzw. wywołanych (w przeciwieństwie do zastanych danych urzędowych czy statystycznych). Przeważnie są to dane bardziej adekwatne dla potrzeb ewaluacji, ale wymagające przeprowadzenia badania i późniejszej analizy. Użycie ich do ewaluacji wymaga jednak przetworzenia. Dane

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

z wywiadów ilościowych (CATI, PAPI) wymagają analizy statystycznej (która występuje w kilkudziesięciu odmianach). Dane z wywiadów jakościowych (IDI, FGI) wymagają analizy treści (również wiele technik). Dane z wizji lokalnej wymagają analizy materiałów. Zakłada się, że treść panelu ekspertów sama w sobie stanowi materiał już przetworzony. Publiczne zasoby wyników badań socjologicznych są ograniczone. Najważniejszym wydaje się tzw. Diagnoza społeczna, prowadzona przez Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego i Radę Monitoringu Społecznego, której raporty dostępne są na stronie www.diagnoza.com.

5.5. Literatura.

W konceptualizacji poszczególnych ewaluacji zaleca się korzystanie z serii publikacji wydawanych od 2007 do 2013 r. przez PARP i dostępnych na stronie <http://www.parp.gov.pl/index/more/301>.

Cennym opracowaniem poświęconym ewaluacji w ujęciu regionalnym pozostaje tom pod redakcją Stanisława Mazura, p.t. *Ewaluacja funduszy strukturalnych – perspektywa regionalna*. http://www.msap.uek.krakow.pl/doki/publ/inc_efs-pr.pdf.

Rozdział drugi tego tomu stanowi uniwersalny przewodnik po metodach analitycznych w ewaluacji.

W zakresie ewaluacji projektów infrastrukturalnych dobrym opracowaniem jest: Podręcznik ewaluacji efektów projektów infrastrukturalnych Korneliusza Pytlaka, dostępny na stronie https://www.ewaluacja.gov.pl/ewaluacja_wstep/Documents/623.pdf.

6. Schemat szczegółowy ewaluacji szczegółowych RPO – Lubuskie 2020

Poniższa tabela przedstawia schemat ewaluacji szczegółowych. W założeniu schemat ten ma wynikać z logiki interwencji i być pochodną założeń programu operacyjnego. Dlatego tematy i rodzaje ewaluacji zostały ściśle odniesione do Osi Priorytetowych i celów szczegółowych RPO-L2020 wraz z proponowanymi działaniami. Szacunkowa wycena ewaluacji przeprowadzona została do poziomu Osi Priorytetowych (z podziałem na ewaluacje bieżące i ex-post), gdyż na obecnym etapie wydaje się, iż szacowanie kosztów każdej osobnej ewaluacji jest przedwczesne.

Tabela 4. Schemat szczegółowy ewaluacji szczegółowych RPO WL 2014-2020.

Oś priorytetowa	Fundusz	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Działania	Wspólne i specyficzne dla RPO-L2020 wskaźniki rezultatu	Tematy ewaluacji ex-ante	Tematy ewaluacji bieżących (on-going)	Tematy ewaluacji ex-post	Metody badawcze przewidziane do zastosowania i źródła danych	Sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek ewaluacji
OP 1.: Gospodarka i innowacje.	EFRR	CT 1	PI 1.2.	Pobudzenie aktywności przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej oraz działalności innowacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> rozwoj innowacji w przedsiębiorstwach wspieranie rozwoju infrastruktury B+R instytucji otoczenia biznesu, profesjonalizacja usług, wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw, tworzenie i rozwój terenów inwestycyjnych, tworzenie 	<ul style="list-style-type: none"> łączny budżet i liczba projektów dotyczących współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami badawczymi liczba utworzonych miejsc pracy z zakresie B+R liczba utworzonych netto przedsiębiorstw w branżach innowacyjnych nakłady na B+R (GERD) jako % PKB WL udział sektora publicznego w wydatkach B+R (w %) 	Ewaluacja ex-ante wzmacniania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	Ewaluacja bieżąca wzmacniania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	Ewaluacja ex-post wzmacniania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	<ul style="list-style-type: none"> desk research dane z monitoringu RPO-L2020 dane z GUS dane z jednostek naukowych i B+R CAWI metod a delficka 	<ul style="list-style-type: none"> analiza statystyczna zamówienie (zakup) danych z GUS zamówienie danych z jednostek naukowych i B+R

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

				<ul style="list-style-type: none"> tworzenie i rozbudowa systemów teleinformatycznych służących upowszechnieniu dostępu do zasobów administracji publicznej. 	<ul style="list-style-type: none"> udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu przez łącze szerokopasmowe w liczbie gospodarstw domowych ogółem (%); poziom kompetencji cyfrowych (odsetek respondentów którzy wykonywali 5 lub 6 spośród wyznaczonych czynności związanych z wykorzystaniem Internetu (wg klasyfikacji Eurostatu) odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną 	<p>w zasobach publicznych i tworzenia i rozbudowy systemów teleinformatycznych służących upowszechnieniu dostępu do zasobów administracji publicznej</p>	<p>znajdujących się w zasobach publicznych i tworzenia i rozbudowy systemów teleinformatycznych służących upowszechnieniu dostępu do zasobów administracji publicznej</p>	<p>informacji znajdujących się w zasobach publicznych i tworzenia i rozbudowy systemów teleinformatycznych służących upowszechnieniu dostępu do zasobów administracji publicznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> ID/ (użytkownicy zasobów publicznych) FGI Eurostat dane GUS case study wizja lokalna 	<p>instytucji publicznych, dostarczających zasobów informacyjnych mieszkańcom</p>
OP2				80.000						
OP.3.: Gospodarka niskoemisyjna.	EFRR	CT 4.:	PI 4.1.	<ul style="list-style-type: none"> wytwarzanie energii cieplej i elektrycznej z odnawialnych źródeł energii, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza związanej z wytwarzaniem i wykorzystaniem energii, które 	<ul style="list-style-type: none"> udział energii pochodzącej z OZE w końcowym zużyciu energii brutto udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem odsetek osób, które wprowadziły sposoby racjonalizacji zużycia energii w badanym okresie; 	<p>Ewaluacja ex-ante przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i wykorzystania odnawialnych źródeł energii</p>	<p>Ewaluacja bieżąca przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i wykorzystania odnawialnych źródeł energii</p> <p>Ewaluacja bieżąca racjonalizacji zużycia energii w</p>	<p>Ewaluacja post przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i wykorzystania odnawialnych źródeł energii</p> <p>Ewaluacja ex-post racjonalizacji zużycia energii</p>	<ul style="list-style-type: none"> dane z monitoringu RPO dane GUS panel ekspertów FGI CAP/ dane nt zużycia energii case study 	<ul style="list-style-type: none"> analiza statystyczna analiza treści wywiadów analiza mikroekonomiczna zamówie nie danych z firm pośredniczących w obrocie energią zamówie nie danych z
			PI 4.3.	<ul style="list-style-type: none"> Racjonalizacja zużycia energii w sektorze publicznym i 						

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

OP3		Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 3:						200.000			
EFRR	CT 5.:	PI 5.2.	Poprawa stanu bezpieczeństwa w regionie, w tym zwiększenie bezpieczeństwa powodziowe go, poprzez stałe podnoszenie poziomu wyposażenia służb ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń, działania w zakresie melioracji oraz retencionowania wód, budowa i rozbudowa infrastruktury związanej z gospodarowaniem odpadami, budowa i rozbudowa infrastruktury komunalnej związanej z gospodarką wodno – ściekową,	<ul style="list-style-type: none"> wyposażenie specjalistycznych służb ratownictwa technicznego i przeciwpożarowego w specjalistyczny sprzęt do zapobiegania oraz zwalczania skutków powodzi i nadzwyczajnych zagrożeń, działania w zakresie melioracji oraz retencionowania wód, budowa i rozbudowa infrastruktury związanej z gospodarowaniem odpadami, budowa i rozbudowa infrastruktury komunalnej związanej z gospodarką wodno – ściekową, poprawa jakości i dostępności zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie, poprzez 	<ul style="list-style-type: none"> liczba osób zabezpieczonych przed powodzią netto zmiana poziomu wyposażenia w sprzęt do ratowniczych w sprzęt do likwidacji skutków nadzwyczajnych zagrożeń oraz rozwój form małej retencji w stosunku do 2013 r. wzrost liczby form małej retencji w stosunku do 2013 r. liczba i łączny budżet inwestycji w rozwój form małej retencji pojemność małej retencji wodnej 	Ewaluacja ex-ante stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w regionie	Ewaluacja bieżąca stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w regionie	Ewaluacja ex-post stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w regionie	<ul style="list-style-type: none"> desk research panel ekspertów case study zdarzeń krytycznych IDI (przedstawiciele służb ratowniczych) 	<ul style="list-style-type: none"> kwerend a materiałów i dokumentów analiza treści wywiadów 	
											CT 6.:

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

						<ul style="list-style-type: none"> • udział odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania w stosunku od masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r. (w %) (według nomenklatury MŚ) • zmiana netto masy oczyszczanych ścieków w stosunku do 2013 r. • ocena zmiany standardów życia w czystości wód • zmiana czystości wód (w %) (w nomenklatury GIOŚ) w regionie • odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków 	<ul style="list-style-type: none"> • stan ochrony i zachowania zasobów kultury oraz dziedzictwa naturalnego regionu w stosunku do 2013 r. • zwiedzający muzea i oddziały w osobach 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja ex-ante ochrony i konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja ex-ante konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja bieżąca konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post standardów życia mieszkańców poprzez uporzędkowanie gospodarki wodno-ściekowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post standardów życia mieszkańców poprzez uporzędkowanie gospodarki wodno-ściekowej 	<ul style="list-style-type: none"> • dane z M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • FGI • CATI • dane z monitoring stanu wód GIOŚ • dane z monitoring przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 	<ul style="list-style-type: none"> • zamówienie nie danych od M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • Analiza treści wywiadów • zamówienie nie danych z GIOŚ • zamówienie nie danych z przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS
					<ul style="list-style-type: none"> • poprawa jakości i dostępności zasobów dziedzictwa naturalnego w regionie, budowa i rozbudowa ośrodków edukacji ekologicznej oraz wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku, • rekultywacja terenów przemysłowych i powojaskowych w celu przywrócenia ich pierwotnego stanu, wsparcie inwestycji w zakresie poprawy stanu środowiska w miastach, • wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja ex-ante konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja bieżąca konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • dane z M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • FGI • CATI • dane z monitoring stanu wód GIOŚ • dane z monitoring przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 	<ul style="list-style-type: none"> • zamówienie nie danych od M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • Analiza treści wywiadów • zamówienie nie danych z GIOŚ • zamówienie nie danych z przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 	
					<ul style="list-style-type: none"> • poprawa jakości i dostępności zasobów dziedzictwa naturalnego w regionie, budowa i rozbudowa ośrodków edukacji ekologicznej oraz wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku, • rekultywacja terenów przemysłowych i powojaskowych w celu przywrócenia ich pierwotnego stanu, wsparcie inwestycji w zakresie poprawy stanu środowiska w miastach, • wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja ex-ante konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja bieżąca konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • dane z M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • FGI • CATI • dane z monitoring stanu wód GIOŚ • dane z monitoring przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 	<ul style="list-style-type: none"> • zamówienie nie danych od M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • Analiza treści wywiadów • zamówienie nie danych z GIOŚ • zamówienie nie danych z przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 		
					<ul style="list-style-type: none"> • poprawa jakości i dostępności zasobów dziedzictwa naturalnego w regionie, budowa i rozbudowa ośrodków edukacji ekologicznej oraz wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku, • rekultywacja terenów przemysłowych i powojaskowych w celu przywrócenia ich pierwotnego stanu, wsparcie inwestycji w zakresie poprawy stanu środowiska w miastach, • wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja ex-ante konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja bieżąca konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • dane z M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • FGI • CATI • dane z monitoring stanu wód GIOŚ • dane z monitoring przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 	<ul style="list-style-type: none"> • zamówienie nie danych od M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • Analiza treści wywiadów • zamówienie nie danych z GIOŚ • zamówienie nie danych z przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 		
					<ul style="list-style-type: none"> • poprawa jakości i dostępności zasobów dziedzictwa naturalnego w regionie, budowa i rozbudowa ośrodków edukacji ekologicznej oraz wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku, • rekultywacja terenów przemysłowych i powojaskowych w celu przywrócenia ich pierwotnego stanu, wsparcie inwestycji w zakresie poprawy stanu środowiska w miastach, • wsparcie systemów monitorowania i informowania o środowisku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja ex-ante konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja bieżąca konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • Ewaluacja post konserwacji zasobów kultury i dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> • dane z M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • FGI • CATI • dane z monitoring stanu wód GIOŚ • dane z monitoring przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 	<ul style="list-style-type: none"> • zamówienie nie danych od M(G)PO i firm zapewniających odbiór odpadów • Analiza treści wywiadów • zamówienie nie danych z GIOŚ • zamówienie nie danych z przedsiębiorstw oczyszczania ścieków • dane GUS 		

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

OP4	Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 4					500.000				
OP 5.: Transport.	EFRR	CT 7.:	PI 7.2.	Poprawa przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej województwa i poprzez pełne włączenie regionu w transeuropejskie sieci transportowe.	infrastruktura transportu drogowego, infrastruktura transportu kolejowego	<ul style="list-style-type: none"> zmiana netto liczby przewozów towarowych i osobowych w stosunku do 2013 r. zmiana oceny przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w stosunku do 2013 r. zmiana netto oceny jakościowej włączenia regionu w transeuropejskie sieci transportowych w stosunku do 2013 r. zmiana netto liczby jednostek kolejowych w stosunku do 2013 r. zmiana netto liczby jednostek przewozów osobowych i towarowych w stosunku do 2013 r. wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej ludność objęta zasięgiem izochrony drogowej 60-minut względem miast 	<ul style="list-style-type: none"> research GUS GDDKIA PKP panel ekspertów t PAN 	<ul style="list-style-type: none"> desk dane dane dane dane panel ekspertów Eurosta dane PAN 	<ul style="list-style-type: none"> zamówienie nie danych z GDDKIA kwerend a materiałów i dokumentów zamówienie nie danych z PAN zamówienie nie danych z Grupy PKP 	
				Ewaluacja ex-ante przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej i systemu przewozów kolejowych	Ewaluacja bieżąca przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej i systemu przewozów kolejowych	Ewaluacja ex-post przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej i systemu przewozów kolejowych				

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

OP5	Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 5:		140.000								
OP 6.: Regionalny rynek pracy	EFS	CT 8.:	PI 8.5.	Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególności niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.	aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych oraz poszukujących pracy i jednocześnie nie posiadających zatrudnienia realizowana przez PUP (tryb pozakonkursowy) wsparcie mobilności przestrzennej, w tym międzynarodowej w ramach sieci EURES	wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata K i M wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata, K i M wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lat, K i M wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat (w %) NEET – odsetek osób w wieku 25-29 lat nie zatrudnionych oraz nie uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu topa zatrudniania w WL ogółem w stosunku do Polski, w porównaniu do 2013 r. stopa bezrobocia w WL ogółem w stosunku do Polski, w porównaniu do 2013 r. liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu Programu (poszczególne	Ewaluacja ex-ante efektywności i skuteczności promowania trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcia mobilności pracowników	Ewaluacja ex-ante efektywności i skuteczności promowania trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcia mobilności pracowników Ewaluacja bieżąca oddziaływania trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcia mobilności pracowników	Ewaluacja ex-post Promocji trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcia mobilności pracowników	dane GUS Wojewódzki i Powiatowe Urzędy Pracy dane REGON dane z Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych dane z raportu „Diagnoza społeczna” CAWI metoda delficka	zamówienie danych z GUS zamówienie danych z WUP i PUP zamówienie danych z IPISS; zamówienie zestawień danych z „DS.” dla WL
			PI 8.7.	Podniesienie zdolności do samozatrudnienia oraz rozwój przedsiębiorczości.	programy przekwalifikowania osób pochodzących z rolnictwa (tryb konkursowy) aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy niezarejestrowanych w						
			PI 8.8.	Wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w							

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

OP6		Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 6:					500.000				
OP 7.: Równowaga społeczna	EFS	CT 9.:	PI 9.4.	Upowszechnienie aktywizacji zawodowej, społecznej, zdrowotnej i edukacyjnej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	Zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych	Wzmocnienie i poszerzenie sieci wsparcia sektora ekonomii społecznej.	Wzrost aktywności	Wzrost aktywności	Wzrost aktywności	Wzrost aktywności	
				<ul style="list-style-type: none"> programy aktywnej integracji realizowane przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie (tryb pozakonkursowy); aktywna integracja osób wykluczonych (tryb konkursowy). świadczanie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (pomocy społecznej, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, opiekuńczych i zdrowotnych) w celu zwiększenia ich dostępności, wsparcie sektora ekonomii społecznej, realizowane przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (tryb pozakonkursowy); wsparcie dla 	<ul style="list-style-type: none"> liczba i budżet zrealizowanych programów aktywizacji liczba bezdomnych (jeśli prowadzone jest liczenie w poszczególnych JST zakres ubóstwa względnego (wg metodologii Eurostatu lub Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie) odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji (wg metodologii Eurostatu lub Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie) odsetek osób żyjących poniżej minimum socjalnego (wg IPiSS) liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej
				<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	<ul style="list-style-type: none"> liczba podmiotów ekonomii społecznej liczba osób objętych działaniem podmiotów ekonomii społecznej liczba NGO aktywnych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba osób objętych działalnością NGO liczba wyłączonej 	

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

		<p>społeczności lokalnych w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu</p>	<p>tworzenia nowych oraz wzmocnienie istniejących podmiotów ekonomii społecznej (tryb konkursowy).</p> <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie rozwoju lokalnego. 	<p>świadzeń z pomocy społecznej rocznie w stosunku do 2013 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> • dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych ogółem w stosunku do 2010 r. • wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (wskaźnik zbiorczy trzech podwskaźników (w %) (Eurostat) • liczba osób, które po opuszczeniu programu (poszczególne programy) podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie w dotychczasowym miejscu pracy (P.I. 9.4.) • liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (PI 9.4.) • liczba osób biernych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu (PI 9.4.) • liczba osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu (PI. 9.4.) 					
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

OP7	Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 7:					300.000				
OP 8.: Nowocześniejsza edukacja.	EFS	CT 10.: PI 10.1.	Zmniejszenie nierówności w upowszechnieniu edukacji oraz dostosowanie systemu kształcenia do zindywidualizowanych potrzeb uczniów.	<ul style="list-style-type: none"> poprawa jakości i dostępności systemu kształcenia, poprawa jakości nauczania w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe, wsparcie kształcenia osób dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> odsetek młodzieży przedwcześnie opuszczającej system edukacji (%) osoby z wyższym wykształceniem w wieku 30-34 lata (w %) kształcenie ustawiczne dorosłych (25-64 lata) w % liczba uczniów w szkołach niepublicznych w stosunku do 2013 r. wyniki egzaminów 6-klasistów w stosunku do Polski, w porównaniu do 2013 r. wyniki egzaminu maturalnego w stosunku do Polski, w porównaniu do 2013 r. liczba finalistów i laureatów olimpiad przedmiotowych w stosunku do 2013 r. stopień zatrudniałości absolwentów liczba uczestników 	<ul style="list-style-type: none"> Ewaluacja ex-ante efektywności i skuteczności inwestowania w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie. 	<ul style="list-style-type: none"> kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie. Ewaluacja ex-ante efektywności i skuteczności inwestowania w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie. 	<ul style="list-style-type: none"> technika a mystery shopper CAPI IDI FGI dane Wojewódzkiego Kuratorium Oświaty dane nt wyników egzaminów maturalnych i sześcioklasistów - CAWI 	<ul style="list-style-type: none"> analiza statystyczna analiza treści wywiadów zamówienie danych z WKO 	

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

				całe życie				
	podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe uwzględniające potrzeby rynku pracy.		nieodpłatnych zajęć uzupełniających i dodatkowych w szkołach <ul style="list-style-type: none"> liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem technik TIK liczba osób świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego po opuszczeniu programu (PI 10.3 i 10.3 bis) liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (PI 10.3) 					
OP8	Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 8: 300.000							
OP 9.: Infrastruktura społeczna.	EFRR	CT 9.: PI 9.1.	Poprawa jakości infrastruktury zdrowotnej i społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.	<ul style="list-style-type: none"> rozwoj infrastruktury zdrowotnej, rozwoj infrastruktury społecznej, rozwoj obszarów zmarginalizowanych, rozwoj infrastruktury edukacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> efektywności włączania społecznego, walki z ubóstwem i wszelką dyskryminacją w ujęciu infrastrukturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> efektywności włączania społecznego, walki z ubóstwem i wszelką dyskryminacją w ujęciu infrastrukturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> zamówienie danych z instytucji zamówienie danych NFZ analiza treści wywiadów analiza statystyczna zamówienie zestawień dla WL z raportu "Diagnoza społeczna" 	<ul style="list-style-type: none"> zamówienie danych z instytucji zamówienie danych NFZ analiza treści wywiadów analiza statystyczna zamówienie zestawień dla WL z raportu "Diagnoza społeczna"
		PI 9.2.	Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna obszarów zmarginalizowanych i wanych i	<ul style="list-style-type: none"> dostępna liczba wizyt lekarskich na 10 tys. mieszk. w stosunku do 2010 r. w obszarach ZIM (możliwych wizyt miesięcznie) dostępność łóżek szpitalnych w stosunku do 2010 r. w obszarach ZIM na 10 tys. mieszkańców liczba karetek na 10 tys. mieszkańców w stosunku do 2010 r. dostępność usług pomocy społecznej w stosunku do 2010 r. na 10 tys. 	<ul style="list-style-type: none"> efektywności włączania społecznego, walki z ubóstwem i wszelką dyskryminacją w ujęciu infrastrukturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> efektywności włączania społecznego, walki z ubóstwem i wszelką dyskryminacją w ujęciu infrastrukturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> zamówienie danych z instytucji zamówienie danych NFZ analiza treści wywiadów analiza statystyczna zamówienie zestawień dla WL z raportu "Diagnoza społeczna" 	<ul style="list-style-type: none"> zamówienie danych z instytucji zamówienie danych NFZ analiza treści wywiadów analiza statystyczna zamówienie zestawień dla WL z raportu "Diagnoza społeczna"

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

			zgrozonych marginalizacji				miieszkańców w obszarach ZIZM		cja bieżąca oddziaływania		spoleczna "	
	CT 10.:	PI 10.4.	Poprawa jakości infrastruktury edukacyjnej wszystkich szczebli kształcenia.			<ul style="list-style-type: none"> obszar terenów objętych programem rewitalizacji w stosunku do 2010 r. liczba małych firm funkcjonująca na obszarach ZIZM ocena jakości i dostępności infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej wskaźnik zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznych (wskaźnik zbiorczy 3 podwskaźników) 		walki z ubóstwem i wszelką dyskryminacją w ujęciu infrastrukturalnym	<ul style="list-style-type: none"> dane Instytutu Pracy i Spraw społecznych dane M(G)OPS 			
OP9				Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 9:	300.000							
OP 10.: Pomoc techniczna	EFS	CT n/d	Efekttywne działanie podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020. Zapewnienie skutecznego systemu	<ul style="list-style-type: none"> Efektywne, skuteczne wdrażanie RPO – Lubuskie 2020 Koordynacja działań w obrębie RPO – Lubuskie 2020 	<ul style="list-style-type: none"> wskaźnik efektywności rządzenia (wg Banku Światowego) 	<p>Ewaluacja ex-ante</p> <ul style="list-style-type: none"> działania podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020 	<p>Ewaluacja bieżąca</p> <ul style="list-style-type: none"> działania podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020 	<p>Ewaluacja ex-post</p> <ul style="list-style-type: none"> działania podmiotów odpowiedzialnych za programowanie, zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020 	<ul style="list-style-type: none"> CATI IDI desk research case study CAWI 	<ul style="list-style-type: none"> analiza treści wywiadów analiza statystyczna kweryend a materiałów i dokumentów 		

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

OP10	Szacunkowy budżet ewaluacji szczegółowych OP 10:												80.000	
Razem:													2.700.000	

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

7. Schemat ewaluacji aspektowych RPO – Lubuskie 2020

Poniższa tabela przedstawia schemat ewaluacji aspektowych. Kolumna 3. i 4. zawiera listę tematów ewaluacji. Zakłada się, że używane tu wskaźniki, metody badawcze i techniki gromadzenia danych będą analogiczne jak w przypadku ewaluacji bieżących. W ostatniej kolumnie wskazuje się zakres metod badawczych, jakie mogą być zastosowane do określonej ewaluacji aspektowej. Ewaluacje te wymagają od ewaluatorów podejścia twórczego i zorientowanego na aspekt będący przedmiotem badania, któremu należy podporządkowywać procedury badawcze. Ewaluacje aspektowe mają charakter przekrojowy i powinny korzystać ze spektrum technik i źródeł przewidzianych dla ewaluacji w obrębie OP, gdyż przedmiotem badania w dalszym ciągu jest ta sama interwencja, a z drugiej strony niezbędne jest zachowanie porównywalności i przystawalności wyników. Ostatecznego wyboru technik odpowiednich dla realizacji celów badania powinni dokonywać Zlecający badanie, w porozumieniu z realizatorami ewaluacji.

Tabela 5. Schemat ewaluacji aspektowych RPO – Lubuskie 2020

Aspekt przekrojowy RPO WL	Wspólne i specyficzne dla RPO-L2020 wskaźniki rezultatu	Tematy ewaluacji ex-ante	Tematy ewaluacji bieżących	Tematy ewaluacji ex-post	Metody badawcze, źródła danych i sposoby gromadzenia odpowiednich danych na potrzeby ewaluacji
Wpływ RPO – Lubuskie 2020 na rozwój miast	- określone kontekstów o i dialogicznie wskaźniki rozwoju miast	Ewaluacja ex-ante wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój miast	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój miast	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój miast	Wybrane techniki badawcze, źródła danych spośród wskazanych dla ewaluacji szczegółowych OP: 1-9
Szacunkowy koszt łączny:		150.000			
Wpływ RPO – Lubuskie 2020 na rozwój ośrodków subregionalnych i	- określone kontekstów o i dialogicznie wskaźniki	Ewaluacja ex-ante wpływu RPO - Lubuskie 2020 na	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na	Ewaluacja ex-post wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój ośrodków	Wybrane techniki badawcze, źródła danych spośród wskazanych dla ewaluacji szczegółowych OP: 1-9

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

lokalnych	rozwoju ośrodków subregionalnych i lokalnych	rozwoju ośrodków subregionalnych i lokalnych	rozwoju ośrodków subregionalnych i lokalnych	subregionalnych i lokalnych	
Szacunkowy koszt łączny:		120.000			
Wpływ RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów wiejskich	- określone kontekstów o i dialogicznie wskaźniki rozwoju obszarów wiejskich	Ewaluacja <i>ex-ante</i> wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów wiejskich	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów wiejskich	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów wiejskich	Wybrane techniki badawcze, źródła danych spośród wskazanych dla ewaluacji szczegółowych OP: 1-4,6-9
Szacunkowy koszt:		140.000			
Wpływ RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów zagrożonych powodzią	- Określone kontekstów o i dialogicznie wskaźniki rozwoju obszarów zagrożonych powodzią	Ewaluacja <i>ex-ante</i> wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów zagrożonych powodzią	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów zagrożonych powodzią	Ewaluacja <i>ex-post</i> wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów zagrożonych powodzią	Wybrane techniki badawcze, źródła danych spośród wskazanych dla ewaluacji szczegółowych OP: 1,4,6,7,8,9,10
Szacunkowy koszt:		120.000			
Wpływ RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów przygranicznych	- określone kontekstów o i dialogicznie wskaźniki rozwoju obszarów przygranicznych	Ewaluacja <i>ex-ante</i> wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów przygranicznych	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów przygranicznych	Ewaluacja <i>ex-post</i> wpływu RPO – Lubuskie 2020 na rozwój obszarów przygranicznych	Wybrane techniki badawcze, źródła danych i sposoby ich gromadzenia spośród wskazanych dla ewaluacji wszystkich szczegółowych OP.
Szacunkowy koszt		120.000			

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja *ex-ante* Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Wpływ RPO – Lubuskie 2020 na realizację szczególnych potrzeb obszarów dotkniętych szczególnie i trwale niekorzystnymi warunkami naturalnymi i demograficznymi	- określone kontekstowo i dialogicznie wskaźniki realizacji potrzeb obszarów dotkniętych szczególnie i trwale niekorzystnymi warunkami naturalnymi i demograficznymi	Ewaluacja ex-ante wpływu RPO – Lubuskie 2020 na realizację szczególnych potrzeb obszarów dotkniętych szczególnie i trwale niekorzystnymi warunkami naturalnymi i demograficznymi	Ewaluacja bieżąca wpływu RPO – Lubuskie 2020 na realizację szczególnych potrzeb obszarów dotkniętych szczególnie i trwale niekorzystnymi warunkami naturalnymi i demograficznymi	Ewaluacja ex-post wpływu RPO – Lubuskie 2020 na realizację szczególnych potrzeb obszarów dotkniętych szczególnie i trwale niekorzystnymi warunkami naturalnymi i demograficznymi	Wybrane techniki badawcze, źródła danych i sposoby ich gromadzenia spośród wskazanych dla ewaluacji szczegółowych OP: 1,4,6,7,8,9,10
Szacunkowy koszt:		150.000			
Całość		800.000			

8. Ograniczenia i bariery w pozyskiwaniu danych i sposoby ich przewyższania (w ujęciu ogólnym)

Wytyczne dla planu ewaluacji programów operacyjnych w nowym okresie programowania zalecają wskazanie barier w pozyskiwaniu danych na potrzeby ewaluacji i sposoby ich przewyższania. Na obecnym etapie możliwości oceny barier pozyskiwania danych i sposoby redukcji tych barier dla każdej z ewaluacji są ograniczone do minimum. Taka ocena przeprowadzana jest w oparciu o każdorazowo zamawiany raport metodologiczny, po przeprowadzeniu wstępnej kwerendy. Poniżej przedstawiono przewidywane bariery w ujęciu ogólnym.

Tabela 6. Ograniczenia i bariery w pozyskiwaniu danych i sposoby ich przewyższania

	Technika badawcza/gromadzenia danych	Charakter barier i trudności gromadzenia danych	Sposoby przeciwdziałania barier w pozyskiwaniu danych
1.	Analiza Desk Research	- nietrafny dobór źródeł danych oraz nietrafne przetworzenie danych	- dobór i przetwarzanie materiału badawczego oparte na konsultacji z Zamawiającym na każdym etapie realizacji analizy; - uwzględnienie w analizie najbardziej aktualnych wersji dokumentów, które są istotne dla badania;

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

			<ul style="list-style-type: none"> - mieszany skład zespołu ewaluacyjnego, złożony z ewaluatorów oraz specjalistów z wąskich dziedzin objętych badaniem; - każdorazowe przygotowanie możliwie szerokiego katalogu danych źródłowych do pozyskania
2.	Wywiady PAPI i IDI	- ryzyko realizacji niepełnej próby badawczej	<ul style="list-style-type: none"> - szkolenie respondentów pod kątem procedury kontaktu z respondentami; inicjacji badania zachęcającego respondentów do podjęcia wysiłku związanego z uczestnictwem w badaniu; - uzgodnienie terminu badania z respondentem - dostosowanie terminu do możliwości respondenta; - ponowny kontakt z respondentem, który nie dysponował odpowiednią ilością czasu na rozmowę w momencie pierwotnej próby kontaktu; - co najmniej trzykrotny kontakt z respondentem; - opracowana wcześniej statystyczna procedura dołosowania respondentów lub doważenia próby nie w pełni zrealizowanej;
3.	Zogniskowane wywiady grupowe (FGI)	- ryzyko niepełnych, niekompletnych grup fokusowych	<ul style="list-style-type: none"> - uzgodnienie terminu badania z respondentami - dostosowanie terminu do możliwości respondenta, - przygotowanie szczegółowych wytycznych do rekrutacji respondentów, oraz zaproszenie respondentów nadliczbowych; - rezerwowych (do 50% planowanej liczby respondentów w zależności od grupy społecznej); - telefoniczne potwierdzanie udziału w badaniach na jeden dzień przed badaniem; - potwierdzenie znajomości zagadnień, które będą omawiane podczas badania w momencie rekrutacji; - rekrutacja dodatkowych osób do badania. (do 50% planowanej liczby respondentów w zależności od grupy społecznej)
4.	Metoda delficka	- subiektywność ocen ekspertów	<ul style="list-style-type: none"> - dobór respondentów uwzględniający postulaty triangulacji - spośród różnych dziedzin i ze zróżnicowanych ośrodków - dwie rundy ankiet dla respondentów
5.	Dane GUS, REGON,	- brak właściwego pokrycia przez dane statystyczne przedmiotu badania w przypadku szczegółowych podmiotów: np.: miast,	<ul style="list-style-type: none"> - dokonywanie przekształceń w oparciu o dostępne dane Banku Danych Lokalnych; - stosowanie modelowania statystycznego w celu pokrycia luk w danych; - zlecenie GUS dokonania zestawienia danych dla wybranych obszarów; - zlecenie wykonawcom badań uzupełnianie określonych

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

		obszarów zdegradowanych i zagrożonych marginalizacją obszarów przygranicznych, itd.	danych w oparciu o próby losowe;
6.	<i>Case study</i>	- trudności w wyodrębnianiu efektu netto interwencji	- poszukiwanie efektu netto interwencji poprzez zastosowanie triangulacji metodologicznej – zastosowanie danych ilościowych i jakościowych; - metodyczna, zobiektywizowana procedura doboru case-study do badania; - zastosowanie kilku zróżnicowanych <i>case-study</i> ;
7.	Panel ekspertów	Trudności w zobiektywizowaniu i standaryzowaniu ocen	- przygotowanie przed badaniem lub na etapie pilotażu, w porozumieniu z Zamawiającym, skali ocen dla ekspertów, którą stosowałoby do ocen badanych procesów; - standaryzacja ocen;
8.	Dane z monitoringu zewnętrznych instytucji: monitoring jakości powietrza, wód, zbiórki odpadów, transportu, itd.	Nieprzystawalność danych dla ewaluacji Powiązanie danych ze złożonymi parametrami, wymagającymi interpretacji przez ekspertów	- konsultacje z ekspertem z dziedziny i zlecenie mu przygotowania listy danych wraz z kluczem interpretacyjnym oraz ograniczeniami co do ich interpretacji oraz matrycą logiczną wpływu interwencji na poziom uzyskanych wskaźników;
9.	Technika <i>Mystery Shopper</i>	Ryzyko ujawnienia się nieprofesjonalnych ankierów	- dobór najlepszych ankierów, posiadających przeszkolenie w zakresie stosowania techniki <i>Mystery Shopper</i> ; - Przygotowanie komunikatu uzasadniającego stosowanie techniki i przekazanie go po badaniu do instytucji, która podlegała badaniu (po jego przeprowadzeniu);
10.	Inne statystyczne dane zewnętrzne	Niezgodność definicji danych statystycznych używanych przez różne instytucje	- przytaczanie szczegółowych definicji danych statystycznych;
11.	Raporty z badań naukowych, np. „Diagnoza społeczna”	Zbyt małe zbiorowości dla WL do szczegółowych opracowań statystycznych	- rozwinięcie badań w porozumieniu z twórcami raportu DS. (Radą Monitoringu Społecznego); - doważenie zbyt małych prób; - przygotowanie i stałe prowadzenie własnej bazy gospodarstw domowych do badań panelowych. Liczebność około 500-1000. Baza taka wymaga stałego monitorowania przez instytucję naukową (np. UZ).

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Ważną zaletą poszukiwanych danych jest ich ewentualna użyteczność do zastosowania w szacowaniu kontrfaktycznym. Możliwość jego stosowania jest jednak tak dalece ograniczona, że raczej należy mówić o udanych wyjątkach niż o ograniczeniach powszechnego stosowania. Każda trzech opisanych wyżej metod tego szacowania: obserwacji, metod (kilku zbliżonych) opartych na schemacie prób dopasowanych według cech oraz metoda *propensity score matching* napotyka na poważne trudności techniczno-metodologiczne ich stosowania. Metoda oparta na systematycznej obserwacji jest niedoskonała ze względu na niemożność wyodrębnienia istotnych zmiennych przed badaniem, a także braku spełniania istotnych założeń statystycznych. Metody oparte na schemacie prób dopasowanych według cech wymagają odniesienia do olbrzymich baz danych (co najmniej kilkaset tysięcy rekordów) z dużą liczbą istotnych zmiennych, co przy obecnym rozwoju statystyki publicznej jest praktycznie niemożliwe w ujęciu regionalnym. Jedyną możliwą praktycznie metodą szacowania stanu kontrfaktycznego jest metoda *propensity score matching* (PSM).

Technika PSM ma na celu utworzenie grupy kontrolnej, składającej się z jednostek w jak największym stopniu podobnych do tych, które znalazły się w grupie eksperymentalnej. Różnicę stanowi to, że dopasowanie jednostek odbywa się w oparciu o wartość tylko jednej zmiennej – *propensity score*. Technika ta jest więc sposobem na redukcję ilości cech/wymiarów, za pomocą których możemy opisać obserwacje w zbiorze danych. Wymiary te zostają sprowadzone do jednego syntetycznego wskaźnika, definiowanego czasem jako skłonność do partycypacji w warunku interwencji. Patrząc od strony technicznej, wykorzystanie techniki PSM jest procesem złożonym z trzech etapów. Pierwszy to wyliczenie wartości *propensity score*, które w praktyce jest nieznanne i należy je oszacować. Można w tym celu wykorzystać np. model regresji logistycznej, w którym zmienną zależną jest fakt bycia w grupie objętej oddziaływaniem bodźca. Zmiennymi niezależnymi są cechy, które w założeniu mają wpływać z jednej strony na wynik (Y) z drugiej na uczestnictwo (D) w danym działaniu. Drugim etapem jest dokonanie doboru jednostek do grupy kontrolnej w oparciu o wyliczone *propensity score*. Dobór jednostek do grupy kontrolnej może odbywać się na wiele sposobów, np.: metoda najbliższego sąsiada, a więc dopasowanie jednostek najbardziej podobnych, tj. o najbliższej wartości *propensity score*. Efektem łączenia jest otrzymanie grupy kontrolnej, która zgodnie z założeniem będzie miała zbalansowane wszystkie zmienne obserwowalne wykorzystane w modelu prawdopodobieństwa. Grupa kontrolna będzie więc w zakresie wybranego zestawu cech podobna do istniejącej grupy interwencji. Trzecim etapem jest analiza efektów w oparciu o porównanie grupy interwencji z utworzoną grupą kontrolną.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Zastosowanie techniki PSM wydaje się pozornie proste, gdy poruszamy się w obrębie kilku przypadków badanych. Dla każdej jednostki z grupy uczestniczącej w badanym zdarzeniu – np. programie społecznym – należy znaleźć co najmniej jedną, jak najbardziej podobną jednostkę z grupy osób nieuczestniczących w nim. Podobieństwo wyrażane jest w kategoriach prawdopodobieństwa udziału w zdarzeniu, które szacowane jest na podstawie obserwowalnych charakterystyk poszczególnych beneficjentów. Wybrane osoby składają się dalej na grupę kontrolną, której wyniki można porównać z wynikami obserwowanymi w grupie beneficjentów uczestniczących w interwencji. Mimo względnej prostoty podejście to zawiera wiele punktów krytycznych, które szerzej przedstawione są w publikacji Rafała Trzcńskiego *Zastosowanie metody propensity score matching w badaniach ewaluacyjnych*. Należy dysponować bazą danych beneficjentów określonego programu, w której zawarte są wszystkie istotne zmienne, mające wpływ na sukces interwencji w przypadku pojedynczego beneficjenta. Często potrzebne są tu dane nie gromadzone przez publiczne służby statystyki, takie jak np.: czy kiedykolwiek prowadził własną działalność gosp. Po drugie – zmienne subiektywne, np. skłonność do zdobywania nowych kompetencji. Po trzecie, praktycznie nie ma większych zintegrowanych baz statystycznych, w których możemy sprawdzić, czy np. jednostka x o statusie bezrobotnego to ta sama jednostka, która np. posiada dwójkę dzieci. Gromadzeniu zmiennych mogą natomiast służyć zasadniczo wszystkie powszechnie występujące metody i techniki badawcze. Bariery nie są zatem sposoby gromadzenia danych, ale spełnianie przez nie istotnych założeń metodologicznych i statystycznych, zależnych od kontekstu badanej interwencji. Gromadzenie tych danych jest jednak zadaniem żmudnym. Największą szansę w tym zakresie daje rozwój Centralnego Systemu Informatycznego SL 2014. Problemem jest także niska komunikowalność i porównywalność osiągniętych wyników badań.

9. Zasoby ludzkie niezbędne do realizacji Planu ewaluacji RPO Lubuskie 2020

Wskazanie niezbędnych do realizacji Planu ewaluacji RPO-L2020 zasobów ludzkich ma charakter wstępny i jest warunkowany szeregiem czynników, które częściowo trudne są do przewidzenia na obecnym etapie planowania. Wyróżnić tu należy zarówno zespół bezpośrednio realizujący badanie, jak i zasoby ludzkie samej instytucji zarządzającej RPO-L2020.

9.1. Zasoby ludzkie

Zasoby ludzkie służące bezpośredniej realizacji badania. Zaleca się jednak, aby w przypadku każdej pojedynczej ewaluacji skład zespołu składał się z 3 elementów: zespołu ewaluatorów, zespołu ekspertów dziedzinowych, zespołu realizacji badania:

- a) Zespół Ewaluatorów powinien składać się przynajmniej z 4 osób, spośród których:
 - przynajmniej 2 posiadają stopień naukowy doktora socjologii lub psychologii oraz udokumentowany dorobek w zakresie planowania i realizacji badań społecznych;
 - przynajmniej 2 posiadają minimum 4-letnie doświadczenie w prowadzeniu badań ewaluacyjnych i mogą przedstawić przynajmniej 3 przyjęte przez Zleceniobiorcę raporty ewaluacyjne;
 - przynajmniej jedna biegle posługuje się pakietami statystycznymi *SPSS*, *Statistica* lub równorzędnymi;
 - przynajmniej jedna posiada doświadczenie w stosowaniu każdej z osobna techniki badawczej, planowanej do zastosowania w badaniu ewaluacyjnym;
- b) Zespół Ekspertów Dziedzinowych powinien składać się przynajmniej z 2 osób, z których:
 - obie posiadają minimum 10-letnie doświadczenie w badanej dziedzinie, związanej z osią priorytetową lub aspektem przekrojowym;
 - przynajmniej jedna posiada minimum 10-letnie doświadczenie w badanej dziedzinie, związanym ściśle z określonym celem tematycznym interwencji;
 - posiadają dyplom ukończenia studiów wyższych związanych z badaną dziedziną, związaną z osią priorytetową;
 - przynajmniej jedna pełniła funkcję kierowniczą w sektorze prywatnym lub publicznym, w branży związanej z badaną osią priorytetową;
- c) Zespół Realizacji Badań powinien składać się z minimum 3 osób, w tym z:

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- kierownika posiadającego minimum 5-letnie doświadczenie w kierowaniu badaniami społecznymi lub ewaluacyjnymi oraz udokumentowane kierownictwo realizacji przynajmniej 5 badań (na podstawie rekomendacji);
- przynajmniej 2 osób posiadających ukończone studia wyższe w zakresie socjologii lub psychologii na poziomie magistra;
- przynajmniej 2 osób posiadających przynajmniej 3-letnie doświadczenie w realizacji badań społecznych w charakterze asystenta badacza, w trakcie których brały udział w realizacji przynajmniej 3 badań społecznych.

9.2. Zasoby ludzkie instytucji zarządzającej RPO-L2020.

Niezbędne jest, aby Regionalna Jednostka Ewaluacyjna posiadała zasoby ludzkie wystarczające do: planowania i projektowania ewaluacji, przeprowadzania odpowiedniej procedury PZP, formułowania wymagań wobec podmiotów realizujących ewaluację i niezbędnych standardów badawczych, oraz interpretacji uzyskanych wyników badawczych i rekomendacji. W tym celu Regionalna JE powinna składać się przynajmniej z 4 osób posiadających następujące kompetencje:

- Znajomość podstawy statystyki
- Umiejętność oceny stosowalności i ograniczeń badań jakościowych w ewaluacji: IDI, FGI, Mystery Shopper, planowanie, realizacja, przetwarzanie wyników.
- Umiejętność oceny stosowalności i ograniczeń badań ilościowych w ewaluacji: CATI, CAPI, Web-ankieta, planowanie, realizacja, przetwarzanie wyników.
- Znajomość podstaw planowania, realizacji i interpretacji danych w badaniach społecznych.
- Znajomość organizacji i struktury bazy danych GUS i statystyki publicznej: Eurostat, Strateg, SL 2014.
- Umiejętność oceny stosowalności i ograniczeń urzędowych danych zastanych.
- Znajomość technik gromadzenia i wykorzystania danych z monitoringu.
- Znajomość procedury zamówień publicznych w badaniach ewaluacyjnych

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- Umiejętność ujmowania kryteriów jakościowych w procedurze PZP.

Wyżej wymienione kompetencje powinni posiadać urzędnicy. Jednakże nie zastąpią one pracy zespołowej, której areną winna być Regionalna Grupa Sterująca Ewaluacją. W specyficznych momentach, na potrzeby bardziej złożonych badań zaleca się włączanie do prac RGSE ekspertów z dziedzin specjalistycznych oraz badaczy społecznych i doświadczonych ewaluatorów. W przypadkach ewaluacji wymagających wiedzy specjalistycznej do procesu ewaluacyjnego należy włączać ekspertów biegłych w odpowiedniej dziedzinie.

10. Wstępny plan szkoleń niezbędnych dla Planu Ewaluacji RPO Lubuskie 2020

Dla zapewnienia właściwego poziomu kwalifikacji do realizacji Planu Ewaluacji zaleca się następujące szkolenia:

1. Podstawy statystyki i pakietów statystycznych: SPSS, Statistica lub równorzędne.
2. Techniki badań jakościowych w ewaluacji: IDI, FGI, Mystery Shopper, planowanie, realizacja, przetwarzanie wyników.
3. Techniki badań ilościowych w ewaluacji: CATI, CAPI, Web-ankieta, planowanie, realizacja, przetwarzanie wyników.
4. Planowanie, realizacja i interpretacja danych w badania społecznych.
5. Organizacja i struktura bazy danych GUS i statystyki publicznej.
6. Kwerenda, przetwarzanie i analiza urzędowych danych zastanych.
7. Zakres, sposoby gromadzenia i wykorzystania danych z monitoringu.
8. Procedury zamówień publicznych przy badaniach ewaluacyjnych, w tym dobre praktyki.
9. Sposoby ujmowania kryteriów jakościowych w procedurze PZP.

11. Sposoby komunikowania wyników ewaluacji

Zaleca się następujące sposoby komunikowania wyników ewaluacji:

- **strona internetowa** – zarówno pełny raport, a także skrócona prezentacja dla obywateli; stała. Sugerowany budżet przygotowania i zarządzania przez cały okres programowania – 70 tys. zł.
- **konferencje ewaluacyjne**, organizowane cyklicznie po zakończeniu kilku badań ewaluacyjnych, będące okazją z jednej strony do zaprezentowania i szerszego skomentowania wyników ewaluacji przez jej twórców i ekspertów, jak i miejscem dla zadawania pytań i zgłaszania dezyderatów przez obywateli; terminy konferencji – lata 2016, 2019 oraz 2023 – po zakończeniu badań w kolejnych etapach. Budżet konferencji – łącznie 60 tys. zł.
- **programy/audycje telewizyjne i radiowe** w formie kampanii informacyjnych, ewentualnie także w formie nagrań w Internecie, pozwalające zapoznać się z postępem RPO-Lubuskie 2020 szerszym kręgiem społeczności regionalnej, poprzez zwarte i przystępne prezentowanie wyników ewaluacji, uzupełnione o reportaże dziennikarskie; terminy kampanii informacyjnych – lata 2016, 2019 oraz 2023 – po zakończeniu badań w kolejnych etapach. Sugerowany budżet – 100 tys. zł.
- **konsultacje społeczne** bezpośrednio organizowane w jednostkach samorządu terytorialnego, w sytuacjach, gdy ewaluacje skłaniają do podjęcia strategicznych decyzji mających znaczenie dla społeczności lokalnych, jak się wydaje, spotkania te powinny być realizowane zwłaszcza w odniesieniu do wyników ewaluacji aspektowych, gdyż te mają ważne znaczenie dla określonych społeczności lokalnych; rozważyć też można zastosowanie tzw. **panelu obywatelskiego** lub **sondażu deliberatywnego**; w miarę możliwości technicznych można także organizować konsultacje za pomocą połączenia zdalnego lub w formie internetowego forum dyskusyjnego. Terminy konsultacji –lata 2016, 2019 oraz 2023 – po zakończeniu badań w kolejnych etapach. Sugerowany budżet – 150 tys. zł.
- **publikacja raportów ewaluacyjnych w formie pełnych raportów** (opracowań zawierających kilka ewaluacji powiązanych tematycznie); systematycznie.

- **publikacja wyników ewaluacji w formie** artykułów w czasopiśmie wydawanym lub wspieranym przez Województwo Lubuskie, wraz z komentarzami ułatwiającymi ich przystępny odbiór. Stale.
- **prezentacja wyników ewaluacji na forum Komitetu Monitorującego.** Raporty ewaluacyjne winny stanowić istotny materiał dla prac KM, służyć ostatecznej ocenie RPO-L2020, weryfikacji jego celów oraz koordynacji wdrażanych działań w jego ramach.

Przedstawiona lista nie może być uznawana za zamkniętą. Ważne, aby było możliwe także ujęcie innych sposobów komunikowania, których na obecnym etapie nie określono.

Załącznik nr 2 Rekomendacje oraz zakres i sposób ich uwzględnienia w raporcie

Rekomendacja		Opis zakresu i sposobu uwzględnienia		Miejsce w Programie
Rekomendacje merytoryczne				
1.	Rekomenduje się stworzenie matrycy do monitorowania wykorzystania alokacji, ścisłą kontrolę wydatków, bieżącą kontrolę pojawiających się ryzyk i odchylen podczas realizacji działań OP 10 „Pomoc techniczna”.	IZ przygotowuje system monitorowania wykorzystania alokacji przeznaczonych na Pomoc Techniczną, w taki sposób aby nie wystąpiło ryzyko wyczerpania środków przed zakończeniem realizacji RPO. Jednocześnie wykorzystane zostaną dane uzyskane ze sprawozdawczości oraz dokumentów finansowych w celu ustalenia poziomu wydatkowania alokacji na PT, ustalone zostaną punkty weryfikujące poziom wykorzystania alokacji.	Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu. Element systemu monitorowania, przygotowany na etapie tworzenia procedur zarządzania RPO-L2020.	
2.	W sytuacji zdiagnozowania ryzyka przekroczenia alokacji – rekomenduje się wnioskowanie o zwiększenie procentowego udziału OP 10 „Pomoc techniczna” w całości finansowych środków Programu. Przy braku takiej możliwości należy rozważyć możliwość zmniejszenia poziomu dofinansowania (poniżej 85%).	W przypadku zdiagnozowanego ryzyka przekroczenia wysokości alokacji na Pomoc Techniczną IZ RPO podejmie decyzje w zakresie zmniejszenia poziomu dofinansowania działań w ramach PT poniżej 85%, lub gdy będzie to zasadne, podjęte zostaną działania w celu zwiększenia alokacji na PT – wniosek o zwiększenie poziomu alokacji.	Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu. W przypadku decyzji dotyczącej zwiększenia alokacji na PT – wniosek IZ RPO o zmianę Programu do Komisji Europejskiej, zgodnie z odpowiednimi szczegółowymi procedurami w przedmiotowym zakresie. W przypadku zmniejszenia poziomu dofinansowania działań w ramach Pomocy Technicznej poniżej 85% - podjęcie decyzji przez IZ RPO-L2020 oraz uzyskanie opinii Komitetu Monitorującego w przedmiotowym zakresie.	
3.	Rekomenduje się przygotowanie planu upowszechnienia oraz wdrożenia świadomości ekologicznej wśród mieszkańców województwa, przedsiębiorców, osób decyzyjnych w wszelkiego rodzaju instytucjach, celem zwiększenia absorpcji środków z OP3 w regionie. Plan powinien zostać przygotowany przez ekspertów w dziedzinie edukacji ekologicznej dopasowanej do specyficznych grup odbiorców.	W celu ustalenia spójnego programu zarządzania strategicznego energetyką regionalną, pozwalającego na osiągnięcie celów nadrzędnych zapisanych w aktualnej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, a także umożliwienia realizacji zapisów wyższych rangą dokumentów strategicznych, którymi są między innymi dokumenty określające kierunki rozwoju na szczeblu krajowym – Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030 i Strategia Rozwoju Kraju 2020 oraz strategii branżowe, w tym Polityka Energetyczna Polski do 2030 r., Zarząd Województwa Lubuskiego podjął decyzję o podjęciu opracowania Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego. Dokument został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego we wrześniu 2013 r. Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego stanowi dokument,	Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu. Element systemu realizacji RPO – Lubuskie 2020.	

	<p>który wytycza kierunki prowadzenia polityki rozwoju szeroko rozumianej energetyki dla uzyskania podstawowego celu, jakim będzie z jednej strony zapewnienie dostępności do korzystania z wszystkich form energii, z drugiej jej efektywne wykorzystanie. Strategia wskazuje priorytety (cele strategiczne) oraz cele operacyjne i działania, które służyć winny zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego i ekologicznego obszaru województwa i które obejmują zarówno zakres działań inwestycyjnych, jak i całego spektrum funkcji planistycznej, szkoleniowej, informacyjno –popularyzującej i badawczo-rozwojowej.</p> <p>Jednym ze źródeł finansowania realizacji celów strategicznych będą środki unijne. Dokument stanowi zatem punkt wyjścia dla realizacji OP 3 RPO – Lubuskie 2020.</p> <p>W pierwszym kroku wdrażania strategii przygotowana została lista potencjalnych projektów, które winny stanowić pierwszy etap realizacji „Strategii energetyki województwa lubuskiego” w roku 2014 i kolejnych. Propozycje projektów pokrywają się z zapisami dokumentu głównego strategii i stanowią rozwinięcie „projektów” „projektów kluczowych”, „projektów cyklicznych” przyjętych w dokumencie i służących realizacji poszczególnych celów strategicznych, operacyjnych. Celem tych przedsięwzięć jest właśnie upowszechnienie oraz wdrożenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców województwa, przedsiębiorców, osób decyzyjnych w wszelkiego rodzaju instytucjach, celem zwiększenia absorpcji środków z OP3 w regionie.</p>	
<p>4.</p> <p>W sytuacji zdiagnozowania realnego niebezpieczeństwa niewykorzystania zalokowanych środków w ramach OP 3 „Gospodarka niskoemisyjna” rekomenduje się wnioskowanie o przesunięcie środków na obszary, w których zdiagnozowano większe potrzeby, niż możliwości finansowe Programu, tj. 5 „Transport” i 9 „Infrastruktura społeczna”.</p>	<p>W przypadku zdiagnozowanego ryzyka niewykorzystania alokacji w ramach OP 3, IZ RPO podejmie decyzje w celu przesunięcia środków w RPO-L2020 między OP – wniosek o zmiany poziomu alokacji.</p>	<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu.</p> <p>W przypadku decyzji dotyczącej zwiększenia alokacji na obszary, w których zdiagnozowano większe potrzeby – wniosek IZ RPO o zmianę Programu do Komisji Europejskiej, zgodnie z odpowiednimi szczegółowymi procedurami w przedmiotowym zakresie.</p>
Rekomendacje porządkujące		
<p>5.</p> <p>Rekomenduje się użycie aktualnych danych (GUS, 2011) do diagnozy społeczno-gospodarczej RPO-L2020 dot.</p>	<p>Aktualne dane dotyczące Produktu Krajowego Brutto na jednego mieszkańca z roku 2011 zostały uwzględnione w</p>	<p>Sekcja 1.1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych Regionalnym Programem</p>

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

<p>Operacyjnym – Lubuskie 2020, pkt Innowacyjna gospodarka regionalna, ppkt Produkt Krajowy Brutto – s. 14-15</p>	<p>sekcji 1.1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020, pkt Innowacyjna gospodarka regionalna, ppkt Produkt Krajowy Brutto. Wykorzystano dane GUS oraz Eurostat.</p>	<p>Produktu Krajowego Brutto na jednego mieszkańca. (RPO-L2020, sekcja 1.1. Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020, pkt Innowacyjna gospodarka regionalna, ppkt Produkt Krajowy Brutto)</p>	<p>Operacyjnym – Lubuskie 2020, pkt Innowacyjna gospodarka regionalna, ppkt Produkt Krajowy Brutto – s. 14-15</p>
<p>Pozytywne opinie zostana, jako załączniki do Programu, wprowadzone do systemu SFC2014.</p>	<p>Pismo w sprawie wydania opinii organów ds. równości w sprawie zgodności RPO-L2020 z zasadami horyzontalnymi dotyczącymi zasady równości szans, zapobiegania dyskryminacji oraz zasady równości płci zostało wysłane do Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. Pozytywna opinia w przedmiotowym zakresie wpłynęła 19 marca 2014 r. Wskazano w niej, że RPO-L2020 spełnia powyższe zasady. Ponadto projekt RPO-L2020 przekazano do zaopiniowania Radzie Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubuskiego. Projekt RPO-L2020 został również pozytywnie zaopiniowany przez Radę.</p>	<p>Rekomenduje się dołączenie opinii krajowych organów ds. równości w sprawie zasady równości szans, zapobiegania dyskryminacji oraz zasady równości płci do rozdziału „Zasady horyzontalne” RPO-L2020.</p>	<p>Pismo w sprawie wydania opinii organów ds. równości w sprawie zgodności RPO-L2020 z zasadami horyzontalnymi dotyczącymi zasady równości szans, zapobiegania dyskryminacji oraz zasady równości płci zostało wysłane do Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. Pozytywna opinia w przedmiotowym zakresie wpłynęła 19 marca 2014 r. Wskazano w niej, że RPO-L2020 spełnia powyższe zasady. Ponadto projekt RPO-L2020 przekazano do zaopiniowania Radzie Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubuskiego. Projekt RPO-L2020 został również pozytywnie zaopiniowany przez Radę.</p>
<p>Rekomendacje wdrożeniowe</p>			
<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu.</p> <p>Spotkania robocze zespołu w celu wypracowania specyfikacji systemu informatycznego, uwzględniającego informacje o krajowym systemie informatycznym.</p>	<p>W prace koncepcyjne dotyczące systemu informatycznego zostaną zaangażowani kierownicy komórek odpowiedzialnych za wdrażanie RPO-L2020 w UMWL. Odbędą się spotkania robocze, w zależności od potrzeb, z kierownikami komórek odpowiedzialnych za wdrażanie RPO-L2020 w UMWL. Spotkania umożliwią uzgodnienie najważniejszych kwestii związanych z systemem oraz opracowanie specyfikacji pozwalającej na wybór wykonawcy.</p>	<p>Rekomenduje się zaangażowanie w prace koncepcyjne nad nowym systemem informatycznym urzędników, którzy będą go użytkować, aby jak najlepiej dopasować nowy system do oczekiwań oraz potrzeb w IZ i IP.</p>	<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu.</p> <p>Spotkania robocze zespołu w celu wypracowania specyfikacji systemu informatycznego, uwzględniającego informacje o krajowym systemie informatycznym.</p>
<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu.</p> <p>Dokument o charakterze wdrożeniowym, przygotowany na etapie tworzenia wytycznych służących realizacji projektów RPO-L2020.</p>	<p>Zostanie opracowany dokument dobrych praktyk dla Beneficjentów RPO-L2020, który będzie zawierał przykłady projektów z różnych obszarów interwencji. W podręczniku zostaną zawarte zasady, m.in.: aplikowania o środki, realizacji oraz rozliczania projektów, tj. procedury obowiązujące na etapie przygotowania wniosku aplikacyjnego; procedury przygotowania projektu do realizacji, po uzyskaniu decyzji do dofinansowania oraz procedury obowiązujące na etapie realizacji projektu. Ponadto zawierać będzie wyjaśnienia dotyczące wyboru oraz osiągania wskaźników realizacji projektów. Opis będzie miał charakter uniwersalny i będzie aktualizowany zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz wytycznymi.</p>	<p>Rekomenduje się stworzenie podręcznika dobrych praktyk w ramach wdrażania Programu, stanowiącego integralną część planowanego spójnego oraz efektywnego systemu informacyjnego dla beneficjentów.</p>	<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu.</p> <p>Dokument o charakterze wdrożeniowym, przygotowany na etapie tworzenia wytycznych służących realizacji projektów RPO-L2020.</p>

<p>9.</p> <p>Rekomenduje się wdrożenie jasnych ścieżek kariery, systemu motywowania oraz planu szkoleń dla pracowników IZ oraz IP, uwzględniający nowe wyzwania jakie stoją przed ww. instytucjami w okresie programowania 2014-2020.</p>	<p>W ramach IZ zostaną opracowane ścieżki kariery oraz system motywowania i plan szkoleń dla pracowników odpowiedzialnych za realizację RPO-L2020. Ponadto systematycznie będą zbierane opinie pracowników odpowiedzialnych za wdrażanie RPO-L2020 nt. warunków pracy.</p>	<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu.</p>
<p>10.</p> <p>Rekomenduje się cykliczne (kwartalne) spotkania zespołu odpowiedzialnego za monitoring Programu, których celem będzie analiza zebranych danych, diagnoza dot. stanu realizacji, identyfikacja ryzyk oraz ustalanie działań długookresowych oraz krótkookresowych (trzymiesięczna perspektywa).</p>	<p>W ramach realizacji procesu monitorowania przewiduje się bieżącą analizę sprawozdawczości pod kątem weryfikacji zakładanych celów/postępu rzeczowego/postępu finansowego. W przypadku rozbieżności powinno zostać oszacowane ryzyko wpływu na osiągnięcie celów i wskaźników dla Programu i skala oddziaływania oraz wskazane działania zaradcze. Dla usystematyzowania tych działań planuje się wprowadzenie kwartalnego raportowania na temat postępowań konkursowych (liczby postępowań, obszarów interwencji, aktywności beneficjentów, dotychczasowej kontraktacji w danym działaniu/typie projektów, zakładany poziomie wydatkowania środków, osiągnięcia wskaźników, fizycznej ich realizacji, etc.). Konfrontacja takich danych pozwoli wskazać punkty zapalne, które mogą stanowić zagrożenie dla realizacji przyjętych założeń oraz zdiagnozować przyczyny i określić plan naprawczy. Raporty będą przygotowywane przez zespół ds. monitorowania w ścisłej współpracy z pozostałymi komórkami odpowiedzialnymi za kontraktację, promocję, kontrolę, etc. Omówienie raportów i praca nad poszukiwaniem rozwiązań będzie się odbywała na spotkaniach zespołu odpowiedzialnego za monitorowanie oraz dyrekcji departamentów.</p>	<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu. Element systemu monitorowania, przygotowany na etapie tworzenia procedur zarządzania RPO-L2020.</p>
<p>11.</p> <p>Rekomenduje się wypracowanie planu komunikacji pomiędzy departamentami bezpośrednio odpowiedzialnymi za realizację RPO-L2020, a innymi jednostkami w Urzędzie Marszałkowskim. Plan powinien zawierać ścieżkę komunikacji (wyznaczone osoby z każdego departamentu, do których trafią określone sprawy), uwzględnić harmonogram realizacji Programu (określenie okresów, w których następuje nasilenie pracy w departamentach odpowiedzialnych za realizację RPO-L2020. Należy dokonać analizy zasadności wprowadzenia</p>	<p>Plan komunikacji pomiędzy departamentami bezpośrednio odpowiedzialnymi za realizację RPO-L2020, a innymi jednostkami w Urzędzie Marszałkowskim będzie elementem procedur realizacji programu.</p>	<p>Rekomendacja nie odnosi się bezpośrednio do treści Programu. Dokument o charakterze wdrożeniowym, przygotowany na etapie tworzenia procedur zarządzania RPO-L2020.</p>

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

		<p>systemu priorytetyzacji spraw (np. poprzez odpowiednie oznaczenie dokumentów) – narzędzie będzie użyteczne w sytuacjach, w których niezbędne jest skrócenie standardowego czasu proceduralnego potrzebnego na zatwierdzenie danej sprawy, uzyskanie decyzji, itd.</p>	
--	--	--	--

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Załącznik nr 3 Indeks odniesień do wymagań wynikających z art. 55 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r.

Lp	Wyszczególnienie	Rozdziały / strony w raporcie
1	Analiza wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych i potencjału dla rozwoju oraz doświadczeń zdobytych podczas wcześniejszych okresów programowania	Rozdz.III, Pkt 3.2, Ppkt 3.2.3, s. 60 Perspektywa 2007-2013. Strony: 26, 67, 71, 76, 84, 89, 94, 104
2	Analiza spójności wewnętrznej proponowanego programu lub przedsięwzięcia i jego związku z innymi istotnymi instrumentami	Rozdz.III, Pkt 3.2, Ppkt.3.2.1, s.39
3	Analiza spójności alokacji środków budżetowych z celami programu	Rozdz. III, Pkt 3.3, Ppkt 3.3.1, s. 67
4	Analiza spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze Wspólnymi Ramami Strategicznymi, Umową Partnerstwa oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 TFUE jak też w stosownych przypadkach dla poziomu krajowego, z programem krajowym.	Rozdz. III, Pkt 3.2, Ppkt 3.2.2, s. 43
5	Analiza adekwatności i przejrzystości proponowanych wskaźników właściwych dla programu	Rozdz. III, Pkt 3.1, Ppkt 3.1.3, s. 33 Rozdz. III, Pkt3.2, Ppkt 3.2.4, s. 65
6	Analiza sposobu, w jaki oczekiwane produkty przyczynią się do osiągnięcia rezultatów	Rozdz. III, Pkt 3.4, Ppkt 3.4.2, s. 87
7	Analiza czy wartości docelowe wskaźników ujęte ilościowo są realistyczne, biorąc pod uwagę wartość przewidywanego wsparcia z EFSI	Rozdz. III, Pkt 3.1, Ppkt 3.1.3, s. 33
8	Analiza uzasadnienia proponowanej formy wsparcia	Rozdz. III, Pkt 3.1, Ppkt 3.1.1, s.20
9	Analiza adekwatności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem	Rozdz. III, Pkt 3.3, Ppkt 3.3.2, s.70
10	Analiza odpowiedniości procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ewaluacji	Rozdz. III, Pkt 3.4, Ppkt 3.4.2, s. 87

11	Analiza odpowiedniości celów pośrednich wybranych na potrzeby wykonania ram wykonania	Rozdz. III, Pkt 3.4, Ppkt 3.4.2, s.87
12	Analiza adekwatności planowanych działań mających na celu promowanie równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji; w szczególności w odniesieniu do dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;	Rozdz. III, Pkt 3.1, Ppkt 3.1.2, s. 33
13	Analiza adekwatności planowanych działań mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju	Rozdz. III, Pkt 3.1, Ppkt 3.1.2, s. 33
14	Ocena planowanych działań w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	Rozdz. III, Pkt 3.3, Ppkt 3.3.2, s. 70

SUPLEMENT

do PROGNOZY

ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Projektu

Regionalnego Programu Operacyjnego

- Lubuskie 2020

Opracował : mgr inż. Andrzej Drożdż

Zielona Góra, kwiecień 2014 r.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	3
2. Cel sporządzenia suplementu do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020.	5
3. Istota sporządzenia prognozy suplementu do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020	6
4. Podsumowanie spójności wewnętrznej projektu RPO - Lubuskie 2020 oraz jego powiązań z celami ochrony środowiska ustanowionymi w dokumentach strategicznych i sposób ich uwzględnienia w projekcie RPO - Lubuskie 2020	6
5. Uzupelnienie i odniesienie się Suplementu do analizy i problematyki obszarów środowiskowych.....	9
6. Faktyczny stan środowiska w okresie programowania 2014 – 2020	21
7. Istotne wyzwania środowiskowe w województwie lubuskim.....	22
8. Podsumowanie konsultacji społecznych projektu RPO w zakresie aspektów środowiskowych.....	23
9. Podsumowanie konsultacji społecznych Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020	24
10. Opinia właściwych organów do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020	25
11. Podsumowanie oddziaływania projektu RPO na środowisko i rekomendacja na kierunki alokacji środków RPO 2014 – 2020.....	26
12. Rozwiązania alternatywne i wariantowe do rozwiązań zawartych w Regionalnym Programie Operacyjnym - Lubuskie 2020	27
13. Wyniki postępowania dotyczącego trans granicznego oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020	29
14. Propozycje metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień Prognozy oddziaływania na środowisko projektu R PO- Lubuskie 2020	29
15. Literatura i materiały źródłowe	29

1. Wprowadzenie

Niniejszy Suplement do PROGNOZY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020 został opracowany zgodnie z Zaleceniami w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020 i stanowi Załącznik nr 4 Raportu końcowego z ewaluacji ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020.

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji RPO, której elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 (Prognoza OOŚ), jest spełnieniem obowiązku prawnego wynikającego z dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko oraz zapewnieniem zgodności z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

Prognoza oddziaływania na środowisko została sporządzona przez firmę ATMOTERM S.A. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Na potrzeby analizy przyjęto projekt Prognozy z lutego 2014 r oraz skorygowaną Prognozę z dnia 04.03.2014 roku.

Zgodnie z Umową Partnerstwa z 8 stycznia 2014 roku środki przeznaczone dla Województwa Lubuskiego wyniosą łącznie **906,1 mln euro**, w tym 653,4 mln euro Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (72,11 %) oraz 252,7 mln euro Europejski Fundusz Społeczny. Z uwagi na znaczne środki finansowe kierowane na projekty mające pośredni lub bezpośredni wpływ na środowisko należy z niezwykłą starannością, uwzględniając istotne priorytety, właściwie alokować środki w obszary związane ze środowiskiem.

Suplement sporządzony został na podstawie następujących dokumentów i opracowań dotyczących RAPORTU METODOLOGICZNEGO - Badania ewaluacyjnego pn. „Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020”:

- Prognozy Oddziaływania na Środowisko Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020,
- Raportu Metodologicznego - Badania ewaluacyjnego pn. „Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020”,

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- Trafności założeń RPO-L2020 - Ocena adekwatności zaproponowanych rozwiązań w ramach RPO-L2020 do zdiagnozowanych problemów w analizie społeczno-gospodarczej,
- Zaleceń w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020,
- Oceny spójności zewnętrznej (z innymi dokumentami i strategiami z poziomu unijnego, krajowego oraz regionalnego),
- Oceny adekwatności dobranych w Programie wskaźników rezultatu i produktu w stosunku do celów określonych dla RPO-L2020,
- Oceny spójności wewnętrznej (pomiędzy Osiami Priorytetowymi i Działaniami Programu),
- Oceny relacji pomiędzy zasobami finansowymi, a planowanymi do osiągnięcia rezultatami Programu,
- Oceny spójności zewnętrznej Programu z politykami horyzontalnymi,
- Oceny spójności wewnętrznej zaproponowanych w ramach Programu wskaźników rezultatu i produktu,
- Oceny relacji pomiędzy zasobami (ludzkimi, administracyjnymi), a planowanymi do osiągnięcia rezultatami Programu,
- Oceny realnych możliwości osiągnięcia zakładanych celów RPO-L2020, poszczególnych Osi Priorytetowych oraz Działań,
- Oceny ryzyka wdrażania Programu, określenia „wąskich gardeł” oraz zdefiniowania kluczowych zagrożeń systemu wdrażania takich jak zbyt niski potencjał kadrowy, administracyjny czy finansowy w stosunku do zakładanych celów interwencji,
- Oceny trwałości prognozowanego w ramach RPO-L2020 wsparcia. Kryterium określającego czy rezultaty Programu będą w stanie rozwiązać problemy będące celem interwencji RPO-L2020,
- Oceny w jakim stopniu fundusze unijne ukierunkowane są na wspieranie najbardziej efektywnych przedsięwzięć, które mogą generować potencjalnie największą wartość dodaną, a w jakim stopniu dotyczą inwestycji prokonsumpcyjnych,
- Oceny możliwości osiągnięcia zakładanych wartości wskaźników rezultatów i produktu,
- Oceny adekwatności założeń Programu do polityk horyzontalnych,

- Podsumowania konsultacji społecznych Założeń Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.

W ramach badania ewaluacyjnego *ex – ante*, w dniu 26 lutego 2014 roku odbył się panel ekspercki z udziałem Zamawiającego, członków zespołu wykonującego „Prognozę oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020” oraz ekspertem dokonującym oceny Prognozy. W wyniku współpracy sporządzających Prognozę z ekspertem oceniającym Prognozę oraz wymiany poglądów podczas panelu eksperckiego omówiono i uzgodniono zakres korekt, uwag, uzupełnień i zmian w przedmiotowej Prognozie. Podczas dyskusji na temat uwzględnienia uwag do RPO-L2020 zawartych w projekcie Raportu z Oceny Oddziaływania na Środowisko uzgodniono wspólne, niewykluczające się rekomendacje dla Programu, w zakresie oddziaływania na środowisko. Zespół wykonujący Prognozę oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020 dokonał uzgodnionych podczas panelu zmian. W dniu 4 marca 2014 roku przedłożono Prognozę oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie dla Zamawiającego w celu przeprowadzenia konsultacji społecznych Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020.

2. Cel sporządzenia suplementu do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020.

Prognoza oddziaływania dokumentów strategicznych na środowisko stosowana jest, jako narzędzie prewencji podczas procesu decyzyjnego i w fazie przechodzenia do realizacji celów zrównoważonego rozwoju- jednego z filarów Strategii EUROPA 2020, oraz jednej z podstawowych konstytucyjnych zasad ustroju Państwa Polskiego (art. 5 Konstytucji RP). Ocena środowiskowych skutków realizacji strategii, polityk, programów i planów jest podstawowym narzędziem weryfikacji zamierzeń administracji rządowej i samorządowej pod kątem spełnienia zasad zrównoważonego rozwoju. Stosownie do *Zaleceń w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020* niniejszy Suplement odnosi się do Prognozy oddziaływania w kontekście wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020. Celem sporządzenia Suplementu jest synteza wyników oraz uzupełnienie problematyki Prognozy.

3. Istota sporządzenia suplementu do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020

Niniejszy Suplement jest zgodny z dokumentami wskazanymi w Zaleceniach w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020, doświadczeniem eksperta, otrzymanymi dokumentami oraz literaturą wymienioną w Suplemencie. Opracowanie odnosi się do wyników Prognozy, identyfikacji problemów, ustalenia hierarchii zidentyfikowanych problemów, sugestii dotyczących alokacji środków i w konsekwencji wpływu realizacji RPO Lubuskie 2020.

Ponadto w zakresie analiz stanu środowiska i dostępnych opracowań, zidentyfikowano najważniejsze problemy do rozwiązania, których RPO-L2020 może się przyczynić lub, na które może oddziaływać w poszczególnych obszarach środowiska.

4. Podsumowanie spójności wewnętrznej projektu RPO - Lubuskie 2020 oraz jego powiązań z celami ochrony środowiska ustanowionymi w dokumentach strategicznych i sposób ich uwzględnienia w projekcie RPO - Lubuskie 2020

Przeprowadzona w Prognozie oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020 analiza spójności pozwoliła na wskazanie, w jakim zakresie RPO - Lubuskie 2020 jest zgodny z celami i założeniami dokumentów strategicznych na poziomie międzynarodowym w kontekście ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Zdecydowana większość celów tych dokumentów została ujęta w poszczególnych Osiach Priorytetowych RPO - Lubuskie 2020, natomiast może dojść do częściowej sprzeczności pomiędzy planowanymi działaniami związanymi z rozwojem transportu w ramach Osi 5. (PI 7.2. Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T), a celami takich dokumentów jak:

- *VII Program działań na rzecz środowiska (7EAP) – priorytety polityki ochrony środowiska w UE do roku 2020 (projekt)* – potencjalna niezgodność przy realizacji celu 1. (Ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego UE) ze względu na planowany rozwój sieci drogowej, który przy niewłaściwym wytyczeniu tras może przyczyniać się do fragmentacji siedlisk naturalnych;
- *Nasze ubezpieczenie na życie – nasz kapitał naturalny - strategia różnorodności biologicznej UE do 2020 r.* – możliwa niezgodność odnosi się do rozwoju sieci transportowej – dróg i kolei, który może negatywnie wpływać na obszary cenne przyrodniczo.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Należy zważyć, że pomimo negatywnego wpływu rozwoju i modernizacji sieci drogowej na środowisko w aspektach powszechnie znanych znacznie poprawia się bezpieczeństwo w ruchu drogowym, a zatem zmniejsza się liczba wypadków drogowych, a także zmniejsza się emisja szkodliwych substancji do środowiska /powietrza i ziemi/ oraz uciążliwość i natężenie hałasu. Nie jest to bez znaczenia i w bilansie środowiskowym. Należy ze szczególną troską wyznaczać trasy przebiegu - minimalizując oddziaływanie na środowisko, a także dokonywać kompensacji na rzecz środowiska adekwatnie do utraconych walorów.

Możliwa jest również niespójność celów RPO – Lubuskie 2020 związanych z realizacją PI 4.1 (Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii) w ramach Osi 3. z następującym dokumentem strategicznym:

- *Europejska Konwencja Krajobrazowa* – możliwość wystąpienia niezgodności w zakresie energetyki wiatrowej.

Wykazane potencjalne niezgodności dotyczące negatywnego oddziaływania inwestycji związanych z rozwojem produkcji odnawialnych źródeł energii na środowisko można zminimalizować już na etapie ich projektowania. Ponadto w bilansie wytwarzanej energii należy brać pod uwagę bilans energii wytworzonej w sposób konwencjonalny, który jest uciążliwy dla środowiska. Należy wybierać stosowne lokalizacje w szczególności w zakresie energetyki wiatrowej z uwzględnieniem walorów krajobrazowych.

W Prognozie przeanalizowano również pod kątem aspektów środowiskowych oraz zrównoważonego rozwoju zgodność celów RPO-L2020 z założeniami dokumentów na szczeblu krajowym.

W Prognozie trafnie oceniono bardzo dużą zgodność celów dokumentów strategicznych na szczeblu krajowym z celami RPO - Lubuskie 2020 (12 dokumentów z 14) w zakresie ochrony środowiska oraz zrównoważonego rozwoju. Możliwe niespójności odnotowano w przypadku realizacji działań z PI 7.2. (*Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T*), które mogą kolidować z celami dwóch dokumentów strategicznych, a mianowicie:

- *Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016,*
- *Krajowa Strategia Ochrony i Zrównoważonego Użytkowania Różnorodności Biologicznej.*

Zaistniała niezgodność pomiędzy realizacją działań z zakresu ochrony zasobów naturalnych dotycząca powyższych dokumentów, a rozwojem transportu drogowego i kolejowego w zakresie negatywnego oddziaływania zależna będzie od lokalizacji planowanych inwestycji oraz od zastosowanych środków minimalizujących, bądź kompensacyjnych. Prognoza poddała także analizie zgodności

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

dokumentów na poziomie regionalnym, odnoszące się do środowiska i zrównoważonego rozwoju. Przeprowadzona ocena spójności celów Programu z celami dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym wykazała ogólną zgodność w zakresie aspektów środowiskowych oraz zrównoważonego rozwoju. Jedynie w przypadku dokumentu *Zmiana Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Lubuskiego* może zaistnieć niezgodność w zakresie ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska przyrodniczego przy realizacji działań z Osi 5. – Transport. Rozbudowa oraz modernizacja dróg mogą negatywnie wpływać na obszary cenne przyrodniczo oraz na powietrze. O skali negatywnych oddziaływań decydować natomiast będzie przebieg, wielkość i zakres robót na tych trasach, które można neutralizować poprzez właściwą lokalizację dróg oraz zastosowanie odpowiednich środków kompensacyjnych.

W Prognozie właściwie zdiagnozowano spójność RPO-L2020 z dokumentami strategicznymi. Na wszystkich szczeblach niespójność wykazywana była w obszarze realizacji i modernizacji sieci drogowej. Jednak rozwój sieci drogowej i jej dostępności jest niezwykle istotny w obszarze komunikacyjnym i gospodarczym.

Trafnie dokonano w Prognozie oceny spójności RPO-L2020 z dokumentami strategicznymi, która objęła również analizę prognoz oddziaływania tych dokumentów. Największą uwagę skupiono na prognozach do dokumentów na szczeblu regionalnym (wojewódzkim), ze względu na bezpośrednie przełożenie niektórych z planowanych w RPO - Lubuskie 2020 działań. Wnioski z analizy tych dokumentów były jednym z elementów wziętych pod uwagę przy ocenie wpływu poszczególnych, zaplanowanych do realizacji działań, w ramach RPO - Lubuskie 2020.

- Przeprowadzona w Prognozie Analiza spójności wewnętrznej dokumentu odnosi się do spójności między celem głównym danej Osi Priorytetowej, a celami pozostałych. W ramach tych Osi i ich głównych celów realizowane będą poszczególne cele szczegółowe. W celach występują zadania, które mogą wzajemnie się wykluczać, ale ich znaczenie jest niewielkie i krótkotrwałe. Wzrost atrakcyjności inwestycyjności regionu z poprawą stanu środowiska przyniesie efekt pozytywny dopiero w dłuższej perspektywie, a krótkotrwałe można określić te cele jako wykluczające się. Wszystkie cele w dłuższej perspektywie są spójne i sprzyjają spójności społecznej.

5. Uzupelnienie i odniesienie się Suplementu do analizy i problematyki obszarów środowiskowych

Powietrze atmosferyczne i klimat

W Prognozie dokonano oceny stanu powietrza w województwie lubuskim w 3 strefach: mieście Gorzów Wielkopolski, mieście Zielona Góra i na pozostałym terenie województwa stanowiącym strefę lubuską.

W podsumowaniu w Prognozie w zakresie analizy dotyczącej jakości powietrza stwierdza się, że w strefach województwa lubuskiego występuje największy problem z dotrzymaniem kryteriów określonych dla ochrony zdrowia. Wszystkie strefy w 2012 roku otrzymały klasę jakości powietrza C. Głównym źródłem wysokich stężeń zanieczyszczeń w powietrzu powstałych na terenie województwa jest emisja powierzchniowa. Specyfika powstawania tego rodzaju zanieczyszczeń ma ścisły związek ze spalaniem paliw stałych w indywidualnych systemach grzewczych co potwierdza również fakt, iż najwyższe stężenia notuje się w okresie zimowym pokrywającym się z sezonem grzewczym. Dodatkowo identyfikuje się pochodzenie zanieczyszczeń pyłowych ze źródeł komunikacyjnych i punktowych z terenu województwa. Prognoza określa, że ze względu na brak wyraźnej poprawy stanu jakości powietrza w strefie Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra należy zintensyfikować działania wskazane w Programach ochrony powietrza. W tym celu preferowanym działaniem ze względu na największą efektywność ekologiczną i ekonomiczną jest podłączanie gospodarstw domowych do sieci ciepłowniczych i gazowych. Na obszarach gdzie nie ma sieci i nie jest możliwe jej rozszerzenie należy stare, niskosprawne urządzenia grzewcze zastępować nowymi kotłami zasilanymi paliwami niskoemisyjnymi oraz zwiększać wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Prognoza trafnie określa następujące wyzwania dotyczące poprawy stanu powietrza na terenie województwa lubuskiego.

Wyzwania

- zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza zanieczyszczeniami: PM10, benzo(a)pirenem, arsenem,
- zmniejszenie udziału źródeł emisji– głównie z sektora bytowo-komunalnego, w stężeniach zanieczyszczeń, głównie benzo(a)pirenu, pyłu PM10,
- zmniejszenie udziału emisji liniowej (komunikacyjnej) i punktowej w emisji pyłu PM10,
- prowadzenie działań naprawczych polegających na eliminacji starych niskosprawnych urządzeń grzewczych; w Gorzowie Wielkopolskim i Zielonej Górze priorytetem powinna być modernizacja

- oraz rozbudowa sieci ciepłowniczych i podłączenie jak największej liczby domów jedno i wielorodzinnych, w których do ogrzewania wykorzystywane są paliwa niezadawalającej jakości; na pozostałych obszarach należy tworzyć możliwość wykorzystania gazu ziemnego lub gazu propan-butan do ogrzewania mieszkań, jako alternatywy dla paliw stałych,
- zwiększenie udziału źródeł odnawialnych w produkcji energii ciepłej,
 - podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców województwa w zakresie ochrony powietrza oraz przyczyn złej jakości powietrza,
 - prowadzenie kontroli i eliminację przyzwolenia na spalanie odpadów komunalnych w paleniskach domowych.

Należy zważyć, że Prognoza właściwie i prawidłowo odnosi się do zidentyfikowania problemów i wyzwań w zakresie ochrony powietrza.

Zasobność w wody

Województwo lubuskie w całości położone jest w dorzeczu Odry. Południowa część województwa stanowi Region Wodny Środkowej Odry, północna: Region Wodny Warty, natomiast zachodnia: Region Wodny Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego. Województwo charakteryzuje dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna. Główne rzeki województwa to: Odra, Warta, Noteć, Nysa Łużycka, Bóbr, Obra.

Część północna województwa lubuskiego, posiada stosunkowo wysoki współczynnik jeziorności wynoszący 2-3%, w pozostałej części województwa jeziorność wynosi poniżej 0,1%. W regionie występuje ogółem kilkaset jezior, w tym kilkadziesiąt o powierzchni większej niż 50 ha. Największe z nich (charakteryzujące się dużą głębokością i czystością) to: Ciecz, Niesulickie, Lubikowskie, Chłop, Szarcz, Lipie, Ostrowiec i Osiek. Także szereg mniejszych jezior posiada duże walory rekreacyjne.

Zasobność w wody podziemne województwa jest jedną z najlepszych w kraju. Wynika to przede wszystkim z występowania znacznej liczby struktur i zbiorników wodonośnych, głównie w utworach czwartorzędowych. Utwory takie charakteryzuje płytkie położenie o stosunkowo słabej izolacji od powierzchni terenu a więc o dobrym zasilaniu i szybkim przepływie. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na obszarze województwa lubuskiego według GUS w 2012 r. wynosiły 823,2 hm³. Wody podziemne są głównym źródłem wody dla ludzi. Jedynie miasto Zielona Góra zaopatrywane jest częściowo w wodę pochodzącą z ujęcia powierzchniowego „Sadowa” na rzece Obrzycy. Wody podziemne ze względu

na swój charakter oraz fakt, iż stanowią główne źródło zaopatrzenia w wodę do spożycia, wymagają szczególnej ochrony przed zanieczyszczeniem.

Gospodarka wodno-ściekowa

Całkowity pobór wody na terenie województwa lubuskiego w roku 2012 (wg danych Urzędu Statystycznego) wyniósł 92,3 hm³. Ponad 47 % wody jest zużywane przez rolnictwo i leśnictwo, 41% na cele bytowo-gospodarcze a pozostałe 12% zużywa przemysł. W ostatnich latach obserwuje się spadek zużycia wody w rolnictwie, wyjątek stanowi rok 2012. Zużycie wody w przemyśle systematycznie maleje.

Województwo lubuskie ma, w porównaniu do innych województw, słabo rozwiniętą sieć wodociągową (szczególnie na obszarach wiejskich). Jednak jeszcze gorsza sytuacja jest w przypadku sieci kanalizacyjnej, której długość jest znacznie krótsza od wodociągowej i jest to również najbardziej zauważalne na terenach wiejskich. Ten problem występuje na terenie całej Polski. Duże dysproporcje pomiędzy długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej stwarzają zawsze niebezpieczeństwo zanieczyszczenia środowiska ściekami nienależycie gromadzonymi lub niedostatecznie oczyszczonymi. Ponieważ największe różnice zauważane są na terenach wiejskich, na tych terenach prowadzone są i będą największe inwestycje w zakresie zarówno sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej. Obecna sytuacja powoduje niebezpieczeństwo zanieczyszczenia wód i winna podlegać kontroli odpowiednich organów i intensyfikacji prac w szczególności w zakresie oczyszczania i magazynowania ścieków. Mimo znacznej poprawie na przestrzeni ostatnich lat sytuacja wymaga ciągłej poprawy w zakresie odpowiedniej gospodarki ściekowej.

Jakość wód

Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000) tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna (RDW) nakłada na państwa członkowskie m.in. osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód do 2015 roku. Dobry stan wód powierzchniowych - oznacza stan osiągnięty przez część wód powierzchniowych, jeżeli zarówno jej stan ekologiczny jak i chemiczny jest określony, jako co najmniej "dobry".

Spośród wszystkich badanych jednolitych części wód ocenę stanu wykonano dla 69, z czego 2 charakteryzowały się stanem dobrym, natomiast 67 oceniono jako zły stan.

Na podstawie badań monitoringowych przeprowadzonych w woj. lubuskim w latach 2011-2012 stwierdzono, iż w obu badanych latach największy udział miały wody III klasy (zadowalającej jakości) w 2011 r. 63%, w 2012 r. 64,8% /nieznaczna poprawa/. Zarówno w roku 2011, jak i w 2012, na obszarze Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

województwa lubuskiego nie stwierdzono wód bardzo dobrej jakości. Utrzymujący się zły stan wód powierzchniowych będzie miał w kilkunastoletniej perspektywie negatywny wpływ na jakość wód podziemnych. Poza nieuporządkowaną gospodarką ściekową na jakość wód ma znaczący wpływ rolnictwo. Zagroženiem dla wód są spływy powierzchniowe z terenów rolniczych, w tym niewłaściwe przechowywanie i stosowanie nadmiernych dawek nawozów i środków ochrony roślin powoduje zanieczyszczenia związkami biogennymi (związki azotu, fosforu) oraz pestycydami, które w wyniku spływu powierzchniowego powodują zanieczyszczenia wód podziemnych i powierzchniowych oraz gleb. Ponadto dużym problemem jest zagospodarowanie gnojowicy, która zamiast trafiać do oczyszczalni ścieków jest najczęściej rozlewana w lasach i na polach.

W celu poprawy stanu jakości wód powierzchniowych i podziemnych tak, aby móc w przyszłości spełniać wymagania Ramowej Dyrektywy Wodnej konieczne jest podjęcie następujących działań:

- kontynuacji rozbudowy i modernizacja sieci kanalizacyjnej wraz z rozbudową i modernizacją oczyszczalni ścieków na terenie całego województwa, a szczególnie na obszarach wiejskich (realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych),
- budowy oczyszczalni przydomowych w miejscach gdzie rozbudowa sieci kanalizacyjnej byłaby nieuzasadniona ekonomicznie oraz kontroli bezodpływowych zbiorników na ścieki,
- zmniejszenie wpływu rolnictwa na jakość wód, w tym wspieranie rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego oraz prowadzenie właściwej techniki gospodarowania w zakresie upraw roślin i hodowli zwierząt,
- racjonalne gospodarowanie wodą w zakładach produkcyjnych i gospodarstwach domowych,
- eliminacja biogenów ze ścieków komunalnych (edukacja społeczeństwa, stosowanie wysokoefektywnych metod oczyszczania ścieków, ograniczanie dopływu fosforu do ścieków),
- właściwe i precyzyjne monitorowanie gospodarki wodno – ściekowej,

Wyzwania

- poprawa niezadawalającej jakości wód powierzchniowych województwa (zły stan w 67 JCW z 69 badanych),
- zmniejszenie dysproporcji między długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, występujące głównie na obszarach wiejskich, występuje zagrożenie środowiska nieoczyszczonymi ściekami i utrudniające pracę wielu oczyszczalni,

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

- wnikliwe monitorowanie odbioru ścieków ze zbiorników bezodpływowych,
- zminimalizowanie spływu powierzchniowych wód z terenów rolniczych zanieczyszczonych związkami biogennymi i środkami ochrony roślin.

Gospodarka odpadami

W gospodarce odpadami województwo lubuskie, podobnie jak inne regiony kraju przeszło istotne zmiany, dotyczące władztwa nad odpadami komunalnymi. Ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, wprowadziła zmiany w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Głównym celem wprowadzanych zmian jest poprawa w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi, zgodnie z przyjętą w Unii Europejskiej hierarchią sposobów postępowania z odpadami. Działania powinny być oparte, w pierwszej kolejności na ograniczaniu powstawania odpadów, a następnie na: przygotowaniu do ponownego użycia, recyklingu, stosowaniu innych procesów odzysku i na końcu unieszkodliwianiu.

Według danych statystycznych GUS, z terenu województwa lubuskiego w 2012 r. odebranych zostało 304 tys. Mg odpadów komunalnych (w 2011 r. – 299, a w 2010 - 297 tys. Mg), w tym 32 tys. Mg stanowiły odpady komunalne zebrane selektywnie (w 2011 r. – 23, a w 2010 - 20 tys. Mg). Ilość odebranych odpadów w 2012 r. wzrosła w stosunku do roku 2010 o 7 tys. Mg (ok. 3% wzrost). Mimo nieznacznej poprawie w zakresie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, stan bieżący jest zły. Znakomita większość odpadów jest dalej składowana, co zaprzecza logice gospodarowania odpadami.

Biorąc pod uwagę wymogi ustawowe, składowanie jest niepożądanym sposobem postępowania z odpadami. Zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, jest metodą unieszkodliwiania, którą powinno się stosować w przypadku, kiedy nie można odpadów poddać procesom recyklingu. Według danych GUS w województwie lubuskim wytworzono, w 2012 r. 925 tys. Mg odpadów sektora gospodarczego, tj. 0,8% wytworzonych w kraju.

Wyniki, które zostały zidentyfikowane w Wojewódzkim Planie Gospodarowania Odpadami 2012 (WPGO 2012) wskazują na następujące problemy i zagrożenia w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi:

- brak sprawnego systemu gospodarowania odpadami,
- wysoki udział unieszkodliwiania odpadów komunalnych poprzez składowanie /blisko 70 %/ i szybko rosnące ilości odpadów składowanych,

- zbyt niski poziom selektywnej zbiórki, w stosunku do ogółu odebranych odpadów komunalnych (2012 r. – 10,5%),
- brak wystarczającej liczby instalacji niezbędnych do przetworzenia odpadów komunalnych zmieszanych, ulegających biodegradacji, w tym zielonych,
- konieczność zamknięcia i rekultywacji składowisk odpadów komunalnych, niespełniających wymogów technicznych,
- powstawanie tzw. „dzikich wysypisk” oraz spalanie odpadów w piecach domowych,
- niski poziom świadomości ekologicznej w zakresie segregacji, konieczności stopniowego usuwania wyrobów zawierających azbest,
- niewystarczające lub zbyt duże moce przerobowe zakładów unieszkodliwiania odpadów w obszarach wyznaczonych regionów gospodarki odpadami komunalnymi,
- zbyt wolno przebiegający proces budowy Regionalnych Instalacji Przetwarzania Odpadów oraz Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych,
- brak systematycznych badań morfologii odpadów komunalnych,
- wysoka wilgotność odpadów komunalnych i niska ich kaloryczność,
- słabo rozwinięty system selektywnego zbierania odpadów ulegających biodegradacji.

Wyzwania :

- minimalizowanie powstawania odpadów,
- stworzenie sprawnego systemu gospodarowania odpadami na poziomie odbioru i na poziomie unieszkodliwiania odpadów,
- ustawiczna edukacja społeczeństwa w zakresie wdrożonego systemu już od wieku przedszkolnego,
- promocja właściwego gospodarowania odpadami,
- budowa lub rozbudowa instalacji regionalnych, zapewniających samowystarczalność regionom w zagospodarowaniu zmieszanych odpadów, komunalnych, zielonych oraz pozostałości z sortowania przeznaczonych do składowania,
- zwiększenie udziału metod mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych,
- organizacja odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych, przez gminy, w sposób zapewniający realizację celów ustawowych, dotyczących przejęcia przez gminy władztwa nad

odpadami oraz osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu frakcji papieru, metali, szkła, tworzyw sztucznych i odpadów budowlanych,

- tworzenie i utrzymanie punktów selektywnego gromadzenia odpadów lub organizacja selektywnego zbierania „u źródła” odpadów komunalnych,
- prowadzenie akcji i kampanii edukacyjnych dla mieszkańców, w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi.

Hałas

Do głównych źródeł hałasu kształtujących klimat akustyczny zalicza się komunikację samochodową, tramwajową, lotniczą i kolejową, parkingi, zajezdnie autobusowe i tramwajowe; zakłady przemysłowe, rzemieślnicze i usługowe; obiekty publiczne, takie jak: stadiony, tereny zabaw, dyskoteki, kluby muzyczne.

Zagrożenia

W dalszym ciągu poziom zagrożenia hałasem komunikacyjnym stanowi wyzwanie do działań, w kierunku zmniejszenia jego uciążliwości. Poziom hałasu nie zmienił się w znaczący sposób i w dalszym ciągu jest istotną uciążliwością dla mieszkańców województwa lubuskiego, na terenach o dużym natężeniu ruchu tranzytowego, szczególnie ciężkiego.

Wyzwania

W celu poprawy stanu akustycznego województwa konieczna jest realizacja zadań zawartych w opracowanym programie ochrony środowiska przed hałasem tj.:

- doskonalenie systemu transportu poprzez budowę obwodnic dla miast i miejscowości,
- wymiana nawierzchni na cichą, regulacja zapadniętych studzienek,
- wyprowadzenie ruchu ciężkiego z centrum miast,
- przestrzeganie wydanych decyzji administracyjnych dotyczących poziomu hałasu z zakładów przemysłowych,
- wprowadzanie pasów zieleni, a tam gdzie inne rozwiązania są niewystarczające zastosowanie ekranów akustycznych.

Promieniowanie elektromagnetyczne

Źródłami pól elektromagnetycznych są stacje bazowe telefonii komórkowej, nadajniki radiowe, linie wysokiego napięcia, wojskowe i cywilne urządzenia łączności i radiolokacji, stacje bazowe sieci łączności radiotelefonicznej, urządzenia emitujące pole elektromagnetyczne pracujące w zakładach przemysłowych,

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

ośrodkach medycznych oraz będące w dyspozycji policji i straży pożarnej. Natężenie pól wytwarzanych przez urządzenia maleje wraz ze wzrostem odległości od nich, dlatego najlepszym sposobem ochrony jest zachowanie odpowiedniej odległości od źródła emisji promieniowania. Największe oddziaływanie, mogące powodować przekroczenia poziomów dopuszczalnych, występuje od napowietrznych linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia, powyżej 110 kV.

Zagrożenia i wyzwania

Z powodu braku stwierdzonych przekroczeń poziomów pól elektromagnetycznych nie obserwuje się zagrożeń związanych z tym rodzajem oddziaływania. Działania dotyczące pól elektromagnetycznych polegają głównie na takim usytuowaniu anten nadawczych stacji, aby dla danych parametrów nadawania, pola docierające do miejsc przebywania człowieka były w pełni bezpieczne dla stanu jego zdrowia. Drugą możliwością jest zmniejszenie mocy urządzeń, co pozwala na ograniczenie zasięgu oddziaływań pól elektromagnetycznych.

Ochrona przyrody, Natura 2000 i różnorodność biologiczna

Pomimo utworzenia na terenie województwa lubuskiego 2 parków narodowych, 8 parków krajobrazowych oraz 55 rezerwatów przyrody i wielu innych form ochrony, można jeszcze wskazać liczne obszary i obiekty „zasługujące” na ochronę, które nie są dotychczas nią objęte. Szereg obiektów zasługuje na ochronę rezerwatową. Pamiętać należy, że łączna powierzchnia rezerwatów stanowi obecnie zaledwie 0,24% powierzchni województwa. To kilkakrotnie mniej od średniej krajowej. I wielokrotnie mniej od zalecanych przez współczesną ochronę przyrody przynajmniej 3 - 4% obszarów chronionych zachowawczo niezbędnych dla skutecznej ochrony najbardziej wartościowych obszarów przyrody. Istnieją w województwie lubuskim również obszary kwalifikujące się do ochrony w formie parków krajobrazowych. Proponowane do takiej ochrony jeszcze w latach 80-tych ubiegłego stulecia były obszary Doliny Leniwej Obry oraz rejon jezior Niestysz i Paklicko Wielkie. Nieco młodsza jest propozycja powiększenia Łagowskiego Parku Krajobrazowego o jeziora otuliny poligonu Wędrzyn, a także w kierunku północno-wschodnim o rynnę rzeki Jeziornej oraz utworzenia Sławskiego Parku Krajobrazowego. Kompleksową ochroną, może właśnie w formie parku krajobrazowego, należałoby objąć całą dolinę Środkowej Odry, szczególnie lasy łąkowe w okolicach Krępy i Nowej Soli. W różnych koncepcjach pojawiały się także parki krajobrazowe Puszczy Drawskiej, Borów Dolnośląskich i Wzniesień Żarskich.

Coraz ważniejszą rolę w ochronie przyrody będzie miała współpraca transgraniczna. Dążyć należy, że w ciągu najbliższych lat powstał spójny system ochrony przyrody w dolinach Odry i Nysy Łużyckiej

i w dalszych obszarach przygranicznych. Potrzebne są programy ochrony ginących gatunków i ekosystemów. Ekologizacja rolnictwa czy leśnictwa, następować będzie prawdopodobnie poprzez przestrzenne oddzielenie obszarów przeznaczonych do intensywnej produkcji żywności czy drewna, od obszarów o dominujących funkcjach ochronnych. Koniecznością skutecznego zarządzania ochroną przyrody województwa jest przygotowanie i wdrożenie do praktyki elektronicznego, opartego na systematycznie aktualizowanych bazach danych i oprogramowaniu GIS, systemu informacji i zarządzania ochroną przyrody województwa. Bez takiego systemu sprawna realizacja ochrony przyrody już obecnie może być niemożliwa.

Wyzwania

Do ważniejszych wyzwań w zakresie ochrony przyrody województwa lubuskiego zaliczyć należy:

- ochrona cennych terenów wodno-błotnych, w tym przez niekorzystnymi zmianami stosunków wodnych,
- zapobieganie fragmentacji siedlisk poprzez odpowiednie wytyczanie nowych tras oraz stosowanie elementów umożliwiających migrację zwierzętom i roślinom,
- ograniczenie synantropizacji obszarów chronionych i cennych przyrodniczo, w tym eliminacja gatunków obcych,
- konieczność skutecznego zarządzania ochroną przyrody województwa.

Krajobraz, budowa geologiczna i rzeźba terenu

Krajobraz województwa lubuskiego kształtują głównie lasy oraz użytki rolne, które stanowią ok. 40% powierzchni regionu. Pod względem lesistości region zajmuje pierwsze miejsce w kraju. Grunty leśne zajmują powierzchnię 706,2 tys. ha, w tym lasy 685,1 tys. ha, co daje lesistość średnią na poziomie 49% (średnia krajowa to 29,2%).

Pod względem geologicznym obszar województwa lubuskiego ma budowę wielopiętrową. Surowce naturalne województwa lubuskiego to przede wszystkim zasoby żwiru, piasku, iłu i kredy. Udokumentowane są bogate zasoby węgla brunatnego, a także stwierdzono występowanie gazu ziemnego, ropy naftowej i niewielkich ilości innych surowców mineralnych. W najbliższej przyszłości surowce te nie będą eksploatowane w skali mającej istotne znaczenie gospodarcze.

Rzeźba terenu województwa lubuskiego jest urozmaicona i została ukształtowana w czasie zlodowaceń. Zagrożenie dla krajobrazu leśnego województwa wynika ze stałego, równoczesnego oddziaływania wielu czynników powodujących niekorzystne zjawiska i zmiany w stanie zdrowotnym lasów.

Wyzwania

- głównym wyzwaniem w zakresie ochrony krajobrazu jest takie planowanie wszelkich inwestycji, aby minimalizować niszczenie terenów zielonych i krajobrazu,
- należy uwzględnić zrównoważone zagospodarowanie przestrzenne (np. zachowanie terenów zielonych i przyjaznej ludzkom przestrzeni publicznej) oraz wymogi ochrony krajobrazu.

Gleby i zasoby naturalne

Województwo lubuskie charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami glebowymi. Znacząca część województwa posiada gleby piaszczyste – mało przydatne dla rolnictwa. Dominują gleby bielcowe i pseudobielcowe, których wartość bonitacyjna mieści się w V i VI klasie. W okolicach Wschowy, Nowego Miasteczka, Sieniawy i Żagania znajdują się skupiska gleb brunatnych, których wartość bonitacyjna odpowiada II, III i IV klasie. Pokrywają one jednak niewielką część województwa. Obok ziem brunatnych występują na terenie lubuskiego wysoko produktywne czarnoziemy, które mieszczą się w II i III klasie bonitacyjnej.

Degradacja gleb

Na terenie województwa lubuskiego ok. 1 627 ha gruntów wymaga rekultywacji. Są to obszary zdewastowane (które z różnych względów utraciły rolniczą lub leśną wartość użytkową) oraz zdegradowane (których wartość użytkowa została ograniczona). Do utraty wartości użytkowej największej powierzchni gruntów, na terenie województwa lubuskiego przyczynia się górnictwo i kopalnictwo surowców energetycznych, ponadto górnictwo surowców mineralnych, inne rodzaje działalności gospodarczej oraz przemysł.

Wyzwania:

- racjonalne gospodarowanie powierzchnią ziemi, w celu zachowania możliwości produkcyjnego wykorzystania gleb,
- ograniczanie zmian naturalnego ukształtowania,
- doprowadzenie lub utrzymanie jakości gleby i ziemi powyżej lub co najmniej na poziomie wymaganych standardów,
- konieczność rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych,
- przeciwdziałanie zagrożeniom związanym z erozją wietrzną i wodną, poprzez stosowanie odpowiednich praktyk.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

ZASOBY NATURALNE (KOPALINY)

Na podstawie informacji zawartych w „Bilansie zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2012 r.”, do najważniejszych złóż na terenie województwa lubuskiego należą: ropa naftowa, węgiel brunatny, gaz ziemny i azotowy, siarka, kreda jeziorna, piaski i żwiry w tym piaski kwarcowe, surowce ilaste oraz wody termalne i lecznicze. Na szczególną uwagę zasługują złoża wykorzystywane w lecznictwie (wody termalne i lecznicze), których obecność na tych terenach podnosi znacząco walory turystyczne regionu. Właściwe gospodarowanie zasobami geologicznymi powinno prowadzić do ochrony zasobów kopalin i wykorzystania środowiska geologicznego dla celów produkcyjnych.

Wyzwania

- prowadzenie eksploatacji zasobów takie, aby w jak najmniejszym stopniu ingerować w środowisko naturalne, ponieważ ingerencja taka może prowadzić do zaburzeń gospodarki wodnej, krajobrazu, powodować szkody górnicze,
- konieczność rekultywacji terenu po zakończeniu eksploatacji,
- racjonalna gospodarka zasobami kopalin powinna zapewniać uwzględnianie ich występowania w planach zagospodarowania przestrzennego przez prawidłowe naniesienie granic złóż oraz odpowiednie zapisy (np. niedopuszczenie zabudowy terenu); celem takiego działania jest spełnienie postulatów zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do bieżącego oraz przyszłego zaopatrzenia w surowce mineralne.

Klimat i zagrożenia naturalne

Według klasyfikacji klimatycznej województwo lubuskie położone jest w śląsko-wielkopolskim regionie klimatycznym. Województwo charakteryzuje się dominującym wpływem mas powietrza polarnomorskiego z nad Oceanu Atlantyckiego i zdecydowanie mniejszym wpływem powietrza kontynentalnego.

Zmiany klimatu

Zmiany klimatu wynikają z czynników zewnętrznych - ilość dochodzącego promieniowania słonecznego lub czynników wewnętrznych - działalność człowieka (zmiany antropogeniczne), a także wpływ czynników naturalnych. W ostatnich latach termin „zmiana klimatu”, używany jest w kontekście globalnego

ocieplenia i wzrostu temperatury na powierzchni Ziemi, ale rozważane są scenariusze powodujące oziębienie powierzchni Ziemi.

Powódzie i susze

Województwo lubuskie w całości położone jest w dorzeczu Odry. Południowa część województwa stanowi Region Wodny Środkowej Odry, północna: Region Wodny Warty, natomiast zachodnia: Region Wodny Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego. Województwo charakteryzuje dobrze rozwinięta sieć hydrograficzna. Główne rzeki województwa to: Odra, Warta, Noteć, Nysa Łużycka, Bóbr, Obrą. Ponadto w województwie występuje ogółem kilkaset jezior, w tym kilkadziesiąt o powierzchni większej niż 50 ha. Największe z nich (charakteryzujące się dużą głębokością i czystością) to: Ciecz, Niesulickie, Lubikowskie, Chłop, Szarcz, Lipie, Ostrowiec i Osiek.

Wystąpienie zagrożenia powodziowego i powodzi, jak również suszy, zależy od wielu wzajemnie powiązanych ze sobą czynników, które w sposób szczegółowy opisuje Prognoza oddziaływania na środowisko.

Wśród głównych problemów można wymienić:

- zwiększoną możliwość występowania powodzi i wzrostów stanów wód potęgowane źle zaplanowaną zabudową oraz zmiennymi warunkami meteorologiczno – hydrologicznymi,
- możliwość wystąpienia sytuacji w awaryjne zaopatrzenie w wodę przy długotrwałych i przedłużających się suszach.

Wyzwania

Głównym wyzwaniem w zakresie zagrożeń naturalnych powinno być przygotowanie do przewidzianych zmian klimatu, które zminimalizuje w przyszłości jego skutki. Podejmowane działania powinny być skierowane na zabezpieczenia przeciwpowodziowe, działania ograniczające występowanie suszy, przygotowanie służb ratunkowych na występowanie zwiększonych prędkości wiatrów poprzez zaopatrzenie w odpowiedni sprzęt. W szczególności należy stworzyć sprawne systemy wczesnego ostrzegania w przypadku możliwości wystąpienia zagrożeń powodziowych.

Energia odnawialna

Jednym z celów strategicznych polityki państwa jest zwiększanie wykorzystania zasobów energii odnawialnej tak, aby udział tej energii w finalnym zużyciu energii brutto osiągnął w 2020 roku 15%.

Województwo lubuskie charakteryzuje się stosunkowo dużym potencjałem zasobów energii odnawialnej, który jednak w niewielkim stopniu jest wykorzystywany przez przedsiębiorców, osoby prywatne, jak również samorządy lokalne. Niewielki odsetek pokrycia zapotrzebowania na energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych ma z pewnością związek z wysokimi nakładami finansowymi, jakie trzeba ponieść na tego rodzaju inwestycje, zawiłymi procedurami, jak również niedostatecznym przygotowaniem merytorycznym lub brakiem pracowników zajmujących się ekologiczną energetyką, ponadto skuteczną przeszkodą jest brak długo oczekiwanej Ustawy o OZE.

Wyzwania

Województwo lubuskie posiada duże możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii, wśród stawianych wyzwań wymienić można:

- poprawę efektywności energetycznej, zmniejszenie emisji CO₂,
- wspieranie gospodarki niskoemisyjnej,
- wzrost udziału źródeł odnawialnych w produkcji energii oraz wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii w województwie,
- rozwój infrastruktury elektroenergetycznej, (likwidacja ograniczeń podłączeń instalacji do sieci, a w konsekwencji blokowania inwestycji OZE),
- wprowadzanie dotacji dla osób fizycznych, chcących zainwestować w instalacje OZE (kolektory słoneczne, pompy ciepła),
- edukację ekologiczną społeczeństwa w zakresie odnawialnych źródeł energii, korzyści i możliwości wykorzystania źródeł (wzrost świadomości ekologicznej mógłby skutkować zmniejszeniem liczby protestów społeczności lokalnych w zakresie energetyki wiatrowej).

6. Faktyczny stan środowiska w okresie programowania 2014 – 2020

Na podstawie doświadczeń poprzednich okresów programowania środków Unii Europejskiej należy zważyć, że pierwsze projekty w ramach RPO – Lubuskie 2020 będą wdrażane w pierwszej połowie 2015 roku. Prognoza, do której odnosi się niniejszy Suplement sporządzana jest w roku 2014 i opiera się na dostępnych materiałach w większości z roku 2012 lub wcześniejszych. Zmiany środowiskowe są dynamiczne i podlegają ciągłym zmianom. Ponadto zgodnie z zasadą n+2 znaczna ilość Projektów mających wpływ na środowisko z programowania 2007 - 2013 będzie finalizowana na początku 2015 roku. Należy zatem przyjąć pewne korekty dotyczące stanu środowiska w szczególności w zakresie Projektów znacząco oddziaływujących na środowisko. Okres programowania 2007-2013 był ukierunkowany, z alokacją środków,

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

w znacznej mierze na projekty infrastrukturalne, które znacząco oddziałują na środowisko. Oddziaływanie to ma charakter zarówno pozytywny, jak i negatywny.

7. Istotne wyzwania środowiskowe w województwie lubuskim

Do najistotniejszych wyzwań środowiskowych w województwie lubuskim w ramach ustaleń zawartych w Prognozie należy zaliczyć :

- ❖ poprawę stanu wód powierzchniowych,
- ❖ zniwelowanie dysproporcji między długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, występujących głównie na obszarach wiejskich i w małych miastach,
- ❖ zminimalizowanie spływu powierzchniowego wód z terenów rolniczych zanieczyszczonych związkami biogennymi. i środkami ochrony roślin,
- ❖ poprawę stanu jakości powietrza,
- ❖ zapobieganie fragmentacji krajobrazu poprzez inwestycje, które wpływają na brak ciągłości powiązań przyrodniczych,
- ❖ zwiększoną możliwość występowania powodzi i wzrostów stanów wód, przy uwzględnieniu zmieniających się warunków zabudowy oraz meteorologiczno – hydrologicznych oraz brak sprawnych systemów ostrzegania,
- ❖ możliwość wystąpienia sytuacji potrzeby awaryjnego zaopatrzenia w wodę, przy długotrwałych i przedłużających się suszach,
- ❖ niewystarczające zaopatrzenie służb ratowniczych w sprzęt,
- ❖ brak właściwego gospodarowania odpadami,
- ❖ coraz większą presję antropogeniczną na krajobraz, rzeźbę terenu, budowę geologiczną terenu,
- ❖ niewystarczające wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii,
- ❖ wprowadzenie nowoczesnych technologii pomiarowych i informatycznych w zakresie monitorowania środowiska i wdrażania systemów wczesnego ostrzegania w zakresie zagrożeń klęsk żywiołowych,
- ❖ doposażenie służb ratowniczych w stosowny sprzęt w zakresie pomocy podczas klęsk żywiołowych.

8. Podsumowanie konsultacji społecznych projektu RPO-L2020 w zakresie aspektów środowiskowych

Konsultacje społeczne dotyczące perspektywy finansowej UE w województwie lubuskim zostały rozpoczęte w lutym 2013 r. W bezpośrednich konsultacjach Założeń RPO – Lubuskie 2020 wzięło udział ponad 500 osób. Od marca 2013 r. do sierpnia 2013 r. strona internetowa została wyświetlona przez ponad 5500 osób.

Podczas spotkań konsultacyjnych wpłynęło szereg wniosków i postulatów. W wyniku konsultacji społecznych uwzględniono /bądź częściowo uwzględniono/ następujące wnioski w zakresie Osi Priorytetowych RPO-L2020 dotyczących bezpośrednio lub pośrednio oddziaływania na środowisko:

- umożliwienie finansowania w ramach RPO 2014-2020 termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej,
- zapewnienie środków na działania związane z rozwojem turystyki w powiązaniu z aspektem kultury i dziedzictwa kulturowego,
- umożliwienie realizacji kompleksowych projektów dotyczących budowy ścieżek rowerowych,
- umożliwienie modernizacji i budowy dróg wszystkich kategorii oraz skomunikowanie ich z ciągami ekspresowymi i autostradowymi,
- umożliwienie finansowania w ramach RPO – Lubuskie 2020 budowy lokalnych systemów zabezpieczenia i reagowania na zagrożenie,
- możliwość ubiegania się o środki w ramach działań obejmujących rewitalizację obszarów zdegradowanych (popegeerowskich, powojaskowych) przez podmioty takie jak: spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe.

Podczas drugiego etapu konsultacji społecznych, które odbyły się między 20 listopada a 29 grudnia 2013 r, do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego wpłynęło 412 uwag i sugestii. Projekt RPO - Lubuskie 2020 poddano konsultacjom w ramach Grupy Roboczej ds. Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020. Podczas posiedzenia Grupy zgłoszono szereg uwag i sugestii dotyczących treści dokumentu. W skład Grupy wchodzi przedstawiciele UMWL i jednostek podległych, ministerstw, organizacji pozarządowych, związków JST. Dodatkowo w trakcie trwania konsultacji odbyło się również szereg spotkań branżowych podczas, których prezentowany był Projekt Programu wraz z listą projektów strategicznych.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W wyniku drugiego etapu konsultacji społecznych uwzględniono (bądź częściowo uwzględniono) następujące wnioski w zakresie Osi Priorytetowych RPO-L2020 dotyczących bezpośrednio lub pośrednio oddziaływania na środowisko:

- budowy, rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków w aglomeracjach 2-10 tys. RLM, w tym systemów funkcjonujących w obszarach o rozproszonej zabudowie,
- działań związanych z ochroną oraz rozwojem posiadanego dziedzictwa kulturowego i zasobów kultury,
- wsparcia budowy oraz modernizacji sieci umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowej Sieci Energetycznej, jak również wsparcia projektów realizowanych przez operatorów systemu dystrybucyjnego w zakresie sieci dystrybucyjnej o napięciu SN i nn,
- zwiększenia funduszy na OZE,
- wsparcia jednostek samorządu terytorialnego (JST) odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią,
- zakupu specjalistycznego sprzętu ratowniczego dla jednostek funkcjonujących w Krajowym Systemie Ratowniczo – Gaśniczym,
- wsparcia jednostek samorządu terytorialnego (JST) oraz państwowych jednostek budżetowych odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami,
- wsparcia w wyposażeniu służb ratowniczych w sprzęt do usuwania skutków wypadków w transporcie oraz neutralizacji i likwidacji skażeń,
- budowania konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, ograniczania emisji zanieczyszczeń powietrza oraz zapobiegania utraty bioróżnorodności,
- Wsparcia systemów gospodarowania odpadami.

Uwzględnione uwagi zostały wprowadzone do drugiej wersji Projektu RPO – Lubuskie 2020.

9. Podsumowanie konsultacji społecznych Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020

Wojewoda Lubuski pismem z dnia 24 marca 2014 roku (syg. FBC-V.020.5.2013.GKac) zajął stanowisko odnośnie projektu Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Operacyjnego – Lubuskie 2020 (RPO-L2020). Wojewoda Lubuski podniósł szczególnie ważny aspekt oddziaływania transgranicznego projektów realizowanych w ramach RPO-L2020 - w szczególności projektów znajdujących się na opublikowanej przez Marszałka Województwa liście kluczowych projektów w perspektywie finansowej 2014-2020, które mają charakter transgraniczny. Jednak autorzy Prognozy oddziaływania na środowisko RPO-L2020 uznali, że przedmiotowe oddziaływanie dotyczy modernizacji dróg krajowych oraz przepraw mostowych, jak również modernizację drogi wodnej, które to inwestycje będą finansowane z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a nie w ramach RPO-L2020. Przygotowana Prognoza oddziaływania na środowisko RPO-L2020 nie wskazała potrzeby przeprowadzenia postępowania w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko.

Po uszczegółowieniu RPO-L2020 może okazać się, że wystąpią projekty o charakterze oddziaływania transgranicznego, co spowoduje konieczność przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko tych projektów.

Wojewoda Lubuski odniósł się do faktu, iż przeprowadzone konsultacje społeczne pozytywnie odniosą się do jak najlepszej absorpcji środków Unii Europejskiej w ramach RPO-L2020.

10. Opinia właściwych organów do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020

Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim do Prognozy oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020 - pismo z dnia 17 marca 2014 roku (syg. WOOŚ-I.410.75.2014.AN)

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim artykułuje, że z treści opiniowanego dokumentu niektóre działania istotne dla rozwoju województwa lubuskiego, a mogące potencjalnie negatywnie oddziaływać na środowisko województwa lubuskiego, będą mogły być realizowane pod warunkiem zastosowania odpowiednich działań zapobiegawczych i minimalizujących oddziaływanie na środowisko. Analiza projektu RPO-L2020 pozwoliła na stwierdzenie, że Program w dużym stopniu przyczynia się do wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju. Prognoza oddziaływania na środowisko proponuje - jako wariant alternatywny - rozszerzenie niektórych zapisów, dzięki którym aspekt środowiskowo-przyrodniczy zostanie pełniej ujęty. Rozwiązania alternatywne Prognozy w stosunku do zapisów RPO-L2020 dotyczą bezpośredniego wskazania na ekoinnowacje oraz uwzględnienia zabiegów ochrony przeciwpowodziowej zgodnej z ochroną przyrody (kryteria wyboru projektów).

Ponadto zdaniem organu opiniującego, zaproponowane przez autorów prognozy zmiany i uzupełnienia, do których odnoszą się m.in. rozwiązania alternatywne i wskaźniki środowiskowe, powinny zostać uwzględnione w ostatecznym kształcie RPO L2020.

Stosownie do przedmiotowej opinii autorzy Prognozy oddziaływania na środowisko rekomendują wprowadzenie propozycji zawartych w Prognozie oddziaływania na środowisko do Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020.

Opinia Lubuskiego Powiatowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 28 marca 2014 roku (syg. NS-NZ 9022.7.12.2014.BP)

Lubuski Powiatowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wielkopolskim pozytywnie zaopiniował Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko w zakresie wymagań higienicznych i zdrowotnych. Dokonana ocena stanu środowiska w województwie Lubuskim w Prognozie oddziaływania na środowisko RPO –L2020 wskazuje na konieczność podjęcia działań w zakresie jakości powietrza, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej oraz ochrony przyrody. Lubuski Powiatowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Gorzowie Wielkopolskim stwierdza, że realizacja zapisów RPO - L2020 z uwzględnieniem Prognozy oddziaływania na środowisko ma na celu poprawę poszczególnych elementów środowiska.

11. Podsumowanie oddziaływania projektu RPO na środowisko i rekomendacja na kierunki alokacji środków RPO 2014 – 2020

Aktualna wersja projektu Programu RPO – Lubuskie 2020 wykazuje duży poziom ogólności bez wskazania konkretnych projektów i działań wraz z lokalizacją, a jedynie opisując ich rodzaj i charakter. Uniemożliwia to dokładne skwantyfikowanie i precyzyjne określenie oddziaływań projektów, które potencjalnie będą kwalifikowały się, jako mogące znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu oddziaływania na środowisko będzie konieczne. Dotyczy to przede wszystkim przedsięwzięć z zakresu infrastruktury drogowej i kolejowej. Przedsięwzięciami, które także mogą negatywnie oddziaływać na środowisko są niektóre projekty z zakresu OZE oraz małej retencji, a także pozostałe przedsięwzięcia infrastrukturalne. W Prognozie oddziaływania RPO-L2020 przyjęto punktację od jeden do trzech w zakresie negatywnego oddziaływania „-” oraz w zakresie pozytywnego „+” oddziaływania na środowisko.

Na podstawie tabelarycznie zestawionej Macierzy oddziaływań środowiskowych dla działań przewidzianych w RPO - Lubuskie 2020 oraz procesu oceny możliwego wpływu RPO-L2020 sformułowano Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

następujące wnioski i rekomendacje:

- Należy przyjąć, że RPO - Lubuskie 2020, jako całość pozytywnie oddziałuje na środowisko i sprzyja rozwiązaniu wielu problemów dotyczących poprawy stanu środowiska pomimo, iż niektóre obszary wsparcia wpływać będą również negatywnie na poszczególne obszary i elementy środowiska. Także arytmetyka kwantyfikacji negatywnych i pozytywnych oddziaływań na środowisko daje pozytywny wynik. Szczegółowe wnioski przedstawione są w odpowiednich rozdziałach Prognozy.
- Dokonana ocena korzyści dla środowiska z realizacji RPO - L2020 wskazuje na jego duże znaczenie w rozwiązywaniu problemów środowiska przyrodniczego, jak również stanowi istotne wsparcie w finansowaniu działań na rzecz środowiska realizowanych w województwie lubuskim,
- Bez realizacji RPO - Lubuskie 2020 działania na rzecz ochrony środowiska musiałyby być znacznie ograniczone ze względu na niewystarczające środki województwa lubuskiego, jakie na ten cel mogą być przeznaczone,
- Przeprowadzona analiza spójności wewnętrznej tj. celu głównego, jakim jest wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej (czysta i efektywna energia, adaptacja do zmian klimatu, konkurencyjność) z celami tematycznymi oraz spójności pomiędzy działaniami w ramach poszczególnych Osi wykazała ogólną zgodność wewnętrzną Programu. Duża część Priorytetów Inwestycyjnych poszczególnych Osi wzajemnie się uzupełniają,
- Na podstawie analizy celów dokumentów strategicznych UE, krajowych i lokalnych stwierdza się, że Program RPO-L2020 realizuje cele tych dokumentów,
- W celu ograniczenia negatywnych oddziaływań RPO-L2020 na środowisko zaproponowano szereg rekomendacji zmniejszających i kompensujących negatywne oddziaływania na środowisko.

12. Rozwiązania alternatywne i wariantowe do rozwiązań zawartych w Regionalnym Programie Operacyjnym - Lubuskie 2020

Mając na uwadze ogólny poziom zdefiniowanych w projekcie RPO – Lubuskie 2020 działań, na obecnym etapie Prognozy przyjmuje się założenia odnoszące się jedynie do charakteru planowanych działań, bez wskazywania konkretnych rozwiązań dla działań mogących przynieść negatywne oddziaływania. Niektóre działania istotne dla rozwoju województwa lubuskiego, a mogące potencjalnie

negatywnie oddziaływać na środowisko, będą mogły być realizowane pod warunkiem zastosowania odpowiednich przedsięwzięć zapobiegawczych, minimalizujących, kompensujących.

Rozwiązania alternatywne mogą dotyczyć:

- innej lokalizacji (warianty lokalizacji),
- innego sposobu prowadzenia inwestycji (warianty konstrukcyjne i technologiczne),
- innego sposobu zarządzania (warianty organizacyjne),
- faktu niezrealizowania inwestycji tzw. „opcja zerowa”.

Na obecnym etapie oceny projektu RPO-L2020 można tylko przyjąć pewne założenia odnośnie natury planowanych działań. Przewidując na tej podstawie możliwość wystąpienia oddziaływań negatywnych uznano, że należy poszukiwać rozwiązań alternatywnych, w stosunku do wymienionych niżej Osi Priorytetowych. Należy także zaznaczyć, że zapisy w Programie mają dość ogólną naturę, zatem nie można wskazywać szczegółowych rozwiązań w zakresie wariantowania:

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje.

RPO-L2020 powinien umożliwić wsparcie realizacji przedsięwzięć w zakresie opracowywania i wdrażania nowoczesnych, innowacyjnych technologii w zakresie poprawy stanu środowiska.

Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura.

W celu osiągnięcia nałożonych na Polskę wymogów w zakresie gospodarki odpadami (m.in. hierarchia gospodarowania odpadami, ograniczenie składowania odpadów komunalnych) Program powinien wspierać edukację ekologiczną w tym zakresie.

W zakresie Osi Priorytetowej 4 wariantowo należy uwzględnić działania z zakresu ochrony przeciwpowodziowej realizujących wymagania Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej, przyczyni się do zahamowania spadku różnorodności biologicznej.

Przyjęcie projektów związanych z właściwą ochroną przeciwpowodziową opierającą się na odpowiednio wczesnym rozpoznaniu zagrożenia (np. przewidywaniu wielkości przepływów na podstawie szacowanych opadów). Rozwiązanie to umożliwiłoby szybką reakcję na potencjalne zagrożenia, które byłyby eliminowane poprzez odpowiednio wczesne przygotowanie zbiorników retencyjnych na przyjęcie fali powodziowej, sprawdzenie gotowości dróg przepływu do przyjęcia zwiększonych strumieni wody oraz ostrzeżenie i poinformowanie ludności na terenach zagrożonych.

Badanie ewaluacyjne pn. "Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020" jest współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

13. Wyniki postępowania dotyczącego trans granicznego oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020

Potencjalne oddziaływanie transgraniczne działań przewidzianych w poszczególnych Osiach Priorytetowych Programu uzależnione jest przede wszystkim od lokalizacji oraz charakteru poszczególnych inwestycji. Największe zagrożenie potencjalnych oddziaływań transgranicznych mogą nieść ze sobą inwestycje infrastrukturalne. Mogą to być przedsięwzięcia związane z przebudową lub budową dróg (drogi krajowe, drogi wojewódzkie, drogi łączące sieci lokalne z drogami krajowymi, ekspresowymi i autostradami), przeprawy mostowe itp.. Planowane działania, które zostaną podejmowane w ramach realizacji RPO-L2020 będą podlegać oddzielnym indywidualnym ocenom oddziaływania na środowisko. Możliwość wystąpienia oddziaływań będzie znacząco zależeć od skali i lokalizacji planowanych przedsięwzięć.

14. Propozycje metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień Prognozy oddziaływania na środowisko projektu RPO- Lubuskie 2020

W RPO-L2020 wyznaczono wskaźniki środowiskowe w obszarach odpowiadającym tematyce pro środowiskowej. Zostały one ujęte w Osiach Priorytetowych 3. - *Gospodarka niskoemisyjna* oraz OP 4. - *Środowisko i kultura*. Wykonawca prognozy ocenił system wskaźników oddziaływania na środowisko. Przyjęty system monitorowania jest spójny z zapisami strategicznych opracowań na szczeblu krajowym tj. m.in.: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Częstotliwość przeprowadzania badań powinna wynosić co najmniej jeden raz w roku. Nie proponuje się rozszerzenia listy wskaźników i częstotliwości ich weryfikowania.

15. Literatura i materiały źródłowe

1. Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013-2016, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa 2013.
2. Organizacja procesu przygotowania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dokumentów dla perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.
3. Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubuskim na podstawie imisji zanieczyszczeń wykonanych w 2012 roku, WIOŚ Zielona Góra, 2013 r.

4. Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zielona Góra 2012 r.
5. Bank Danych Lokalnych, GUS.
6. Ocena stanu jednolitych części wód rzecznych na obszarze województwa lubuskiego w latach 2010-2012, WIOS w Zielonej Górze 2013 r.
7. Stan środowiska w województwie lubuskim w latach 2011-2012, WIOŚ Zielona Góra 2012 r.
8. Ochrona środowiska 2013, GUS.
9. Ochrona środowiska 2012 , GUS.
10. Ochrona środowiska 2011 , GUS.
11. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku.
12. <http://www.dpn.pl/fauna> stan aktualny na dzień 4.02.2014 r.
13. http://gorzow.rdos.gov.pl/images/stories/przyroda/WPN/FORMY_OCHRONY_PRZYRODY/rok_2014/2_rezerwaty.pdf
14. http://gorzow.rdos.gov.pl/images/stories/przyroda/WPN/FORMY_OCHRONY_PRZYRODY/rok_2014/parki_20_01_2014.pdf
15. http://gorzow.rdos.gov.pl/images/stories/przyroda/WPN/projekt_nietoperek/nietoperek_broszura.pdf
16. Dyrektywa Ptasia - 2009/147/WE z 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.
17. Dyrektywa Siedliskowa - 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.
18. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce, wg stanu na 31 XII 2012 r., Państwowy Instytut Geologiczny i Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2013.
19. Roczne oceny jakości dla województwa lubuskiego, WIOŚ Zielona Góra.
20. Ekofizjografia województwa lubuskiego, zagrożenie powodziowe na obszarze województwa lubuskiego, Zielona Góra 2008 r.

21. Dyrektywa 2009/28/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.
22. Komunikat Komisji, EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010)2020 wersja ostateczna, s. 11.
23. Biuro Planowania Przestrzennego UMWL Formy Ochrony Przyrody.
24. Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Warszawa 2012.

Attachment no. 5 Summary

The report is a summary of „Ex-ante evaluation of Regional Operational Programme – Lubuskie 2020” which has been conducted by ASM Market Research and Analysis Centre Ltd. at the request of The Marshal Office of the Lubuskie Voivodeship in Zielona Góra.

The scope of the analysis included evaluation of intervention premises, verification of its logical character, the forms of support (also from the point of view of proposed indicators), evaluation of external and internal coherence as well as implementation of solutions used in this Programme.

Conclusions presented in this report are the result of work performed by our research team.

Synthetic evaluation of the Programme

The project of Regional Operational Programme - Lubuskie 2020 has been created in the proper way, maintaining proper standards for this type of documents. In the research conclusions we have proposed some recommendation helping to maintain the order in the document, which can may be crucial during its implementation.

We paid great attention to socio-economic diagnosis of the region, prioritisation of problems, selection of the forms of support and assumed results as well as products of intervention (measured by properly quantified indicators).

This document is coherent with the most important policies and strategies on the EU, national and regional level. The emphasis was especially put to the coherence with:

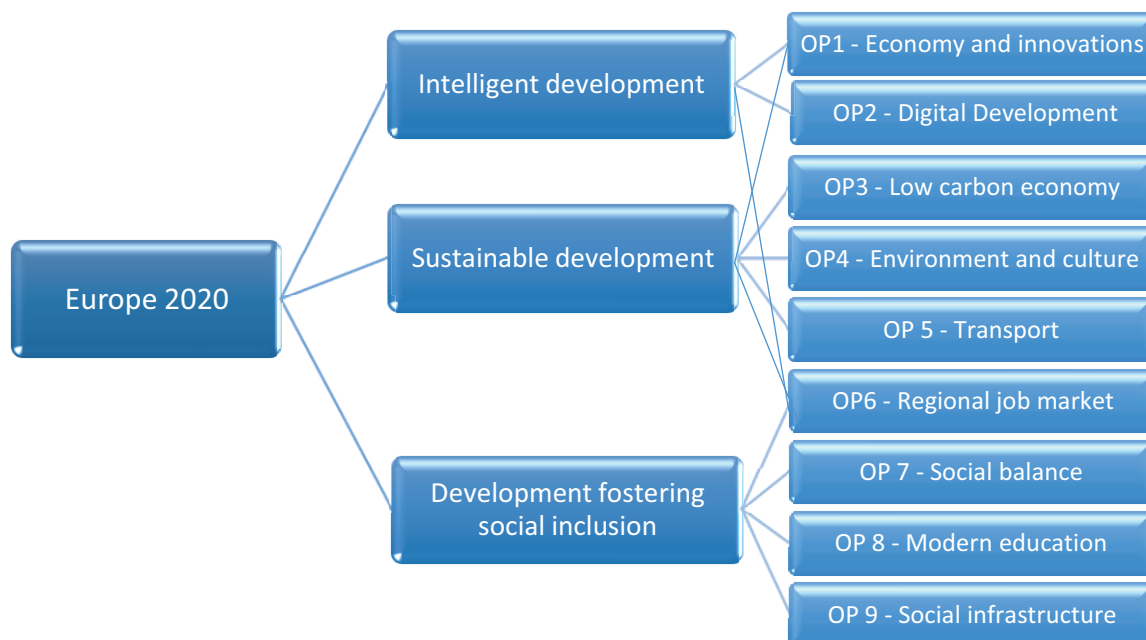
- **„Europe 2020 Strategy”,**
- **„Common Strategic Framework 2014-2020”,**
- **„Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006”**
- **„Partnership Agreement”,**
- **„EU Strategy for The Baltic Sea Region**
- **As well as other strategic documents on the EU, national and regional level.**

The objectives of Europe 2020 Strategy are reflected in this Programme by focusing on the following fields: development of knowledge-based economy; projects for sustainable development and in particular to: promote effective economy using resources which is more eco-friendly and competitive, development fostering social inclusion, fostering economy of high employment level providing social and territorial coherence.

The programme is coherent with flag documents of „Europe 2020 Strategy”, which have been created to obtain its three major objectives:

- Objective: Intelligent economic growth: Strategies for the objective:
 - Digital Agenda for Europe
 - Union of innovations
 - Mobile youth
- Objective. Sustainable economic growth. Strategies for the objective:
 - Europe using the resources effectively
 - Industrial politics in the globalisation era
- Objective. Economic growth fostering social inclusion. Strategies for the objective:
 - Programme for new skills and employment
 - European Programme against Poverty

Picture 1 Graphical presentation of RPO-L2020 contribution in the implementation of Europe 2020 Strategy objectives

RPO-L2020 pursuits objectives included in the Common Strategic Framework by programming activities fostering the development of companies, innovativeness, availability of communication and information technologies as well as infrastructure investment.

The logical character of intervention is entirely coherent with the subject of Partnership Agreement owing to including all its assumptions in the content of the Programme, that is, increasing economy competitiveness, improving social and territorial coherence as well as improving state effectiveness and efficiency.

RPO-L 2020 refers to the objectives of national and regional strategies, that is:

- "National Development Strategy 2020",
- "National Regional Development Strategy 2010-2020",
- "Strategy for Innovation and Economic Efficiency : Dynamic Poland 2020",
- "Enterprise Development Programme for 2020",
- "Polish Energy Policy until 2030",
- "Regional Development Strategy for Lubuskie 2020",
- "Lubuskie Regional Innovation Strategy",
- "Strategy for Energy Development in Lubuskie Voivodeship",
- "Strategy for Social Policy in Lubuskie Voivodeship for 2014-2020 (draft)",
- "Lubuskie Healthcare Strategy for 2014-2020 (draft)",
- "Lubuskie Employment Strategy for 2011-2020",
- "Strategy for Cultural Development Lubuskie Voivodeship",
- "Transport Development Strategy form Lubiskie Voivodeship until 2015",
- "Plan for waste management in Lubuskie for the years 2012-2017 with the prospect for continuation until 2020",
- "Environment Protection Programme for Lubuskie Voivodship for the years 2012-2015 with the prospect for continuation until 2019".

The Programme takes into consideration and contributes to the implementation of issues within horizontal policies – it pursuits the rules of gender equality, non-discrimination, in particular with regard to accessibility for the disabled and sustainable development.

Institutional system, including human resources which executors have, has been enough for the correct Programme implementation.

Assumptions of Regional Operational Programme – Lubuskie 2020 enable efficient and effective implementation of monitoring and evaluation processes.

Regional Operational Programme – Lubuskie 2020 met requirements of all the criteria which were used for its evaluation - that is, accuracy, coherence, effectiveness, efficiency and usefulness. Below we have presented the general conclusions which have been drawn after the research:

Evaluation of the RPO-2020 assumption accuracy

Assumptions of RPO-L2020 have been evaluated as accurate: the Programme meets the socio-economic needs, which have been earlier diagnosed, whereas the proposed intervention logic should enable the implementation of assumed development objectives.

Socio-economic diagnosis of the Programme takes into consideration the analysis of current social and economic trends and is based on the current data.

RPO-L2020 proposes actions which are an adequate response to problems and needs defined in a particular region and – at the same time - promotes coherent system of intervention in regions where certain problems can be resolved by actions improving their situation. That way all the assumed results and objectives are obtained.

Picture 2 The logical character of support offered in a given area.

Focus on certain subject area in this Programme is entirely justified – it is based on socio-economic diagnosis and proposes suitable prioritisation of selected needs which are to be met within the intervention (depending on their importance for the region and the current level of implementation).

The Programme identified the most serious problems and challenges for the sustainable development, equal chances for both genders and lack of discrimination, as well as partnership rules and multi-level management.

The achievement of the targets set for the ROP-L2020 can be measured by properly selected indicators of understandable definitions, allowing unambiguous interpretation. The proposed set of indicators will allow obtaining adequate information concerning the implementation of the Programme.

Analysis of support offered in the ESF / ERDF in the 2007-2013 financial prospect has shown that most of it was suitable to the actual socio-economic problems of the region, whereas performance indicators provided reliable information concerning the physical and financial progress.

Evaluation of the assumption coherence

Conducted evaluation leads to the conclusion that RPO-L2020 is coherent internally as well as externally.

Internal coherence of the Programme is manifested by choosing apt actions, forms of support for distinguished Priority Axes and - at a higher level - for the entire Programme objectives. At the same time the effects of support will be measured by output indicators and results creating coherent and logical whole within the program.

RPO-L2020 is coherent with documents and strategies on the EU, national and regional level (especially with the strategy Europe 2020, Common Strategic Framework, Partnership Agreement) as well as horizontal policies.

Evaluation of RPO-L2020 forecast effectiveness

Forecast efficacy of RPO-L2020 has been evaluated in a positive way both in terms of relations between financial and human resources as well as planned achievements. Attention has been put to OP PT, where minimal allocation necessary for task implementation was forecast. It was recommended to monitor using this allocation.

Analysing the size of the financial resources necessary to meet the needs diagnosed in the Program, it is possible to say that it has been estimated in the correct way. Although there are many areas in the region where the needs are far greater than possibilities of the program, issues which had been chosen for implementation were the most crucial for lubuskie voivodeship and are going to bring more favourable results in long term prospect.

Human and administration resources, which are currently at the disposal of IZ and IP, are adequate to activities connected with Programme implementation. Our thoughtful approach to experiences from previous Programme allows us for efficient implantation of all the tasks which are standing in front of the organisations involved in the programme.

Evaluation of RPO-L2020 forecast efficacy

Detailed socio-economic analysis and making use of previous experiences, as well as involvement of various experts in the process of forming the Programme, leads to the conclusion that objectives of RPO-L2020 will be probably achieved.

Proposed output and result indicators, which measure the degree of implementation, are well selected and quantified. Their achievement is highly probable.

Proposed monitoring system should enable current analysis of achieved indicators and allow collecting current and reliable data. Not without a significance stays experience gained in the previous Programme which will help to make the system more flexible. It is also believed help to avoid problems that appeared in the prospect of 2007-2013.

The intervention allowed diagnosing a catalogue of risks that are likely to hamper achieving objectives of the Programme. Current analysis of the situation in the region and reflective use of the monitoring system makes it possible to identify, prevent and neutralise all potential threats in advance.

Evaluation of RPO-L2020 forecast usefulness

The intervention should have a positive influence on the problematic areas which it is meant for. No negative effects of the Programme were reported during its implementation.

The analysis of the current effects of 2007-2013 financial prospects proves that European Union funds are used to resolve problems and improve situations in areas where such actions are going to bring long-term effects as well as positive influence on several fields - for instance, activities connected with professional activation or promoting entrepreneurial attitudes which are believed to improve GDP, unemployment and the level of consumption. Positive influence of these activities has been also noted in communal, road and rail infrastructure. This programme contributed to the growth of economic competitiveness in the region and promotion of innovative activities.

Załącznik nr 5 Streszczenie

Raport jest podsumowaniem badania pn. „Ewaluacja ex-ante Projektu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020” zrealizowanego przez ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze.

Zakresem analiz zostały objęte, m.in. ocena przesłanek interwencji, weryfikacja jej logiki oraz form wsparcia (również z punktu widzenia zaproponowanych wskaźników), ocena spójności wewnętrznej i zewnętrznej, a także zastosowanych w Programie rozwiązań wdrożeniowych.

Wnioski przedstawione w niniejszym Raporcie są wynikiem prac własnych zespołu badawczego.

Syntetyczna ocena Programu

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 został skonstruowany poprawnie, z zachowaniem standardów dla tego typu dokumentów. W wyniku badania zaproponowano kilka rekomendacji porządkujących dokument oraz mających zasadność na etapie wdrożeniowym.

Zadbano o rzetelną diagnozę społeczno-ekonomiczną regionu, priorytetyzację problemów, dobór form wsparcia oraz założono realne rezultaty i produkty interwencji (mierzone prawidłowo skwantyfikowanymi wskaźnikami).

Dokument jest spójny z najważniejszymi politykami oraz strategiami na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym. Szczególny nacisk położono na zgodność z m.in.:

- **„Strategią Europa 2020”,**
- **„Wspólnymi Ramami Strategicznymi 2014-2020”,**
- **„Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006”,**
- **„Umową Partnerstwa”,**
- **„Strategią UE dla rozwoju Morza Bałtyckiego”,**

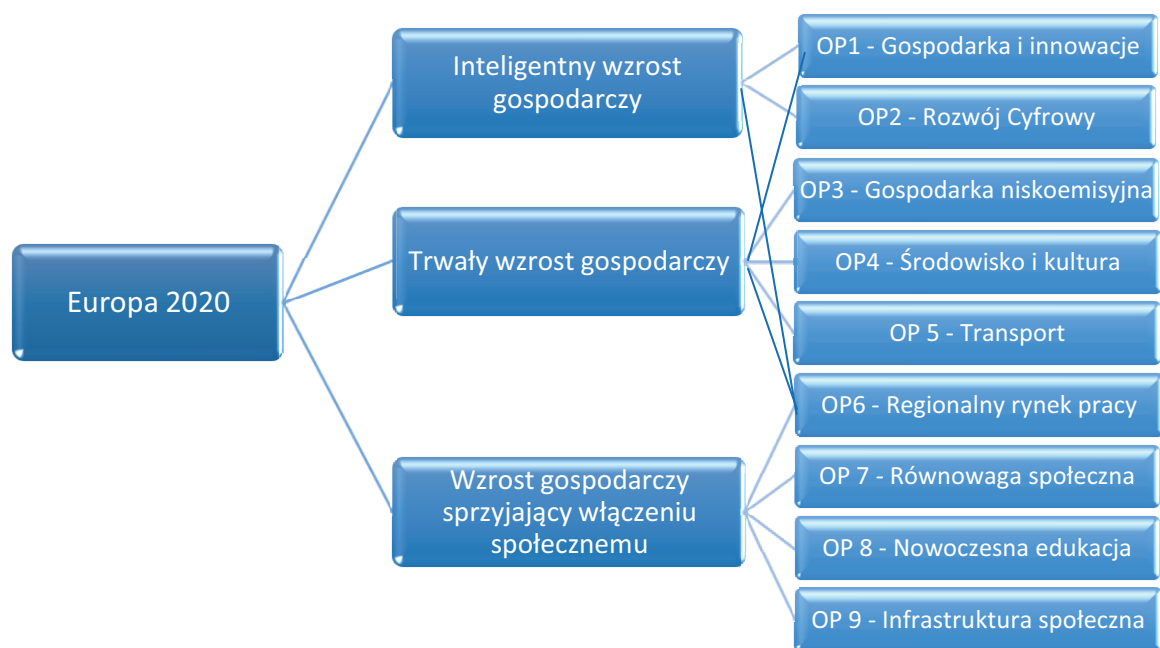
- **Oraz innymi dokumentami strategicznymi zarówno na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym.**

Cele Strategii Europa 2020 znajdują swe odzwierciedlenie w Programie poprzez koncentrację na obszarach takich, jak: rozwój gospodarki opartej na wiedzy; przedsięwzięcia na rzecz rozwoju zrównoważonego, w szczególności: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku oraz konkurencyjnej, rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną oraz terytorialną.

Program jest spójny z flagowymi dokumentami „Strategii Europa 2020”, które zostały stworzone dla osiągnięcia jej trzech głównych celów:

- **Cel Inteligentny wzrost gospodarczy. Strategie dla celu:**
 - Europejska agenda cyfrowa
 - Unia innowacji
 - Mobilna młodzież
- **Cel. Trwały wzrost gospodarczy. Strategie dla celu:**
 - Europa efektywnie korzystająca z zasobów
 - Polityka przemysłowa w erze globalizacji
- **Cel. Wzrost gospodarczy sprzyjający włączeniu społecznemu. Strategie dla celu:**
 - Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia
 - Europejski program walki z ubóstwem

Schemat 1 Graficzne przedstawienie wkładu RPO-L2020 w realizację celów unijnej strategii Europa 2020

RPO-L2020 realizuje cele zawarte we Wspólnych Ramach Strategicznych poprzez zaprogramowanie działań wspierających rozwój przedsiębiorstw, innowacyjność, dostępność technologii informacyjno-komunikacyjnych, a także inwestycje infrastrukturalne.

Zaproponowana logika interwencji jest całkowicie spójna z koncentracją tematyczną Umowy Partnerstwa poprzez uwzględnienie w treści Programu wszystkich jej założeń, tj., zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawę spójności społecznej i terytorialnej, podnoszenie sprawności i efektywności państwa

RPO-L 2020 odwołuje się do celów strategii krajowych oraz regionalnych, tj. do:

- „Strategii Rozwoju Kraju 2020”,
- „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020”,
- „Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki: Dynamiczna Polska 2020”,
- „Programem Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020”,
- „Polityki Energetycznej Polski do roku 2030”,
- „Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020”,
- „Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji”,
- „Strategii Rozwoju Energetyki Województwa Lubuskiego”,
- „Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020 (projekt)”,
- „Lubuskiej Strategii Ochrony Zdrowia na lata 2014-2020 (projekt)”,
- „Lubuskiej Strategii Zatrudnienia na lata 2011-2020”,
- „Strategii Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego”,

- „Strategii Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego do roku 2015”,
- „Planu gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017 z perspektywą do 2020 roku”,
- „Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku”.

Program uwzględnia oraz przyczynia się do realizacji zagadnień w ramach polityk horyzontalnych – realizuje zasadę równości szans płci, niedyskryminacji, w szczególności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz zrównoważonego rozwoju.

Układ instytucjonalny, w tym zasoby ludzkie, jakimi dysponują realizatorzy jest wystarczający, aby umożliwić prawidłową realizację Programu.

Założenia Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 umożliwiają skuteczną oraz efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji.

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 spełnił wymogi wszystkich kryteriów, za pomocą których był oceniany, tj. trafności, spójności, efektywności, skuteczności oraz użyteczności. Poniżej przedstawiono główne wnioski z badania:

Ocena trafności założeń RPO-L2020

Założenia RPO-L2020 zostały ocenione jako trafne: Program odpowiada na zdiagnozowane potrzeby społeczno-ekonomiczne, a zaproponowana logika interwencji powinna umożliwić realizację założonych celów rozwojowych.

Diagnoza społeczno-gospodarcza Programu uwzględnia analizę obecnych trendów społeczno – gospodarczych, opiera się na aktualnych danych.

RPO-L2020 proponuje działania będące adekwatną odpowiedzią na zidentyfikowane problemy oraz potrzeby w regionie, proponując spójny system interwencji w regionie, w którym wyodrębnionym problemom odpowiadają działania mające na celu zmianę sytuacji, czego efektem będzie wytworzenie założonych produktów i rezultatów.

Schemat 2 Logika oferowanego wsparcia w danym obszarze

Koncentracja tematyczna w Programie jest całkowicie uzasadniona – bazuje na diagnozie społeczno-gospodarczej, proponuje właściwą priorytetyzację potrzeb wybranych do zaspokojenia w ramach interwencji, jeśli idzie o ich wagę dla regionu oraz poziom dotychczasowej realizacji.

W Programie zidentyfikowano najważniejsze problemy oraz wyzwania dla zrównoważonego rozwoju, równości szans płci i niedyskryminacji, jak również zasady partnerstwa, czy wielopoziomowego systemu zarządzania.

Pomiar osiągnięcia celów określonych dla RPO-L2020 będzie możliwy dzięki właściwie dobranych wskaźnikom o zrozumiałej definicji, pozwalającej na jednoznaczną interpretację. Zaproponowany zestaw wskaźników umożliwi pozyskiwanie adekwatnych informacji dot. realizacji Programu.

Analiza wsparcia oferowanego w ramach EFS/EFRR w perspektywie finansowej 2007-2013 pokazała, iż w większości było ono odpowiednio dopasowane do faktycznych problemów społeczno-gospodarczych regionu, zaś wskaźniki realizacji dostarczały wiarygodnych informacji na temat postępu rzeczowego i finansowego.

Ocena spójności założeń

Przeprowadzona ewaluacja pozwala na stwierdzenie, iż RPO-L2020 jest spójny wewnętrznie oraz zewnętrznie.

Spójność wewnętrzna Programu przejawia się w trafnym dobraniu działań, form wsparcia do wyodrębnionych Osi Priorytetowych oraz na wyższym poziomie do celów całego Programu. Jednocześnie efekty wsparcia będą mierzone za pomocą wskaźników produktu i rezultatu tworzących w obrębie Programu spójną, logiczną całość.

RPO-L2020 jest spójny z innymi dokumentami i strategiami z poziomu unijnego, krajowego oraz regionalnego (w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi, Umową Partnerstwa) oraz politykami horyzontalnymi.

Ocena prognozowanej efektywności RPO-L2020

Prognozowana efektywność RPO-L2020 została oceniona pozytywnie, zarówno jeśli chodzi o relację pomiędzy zasobami finansowymi, jak i pomiędzy zasobami ludzkimi a planowanymi do osiągnięcia rezultatami. Zwrócono uwagę na OP PT, w której przewidziano minimalną alokację niezbędną do realizacji zadań w jej ramach. Rekomendowano monitorowanie wykorzystania alokacji.

Analizując wielkość nakładów finansowych do potrzeb zdiagnozowanych w Programie należy uznać, iż jest prawidłowo oszacowana. W regionie, w wielu obszarach potrzeby są zdecydowanie większe, niż możliwości wsparcia ze strony Programu, jednakże do realizacji zostały wybrane te zagadnienia, które mają kluczowe znaczenie dla Lubuskiego oraz przyniosą najbardziej korzystne efekty dla województwa w długiej perspektywie czasowej.

Zasoby ludzkie oraz administracyjne, jakimi w tej chwili dysponuje IZ oraz IP są adekwatne do zadań związanych z realizacją Programu. Refleksyjne podejście do doświadczeń poprzedniego okresu programowania pozwoli na sprawną realizację zadań stojących przed zaangażowanymi instytucjami.

Ocena prognozowanej skuteczności RPO-L2020

Gruntowna analiza społeczno – gospodarcza oraz wykorzystanie doświadczeń z poprzedniego okresu programowania, a także zaangażowanie ekspertów w proces tworzenia Programu pozwalają stwierdzić, iż cele RPO-L2020 prawdopodobnie zostaną osiągnięte.

Zaproponowane wskaźniki produktu i rezultatu służące do pomiaru stopnia realizacji są właściwie dobrane oraz skwantyfikowane, ich osiągnięcie jest wysoce prawdopodobne.

Zaproponowany system monitorowania powinien umożliwiać bieżącą analizę osiągniętych wskaźników oraz pozwalać na pozyskiwanie realnych oraz aktualnych danych. Nie bez znaczenia pozostają doświadczenia z poprzedniego okresu realizacji, których zastosowanie w Programie pozwoli na uelastycznienie systemu oraz uniknięcie problemów, jakie pojawiały się w perspektywie finansowej UE na lata 2007-2013.

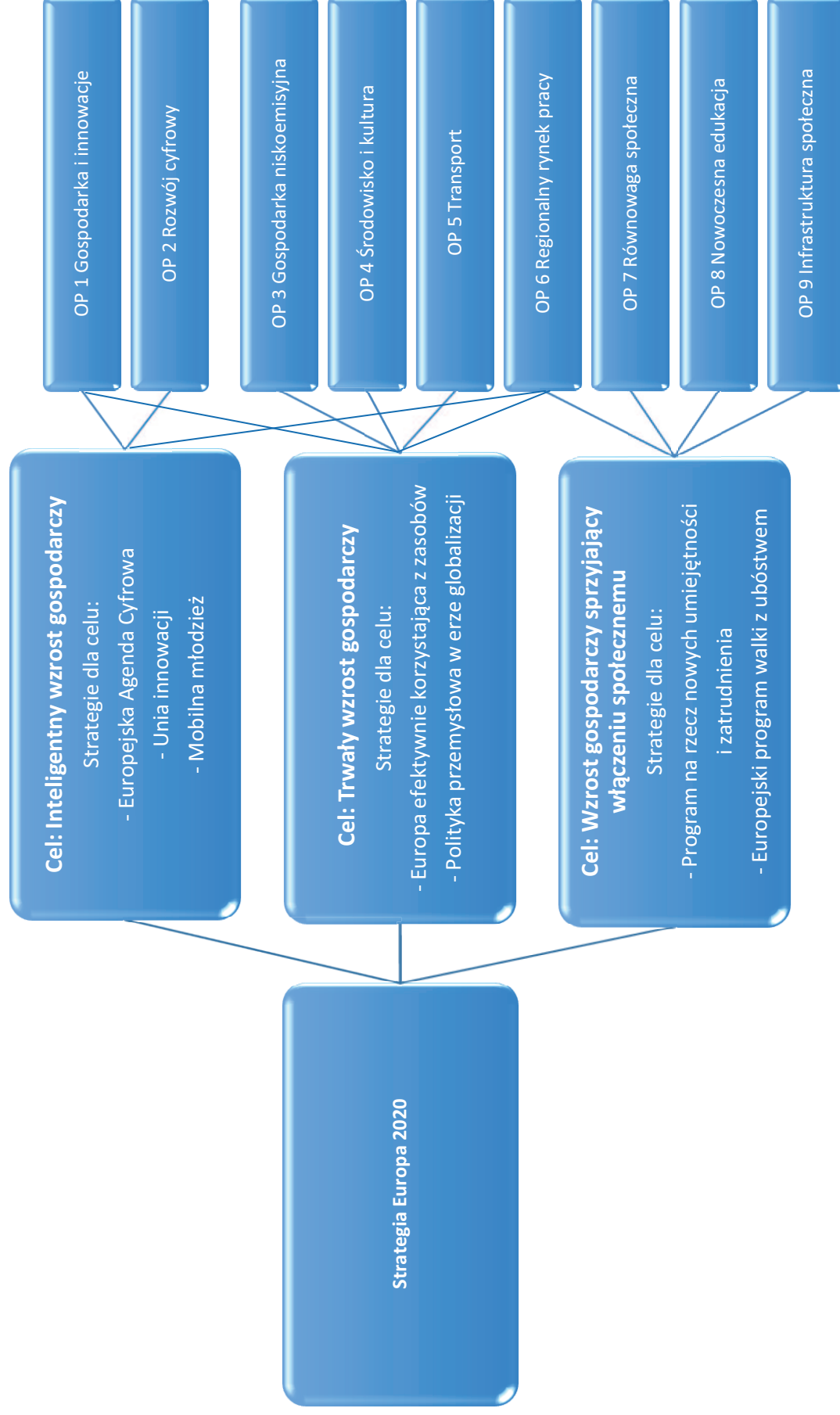
W ramach interwencji zdiagnozowano katalog ryzyk, które mogą powodować trudności w osiąganiu celów Programu. Bieżąca analiza sytuacji regionu oraz refleksyjne korzystanie z systemu monitoringu pozwoli na wczesne identyfikowanie, zapobieganie i neutralizowanie pojawiających się zagrożeń.

Ocena prognozowanej użyteczności RPO-L2020

Interwencja powinna pozytywnie wpłynąć na te obszary problemowe, do których będzie adresowana. Nie odnotowano negatywnych efektów oddziaływania Programu, które mogą wystąpić w trakcie jego realizacji.

Analiza dotychczasowych efektów perspektywy finansowej 2007-2013 obrazuje, iż Fundusze Unijne są kierowane głównie na rozwiązywanie problemów, zmianę sytuacji w tych obszarach, w których zmiana przyniesie długofalowy efekt oraz pozytywnie wpłynie na sfery z nią powiązane, m.in.: działania nakierowane na aktywizację zawodową, promowanie postaw przedsiębiorczych, rozwiązywanie problemów związanych z ubóstwem i wykluczeniem społecznym wpływać powinny na, m.in. wzrost PKB, zmniejszenie bezrobocia, poziom konsumpcji. Pozytywny wpływ działań należy odnotować także w zakresie poprawy stanu infrastruktury komunalnej, drogowej, kolejowej. Program przyczynił się do wzrostu konkurencyjności gospodarczej regionu oraz rozwoju i promocji działań innowacyjnych.

Załącznik nr 6 Diagram spójności zewnętrznej RPO-L2020 z celami „Strategii Europa 2020”

Załącznik nr 7 Literatura

Akty prawne:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczegółowych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1304/2013 z 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.
4. Evidence-based Cohesion Policy and its role in achieving Europe 2020 objectives.
5. Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation. European Regional Development Fund. European Social Fund. Cohesion Fund – Concepts and Recommendations.
6. Umowa Partnerstwa na lata 2014-2020.
7. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (przy uwzględnieniu nowelizacji z 2013 r.).
8. Projekt ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.
9. Krajowy Program Reform na rzecz Europy 2020. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Warszawa, 30.06.2013.
10. Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – uwarunkowania strategiczne.
11. Potencjał administracyjny systemu instytucjonalnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

12. Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, listopad 2012 r..

Strategie:

13. Komunikat Komisji „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”. Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2011.
14. Wspólne Ramy Strategiczne. Elementy wspólnych ram strategicznych na lata 2014-2020 dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. 14.03.2012.
15. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, 11.01.2013
16. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, wrzesień 2012.
17. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 13.07.2010.
18. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, grudzień 2012.
19. Polska 2030. Wyzwania rozwojowe. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Warszawa, lipiec 2009.
20. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – Dynamiczna Polska 2020. Ministerstwo Gospodarki. Warszawa 15.01.2013.
21. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 18.06.2013.
22. Strategia Rozwoju Transportu. Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej. Warszawa, 22.01.2013.
23. Strategia “Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko” Perspektywa 2020. Ministerstwo Gospodarki. Warszawa, 25.11.2013.
24. Strategia Sprawne Państwo 2020. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Warszawa, 20.12.2012.
25. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Warszawa, 26.03.2013.

26. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2011-2022. Ministerstwo Obrony Narodowej. Warszawa, 20.06.2011.
27. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warszawa, 25.04.2012.
28. Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Bruksela, 10.06.2009.
29. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra, 2012.
30. Strategia Energetyki Województwa Lubuskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, wrzesień 2013.
31. Plan gospodarki odpadami dla województwa lubuskiego na lata 2012-2017. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, lipiec 2012.
32. Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 2012.
33. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020. Wersja 3, marzec 2014.
34. Lubuska Regionalna Strategia Innowacji. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, luty 2010.
35. Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Lubuskim na lata 2006-2013. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 30.10.2005.
36. Program Rozwoju Lubuskiej Turystyki do 2020 roku. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, styczeń 2014.
37. Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2005-2013. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 25.05.2005.
38. Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 28.06.2004.
39. Strategia Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego z horyzontem czasowym do 2015 r. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, marzec 2004.
40. Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia na lata 2010-2013. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, styczeń 2010.
41. Projekt Lubuskiej Strategii Ochrony Zdrowia na lata 2014 – 2020. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 8.01.2014.

42. Projekt Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego na lata 2014-2020. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 2014.
43. Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, marzec 2013.
44. Lubuska Strategia Zatrudnienia na lata 2011-2020. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 14.02 2011.

Raporty ewaluacyjne:

45. Ewaluacja ex-post Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
46. Diagnoza poziomu i jakości życia mieszkańców powiatu krośnieńskiego województwa lubuskiego w kontekście wykorzystania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 2013.
47. Wpływ projektów pro-lizbońskich oraz pro-Europa 2020 wspartych w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, 14.08.2012.
48. Trafność i skuteczność działań informacyjno-promocyjnych realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Lubuskiego Regionalnego programu Operacyjnego i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w kontekście zwiększenia aktywności Beneficjentów w sięganiu po wsparcie z Unii Europejskiej. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, maj 2010.
49. Ocena wpływu inwestycji realizowanych w ramach wybranych Programów Operacyjnych w perspektywie 2007-2013 na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w województwie lubuskim. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, grudzień 2013.
50. Wpływ EFS na skuteczność działań podejmowanych w ramach systemu integracji społecznej w województwie lubuskim. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, grudzień 2012.
51. Ocena efektów współpracy przedsiębiorstw ze szkołami i placówkami kształcenia zawodowego oraz promocji przedsiębiorczości dzięki realizacji projektów w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, sierpień 2012.

52. Analiza wpływu wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL na sytuację osób bezrobotnych 45+ i osób niepełnosprawnych na rynku pracy. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, grudzień 2011.
53. Ewaluacja systemu zarządzania i wdrażania komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie lubuskim. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, lipiec 2009.
54. Zapotrzebowanie grup docelowych na określone typy projektów. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, marzec 2010.
55. Badania barier wpływających na jakość projektów wspierających inicjatywy lokalne (Działania 6.3, 7.3, 9.5). Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, kwiecień 2009.
56. Badania barier wpływających na jakość projektów wspierających inicjatywy lokalne (Działania 6.3, 7.3, 9.5). Aneks. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, kwiecień 2009.
57. Ocena skuteczności i efektywności wsparcia udzielonego w województwie lubuskim w ramach Poddziałania 8.1.1 PO KL Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw i Poddziałania 8.1.2 PO KL, Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, listopad 2013.
58. Ocena wpływu projektów zrealizowanych w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL, Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych, na wzrost jakości edukacji w województwie lubuskim. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, czerwiec 2013.
59. Komplementarność projektów realizowanych w ramach Działania 1.1 Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 Poprawa stanu infrastruktury transportowej w regionie z regionalnym, krajowym i międzynarodowym układem komunikacyjnym. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, styczeń 2012.
60. Wpływ projektów realizowanych w ramach Priorytetu I Rozwój infrastruktury wzmocniającej konkurencyjność regionu, Działanie 1.2 Tworzenie obszarów aktywności gospodarczej

- i promocja gospodarcza na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubuskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, wrzesień 2012.
61. Wpływ inwestycji realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO, Działanie 2.3 Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez doradztwo i wsparcie działań marketingowych na podniesienie konkurencyjności lubuskich przedsiębiorstw. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, grudzień 2012.
62. Ocena efektów oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu II LRPO Działanie 2.5 Rozwój regionalnych i lokalnych instytucji otoczenia biznesu na ostatecznych adresatów wsparcia. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, czerwiec 2013.
63. Ocena oddziaływania projektów realizowanych w ramach Priorytetu III LRPO Ochrona i zarządzanie zasobami środowiska przyrodniczego na rozwój infrastruktury ochrony przyrody oraz wpływ realizowanych inwestycji na jakość środowiska naturalnego w kontekście polityki zrównoważonego rozwoju. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, czerwiec 2012.
64. Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach LRPO 2007 – 2013 Działanie 4.1 Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia na zwiększenie dostępności do wysokospecjalistycznych usług medycznych dla mieszkańców regionu, w tym na obszarach wiejskich oraz w kontekście realizacji celów rozwojowych województwa lubuskiego w zakresie opieki zdrowotnej. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, kwiecień 2012.
65. Ocena wsparcia projektów środkami LRPO w ramach Priorytetu IV Działanie 4.2 Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej w kontekście realizacji celów rozwojowych województwa lubuskiego. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, styczeń 2011.
66. Wpływ projektów zrealizowanych w ramach Priorytetu IV. LRPO Działanie 4.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich na ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów oraz na uzdrowienie ich funkcji społecznych i kulturalnych. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, czerwiec 2013.
67. Ocena wpływu projektów realizowanych w ramach V. Priorytetu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej na rozwój społeczno-gospodarczy oraz podniesienie konkurencyjności

turystycznej regionu, jak również na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, październik 2011.

68. Analiza systemu zarządzania, wdrażania i kontroli Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 - 2013. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, lipiec 2010.

69. Badania zdolności absorpcyjnych potencjalnych beneficjentów/projektodawców w ramach Priorytetu VII Promocja Integracji Społecznej 2007-2013 w województwie lubuskim. Raport końcowy. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego. Zielona Góra, lipiec 2010.

Materiały statystyczne:

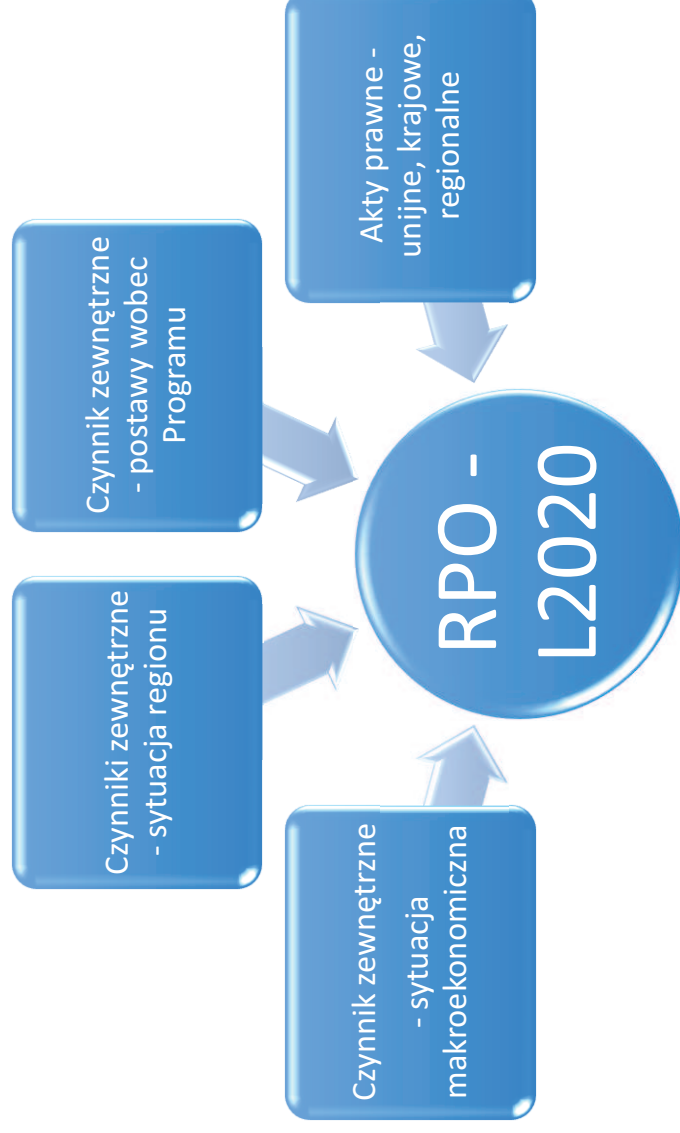
70. Dane pochodzące ze źródeł statystyki publicznej GUS – Bank Danych Regionalnych.

71. Dane pochodzące ze źródeł statystyki Instytutu Turystyki.

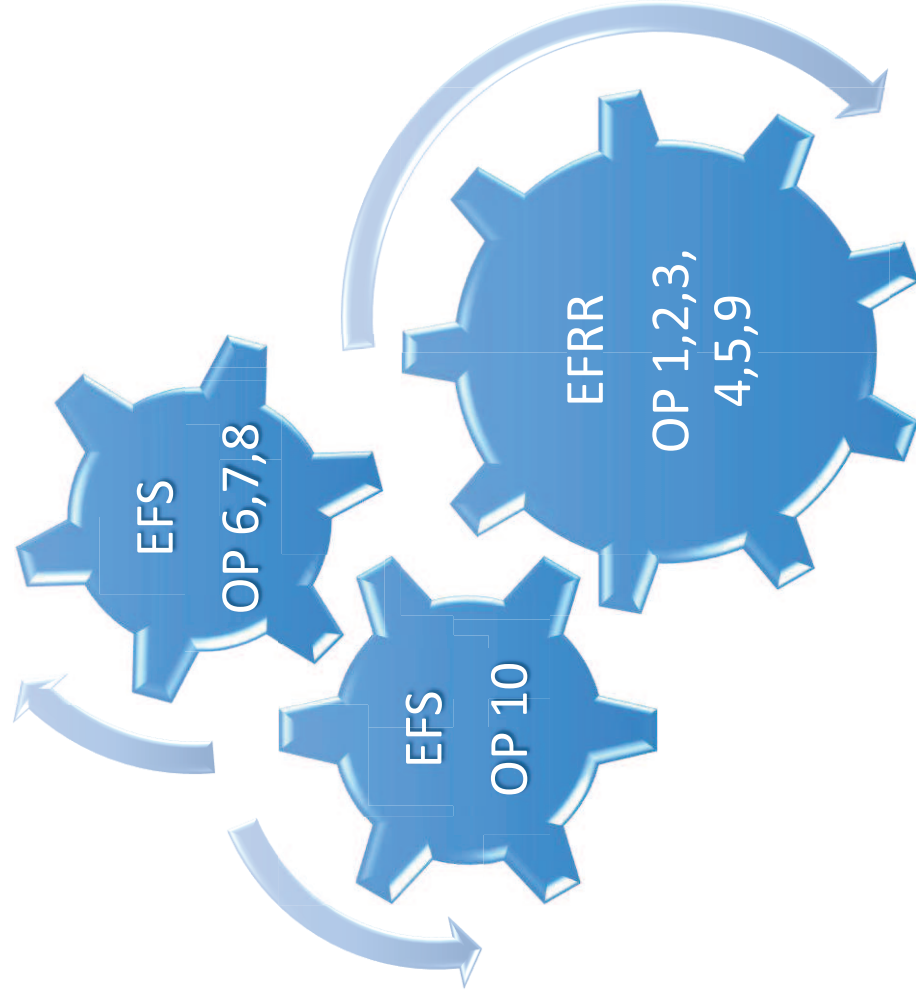
Załącznik nr 8 Model logiczny RPO-L2020

1. RPO-L2020, a czynniki zewnętrzne wpływające na jego formułę oraz wdrożenie.

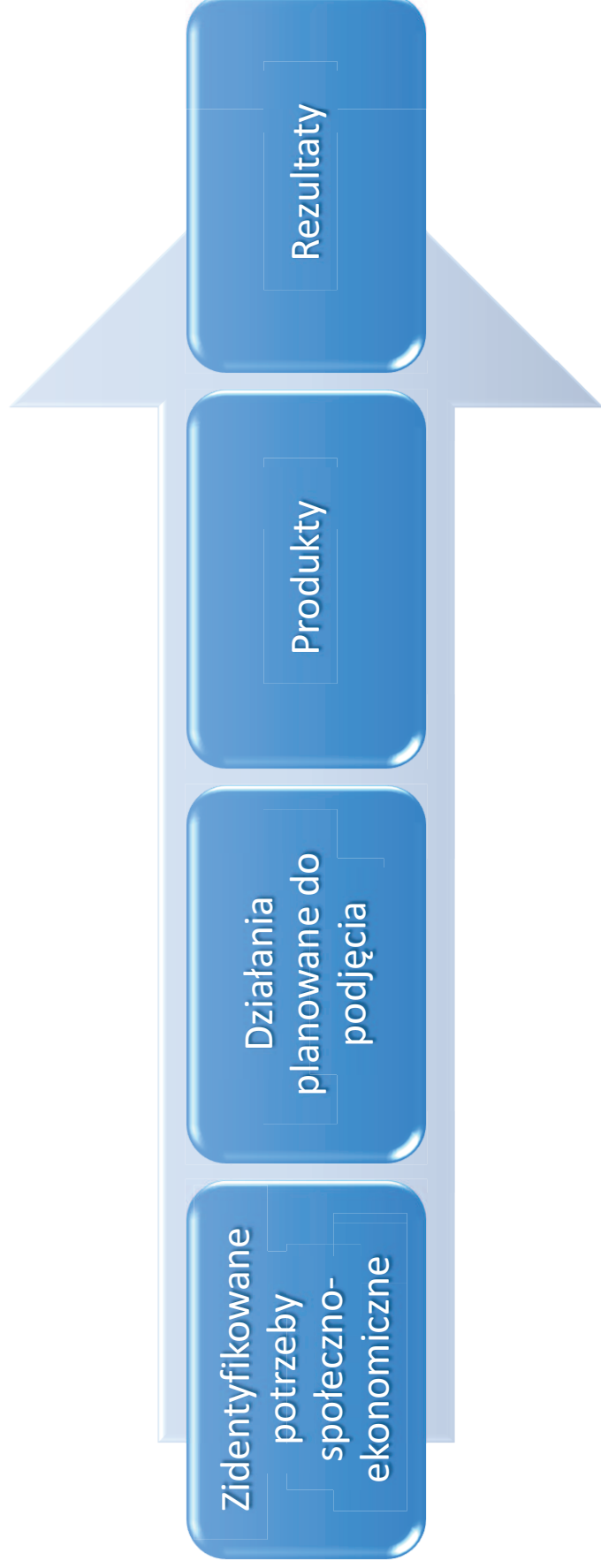
Schemat 1 Czynniki wpływające na formułę oraz wdrożenie RPO-L2020

2. Relacje pomiędzy Ośmi Priorytetowymi

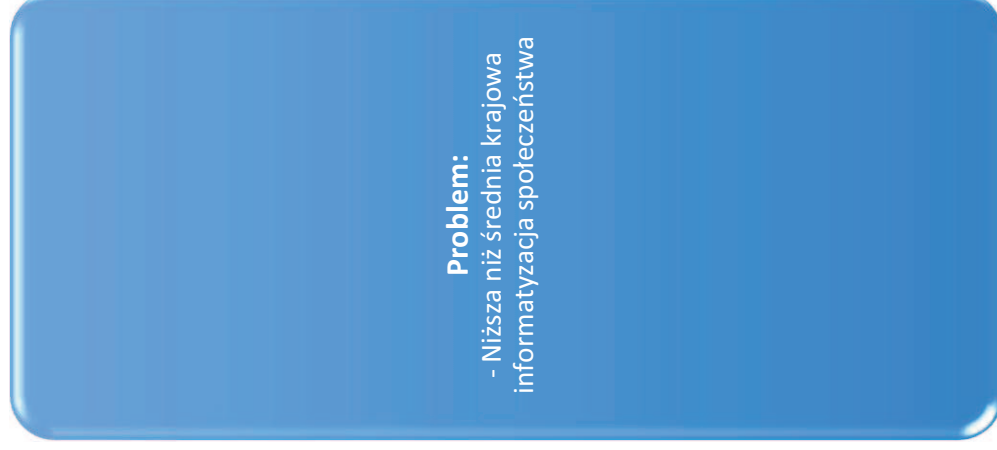
3. Logika interwencji w ramach każdej OP

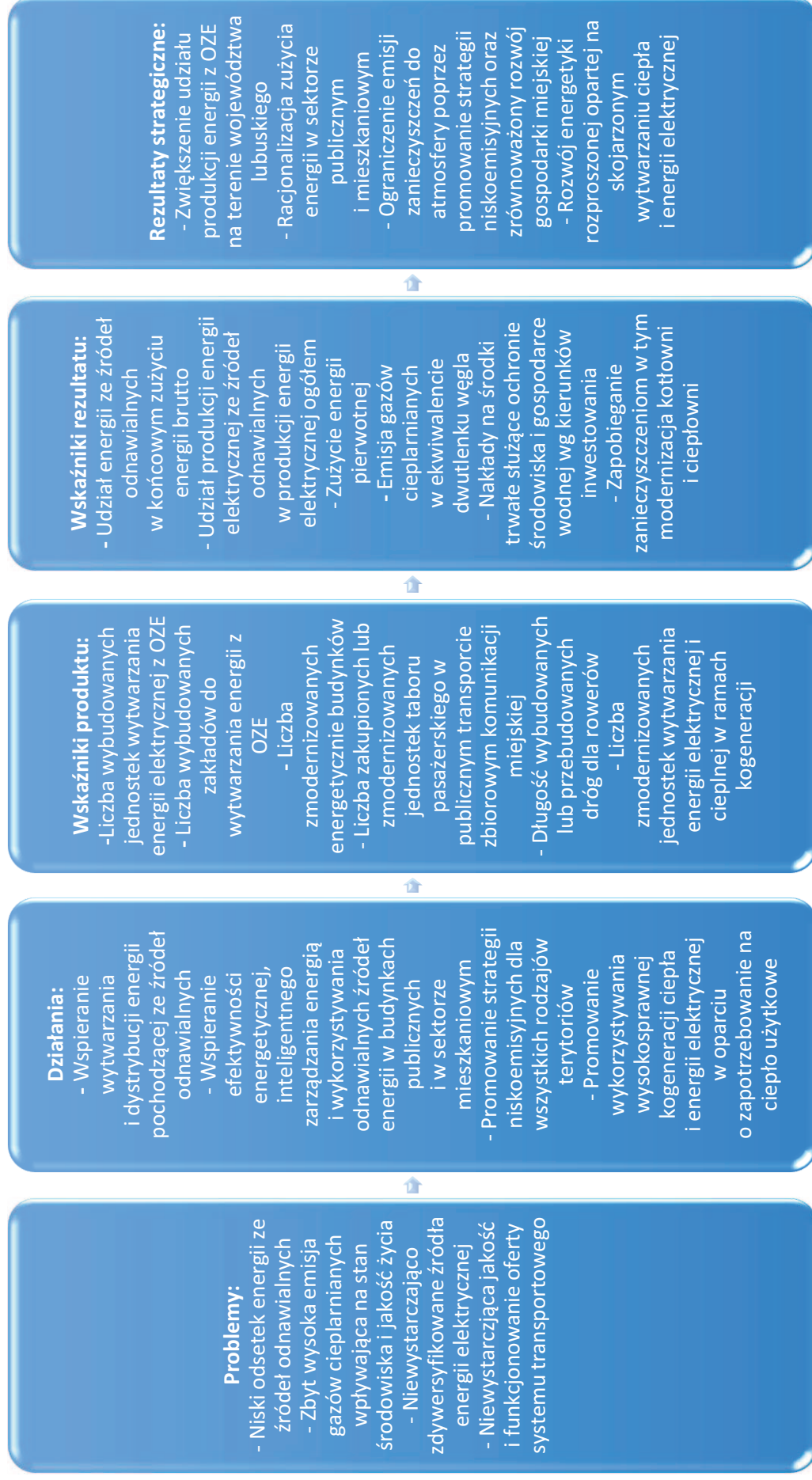
3.1 Oś Priorytetowa Gospodarka i innowacje

3.2 Oś Priorytetowa Rozwój Cyfrowy

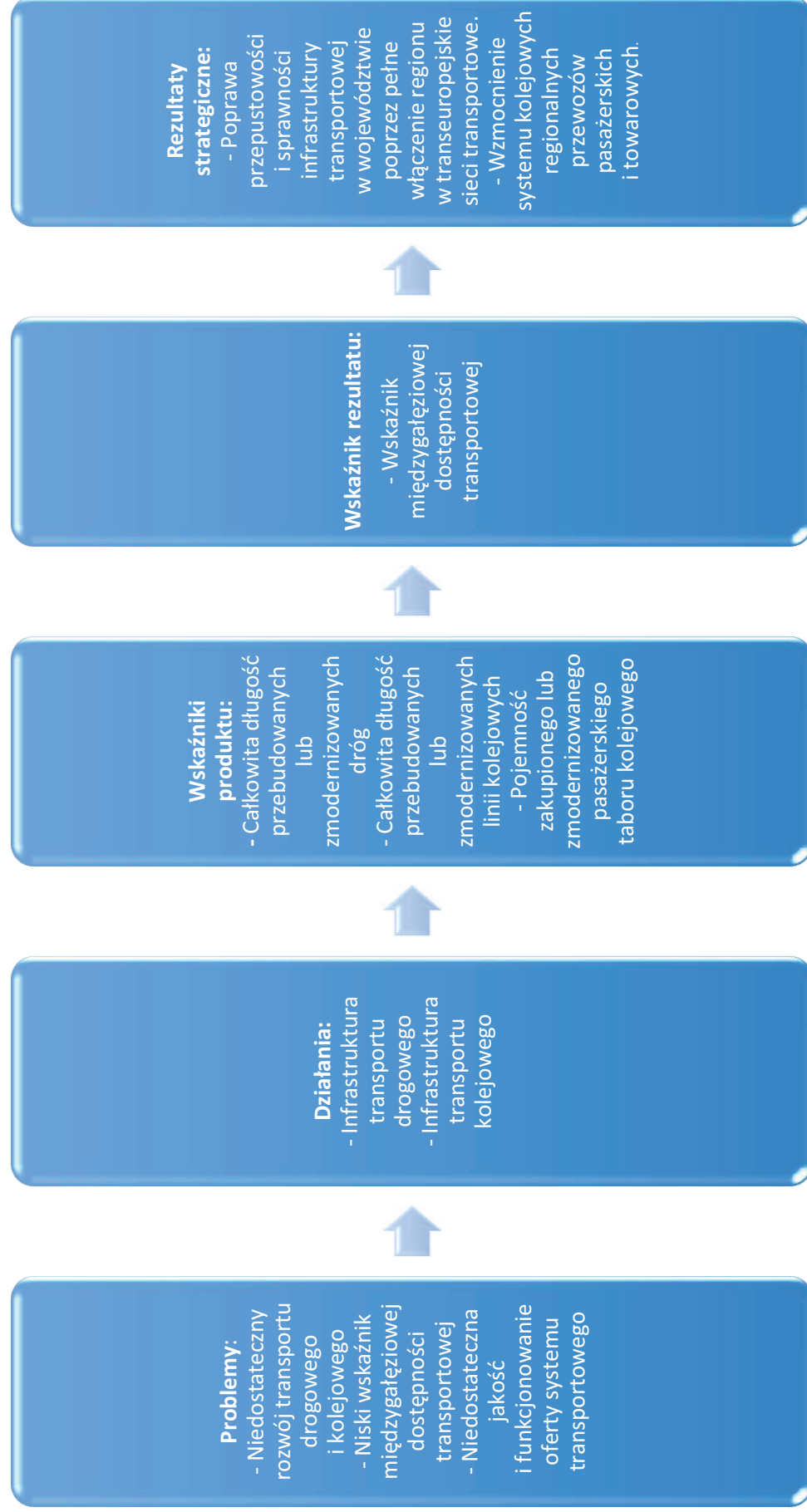
3.3 Oś Priorytetowa Gospodarka niskoemisyjna

3.4 Oś Priorytetowa Środowisko i kultura

3.5 Oś Priorytetowa Transport

3.6 Oś Priorytetowa Regionalny Rynek Pracy

Problemy:

- Wysoki poziom bezrobocia
- Potrzeba zwiększenia zatrudnienia i samozatrudnienia
- Niska efektywność wykorzystania zasobów na rynku pracy

Działania:

- Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo
- Adaptacja pracowników i przedsiębiorstw
- Wsparcie przedsiębiorców do zmian przestrzynnej, w tym międzynarodowej w ramach sieci EURES
- Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej
- Programy przekwalifikowania osób odchodzących z rolnictwa
- Wdrażanie i upowszechnianie rozwiązań służących godzeniu życia zawodowego i rodzinnego oraz wspierających powrót do pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dzieci oraz osób zależnych
- Programy outplacementowe dla pracowników przedsiębiorstw
- Zapobieganie przedwczesnemu przerwaniu działalności zawodowej

Wskaźniki produktu:

- L. osób: z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych, biernych zawodowo, 25-30 lat, powyżej 50 roku życia objętych wsparciem
- L. osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej
- L. osób opiekujących się osobami zależnymi, które zostały objęte
- L. utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech
- L. osób: pracujących, w wieku 50+ objętych wsparciem
- L. mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie
- L. pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w ramach programu
- L. osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS

Wskaźniki rezultatu:

- L. osób: zatrudnionych, które uzyskały kwalifikacje, posiadających zatrudnienie 6 miesięcy po opuszczeniu Programu
- L. utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej
- L. utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego
- L. osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu
- L. osób: które uzyskały kwalifikacje, które podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie w dotychczasowym miejscu pracy, znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu

Rezultaty strategiczne:

- Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególności niekorzystnej sytuacji na rynku pracy
- Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy
- Wyrównanie szans kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia
- Dostosowanie przedsiębiorstw i osób pracujących do zmian zachodzących w gospodarce
- Podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców regionu

3.7 Oś Priorytetowa Równowaga społeczna

3.8 Oś Priorytetowa Nowoczesna edukacja

Problemy:

- Deficyt wykwalifikowanej kadry
- Brak pracowników i absolwentów z konkretnym przygotowaniem zawodowym
- Niewystarczająca jakość kształcenia
- Brak wystarczającego powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy
- Niewystarczający dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach

Działania:

- Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego
- Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie dla wszystkich grup wiekowych o charakterze formalnym, nieformalnym i poza formalnym, poszerzenie wiedzy, podnoszenie umiejętności
- Lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy
- Poprawa jakości i dostępności systemu kształcenia
- Wspieranie kształcenia osób dorosłych
- Poprawa jakości nauczania w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe
- Rozwój wysokiej jakości nowoczesnego szkolnictwa zawodowego

Wskaźniki produktu:

- L. dzieci objętych dodatkowymi zajęciami w edukacji przedszkolnej
- L. miejsc wychowania przedszkolnego
- L. nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK
- L. uczniów objętych wsparciem
- L. uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia
- L. osób, uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami
- L. osób w wieku 25-64 lata o niskich kwalifikacjach, które uczestniczyły w edukacji pozaformalnej
- L. osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie
- L. szkół uzyskiwania kompetencji kluczowych
- L. uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego: uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy
- L. szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie
- L. szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego
- L. podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie

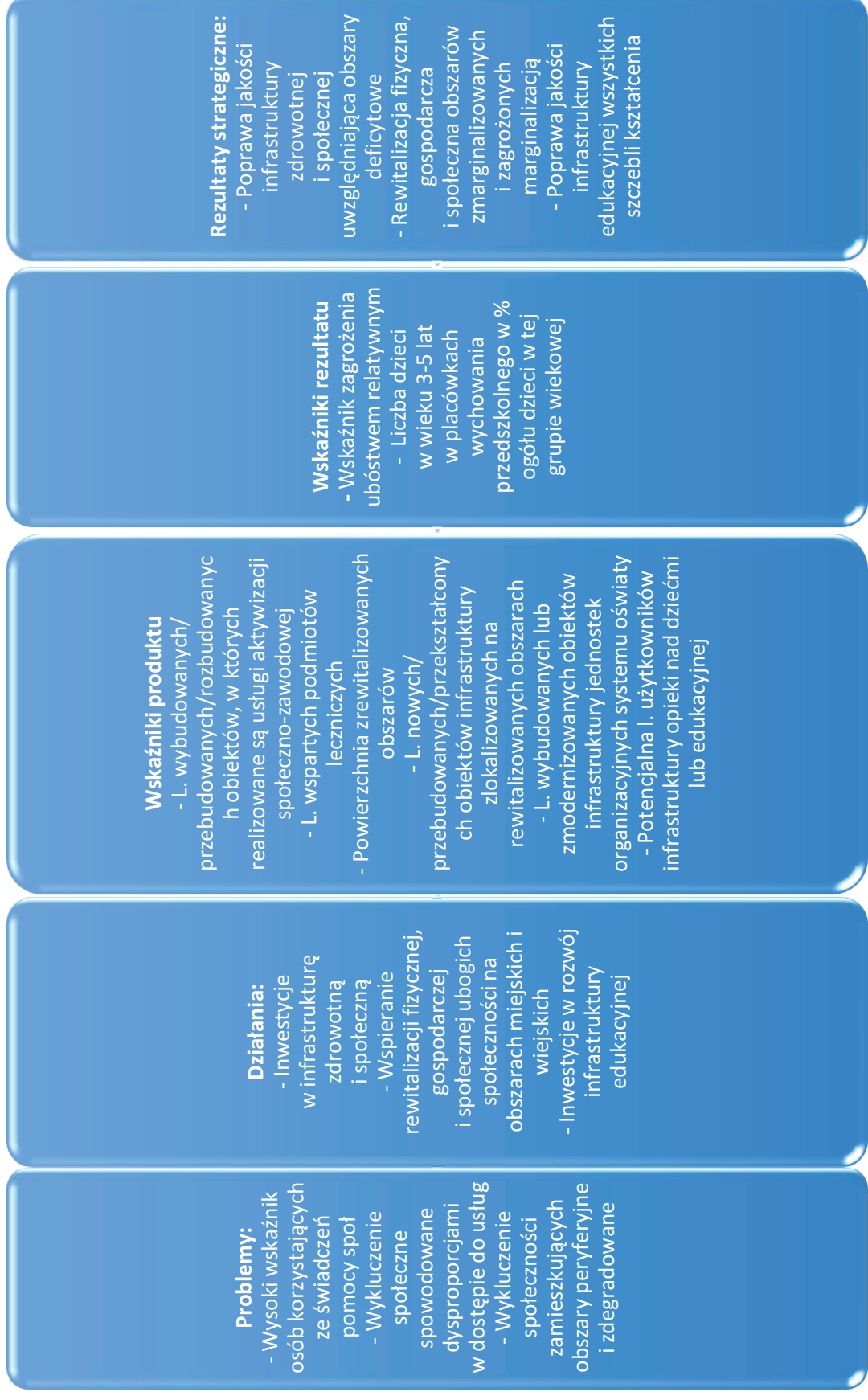
Wskaźniki rezultatu:

- Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem techniki TIK
- Liczba osób które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu
- Liczba osób świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego po opuszczeniu programu

Rezultaty strategiczne:

- Zmniejszenie nierówności w dostępie do wysokiej jakości kształcenia na poziomie ogólnym
- Upowszechnienie kształcenia ustawicznego osób dorosłych
- Podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe

3.9 Oś Priorytetowa Infrastruktura społeczna

3.10 Oś Priorytetowa Pomoc Techniczna

